

- 1
- 2
- 3
- 4
- 5
- 6
- 7
- 8
- 9
- 10
- 11
- 12
- 13
- 14
- 15
- 16
- 17
- 18
- 19
- 20
- 21
- 22
- 23

(ร่าง)

**แนวทางการดูแลผู้ป่วยมะเร็งระยะสุดท้ายแบบประคับประคองด้วยการแพทย์แผนไทย
และกัญชาทางการแพทย์แผนไทย**

สารบัญ

1		
2		หน้า
3	บทนำ.....	
4	คำนิยาม.....	
5	การดูแลผู้ป่วยมะเร็งระยะสุดท้ายแบบประคับประคอง palliative care.....	
6	โครงสร้างและกระบวนการจัดบริการ.....	
7	แนวทางเวชปฏิบัติการดูแลผู้ป่วยมะเร็งระยะสุดท้ายแบบประคับประคอง palliative care.....	
8	คำอธิบายแผนภูมิ.....	
9	แนวทางการจัดการอาการของผู้ป่วยระยะประคับประคองทางการแพทย์แผนไทย.....	
10	มะเร็งตามทฤษฎีการแพทย์แผนไทย.....	
11	การดูแลรักษาผู้ป่วยมะเร็งระยะสุดท้ายแบบประคับประคอง palliative care ด้วยการแพทย์แผนไทย.....	
12		
13		
14		
15		
16		
17		
18		
19		
20		
21		
22		
23		

บทนำ

สถานการณ์ทั่วโลกในปี ค.ศ. 2011 พบว่ามีประชากรเสียชีวิตจากโรคที่ต้องการการดูแลแบบประคับประคอง มากกว่า 29 ล้านคนทั่วโลก สำหรับในประเทศไทยจากฐานข้อมูล ระบบสุขภาพของกระทรวงสาธารณสุข (Health data center; HDC service) ปีงบประมาณ 2562 พบว่าผู้ป่วย ที่ได้รับการดูแลแบบประคับประคอง เป็นเด็กอายุน้อยกว่า 15 ปี ร้อยละ 9.40 ผู้ป่วยวัยรุ่นถึงวัยทำงาน ร้อยละ 33.65 และผู้สูงอายุขึ้นไป 60 ปี ร้อยละ 25.56 และหากแบ่งสัดส่วนตามกลุ่มโรคต่าง ๆ พบว่าเป็นกลุ่มโรคมะเร็ง ร้อยละ 35.36 โรคหลอดเลือดสมองแตก/ตีบ ร้อยละ 13.6 ภาวะไตวายเรื้อรัง ร้อยละ 14.68 โรคถุงลมโป่งพอง ร้อยละ 20.89 ภาวะหัวใจล้มเหลว ร้อยละ 17.31 โรคสมองเสื่อม ร้อยละ 14.01 ผู้สูงอายุภาวะพึ่งพิง ร้อยละ 14.93

การขับเคลื่อนการดูแลแบบประคับประคองจำเป็นต้องมีองค์ประกอบต่าง ๆ คือ การมีบุคลากรที่สามารถ ดูแลผู้ป่วยแบบประคับประคอง การมีระบบการวินิจฉัย (ICD-10; Z51.5) ในการให้บริการแบบประคับประคอง ทั้งผู้ป่วยในและผู้ป่วยนอกในฐานข้อมูลโรงพยาบาลและส่งข้อมูลเข้าระบบสารสนเทศของกระทรวงสาธารณสุข (Health Data Center; HDC) การจัดการอาการอย่างมีคุณภาพโดยได้รับการบรรเทาอาการปวดและยาเพื่อบรรเทาอาการไม่สุขสบายต่าง ๆ ตามคำแนะนำด้านยาขององค์การอนามัยโลก (World Health Organization essential medicines in palliative care) และแนะนำให้มีเครือข่ายการดูแลประคับประคองอย่างไร้รอยต่อร่วมกับหน่วยงานราชการ หรือภาคประชาสังคมหรืออาสาสมัครดูแลผู้ป่วย และจัดการให้มีอุปกรณ์การดูแลต่อเนื่องที่บ้านรวมถึงการจัดบริการแพทย์แผนไทยและแพทย์ทางเลือกในการดูแลประคับประคอง

นับตั้งแต่มีการอนุญาตให้นำกัญชามาใช้ประโยชน์ทางการแพทย์ กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือกได้ขับเคลื่อนนโยบายการนำกัญชามาใช้ในทางการแพทย์แผนไทย โดยสนับสนุนการจัดบริการคลินิกกัญชาทางการแพทย์แผนไทย เพื่อให้เกิดการเข้าถึงการใช้ตำรับยาแผนไทยที่มีกัญชาปรุงผสมซึ่งตำรับยาแผนไทยที่มีกัญชาปรุงผสมหลายตำรับสามารถช่วยบรรเทาอาการเจ็บป่วยและเพิ่มคุณภาพชีวิตของผู้ป่วยระยะประคับประคองได้ กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก ร่วมกับผู้ประกอบวิชาชีพการแพทย์แผนไทยและการแพทย์แผนไทยประยุกต์ ในหน่วยบริการสาธารณสุขของรัฐ จึงจัดทำแนวทางการดูแลผู้ป่วยระยะประคับประคองด้วยกัญชาทางการแพทย์แผนไทยขึ้น โดยรวบรวมข้อมูลวิชาการเกี่ยวกับตำรับยาแผนไทยที่มีกัญชาปรุงผสมเพื่อจัดการอาการและเพิ่มคุณภาพชีวิตของผู้ป่วยระยะประคับประคอง และเป็นแนวทางสำหรับผู้ประกอบวิชาชีพการแพทย์แผนไทย/การแพทย์แผนไทยประยุกต์ และสหวิชาชีพต่อไป

1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30
31
32
33
34
35

1 คำนิยาม

2

3 **การดูแลแบบประคับประคอง (Palliative care)** หมายถึง วิธีการดูแลที่เป็นการเพิ่มคุณภาพชีวิต
4 ของผู้ป่วยและครอบครัวที่เผชิญกับความเจ็บป่วยที่คุกคามชีวิต โดยการป้องกันและบรรเทาอาการที่ทำให้ทุกข์
5 ทรมานทั้งอาการเจ็บป่วยทางกาย ปัญหาทางจิตใจสังคมและจิตวิญญาณแบบองค์รวม และควรให้การรักษาดังกล่าวตั้ง
6 ตั้งแต่ระยะแรกที่เริ่มวินิจฉัยว่าเป็นผู้ป่วยระยะสุดท้ายจนกระทั่งผู้ป่วยเสียชีวิตและรวมถึงการดูแล
7 ครอบครัวของผู้ป่วยหลังจากการสูญเสีย

8 **การดูแลแบบประคับประคองแบบบูรณาการ (Integrative Palliative Care)** หมายถึง การดูแล
9 ผู้ป่วยแบบประคับประคองแบบองค์รวมด้วยกระบวนการทางการแพทย์แผนไทยตามหลักธรรมานามัย
10 ผสมผสานองค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นควบคู่กับการแพทย์ทางเลือกและการแพทย์แผนปัจจุบัน เพื่อเพิ่ม
11 คุณภาพชีวิตและบำบัด เยียวยา บรรเทาความทุกข์ครอบคลุมทั้งด้านร่างกาย จิตใจ สังคม ขนบธรรมเนียม
12 ประเพณี วัฒนธรรมและจิตวิญญาณของผู้ป่วยและครอบครัว ตั้งแต่เริ่มวินิจฉัยว่าเป็นโรคหรือภาวะที่ไม่
13 สามารถรักษาให้หายได้และไม่ตอบสนองต่อการรักษา มุ่งเน้นการให้ความสำคัญและคำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็น
14 มนุษย์ เพื่อให้ผู้ป่วยและครอบครัวมีคุณภาพชีวิตที่ดีในระยะสุดท้ายของชีวิตและระยะหลังการสูญเสีย

15 **การดูแลผู้ป่วยระยะท้าย** หมายถึง การดูแลผู้ป่วยที่มีระยะเวลาของการมีชีวิตจำกัด เริ่มเข้าสู่ภาวะ
16 ฟังฟัง ต้องการความช่วยเหลือ เคลื่อนไหวลดลง นิ่งและนอนเป็นส่วนใหญ่ของวัน โดยมีเป้าหมายเพื่อเติมเต็ม
17 คุณภาพชีวิตและบำบัดความทุกข์ทรมานแบบองค์รวมทางร่างกาย จิตใจ สังคมและจิตวิญญาณ ไม่ใช่การรักษา
18 โรคให้หายขาด และการยืดชีวิตหรือเหนี่ยวรั้งความตาย เริ่มตั้งแต่ระยะเริ่มต้นของการเจ็บป่วยที่คุกคามต่อ
19 ชีวิต การดูแลช่วงใกล้เสียชีวิต ระหว่างเสียชีวิต และหลังเสียชีวิต การจากไปเป็นไปตามเจตนารมณ์ของผู้ป่วยที่
20 แสดงไว้อย่างสมศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์

21 **ภาวะกำลังจะเสียชีวิต (Active Dying)** หมายถึง ภาวะที่อวัยวะสำคัญต่อการมีชีวิตทำงาน
22 ล้มเหลวอย่างต่อเนื่อง จนกระทั่งระบบการหายใจ ระบบการไหลเวียนโลหิต ระบบประสาทส่วนกลาง หรือ
23 ก้านสมองหยุดทำงาน โดยทั่วไประยะเวลาการเสียชีวิต อาจเป็นนาที ชั่วโมง หรือเป็นวัน

24 **ทีมสหวิชาชีพ (Interdisciplinary Team)** หมายถึง กลุ่มของผู้ให้การดูแลที่มีความรู้ความสามารถ
25 หลากหลายทำงานร่วมกันในหน่วยงานหรือระบบเดียวกัน รวมถึงชุมชนที่ผู้ป่วยพำนักอยู่เพื่อดูแลผู้ป่วยอย่าง
26 รอบด้านและต่อเนื่อง โดยมีเป้าหมายร่วมกันเพื่อแก้ปัญหาที่ซับซ้อนของผู้ป่วย ผู้ดูแล และครอบครัว
27 ประกอบด้วย บุคลากรทางการแพทย์และทางสาธารณสุข นักสังคมสงเคราะห์ นักจิตวิทยา ผู้นำศาสนา
28 อาสาสมัคร และอื่น ๆ โดยสมาชิกของทีมมีการประสานการทำงานร่วมกัน

29 **การดูแลในวาระสุดท้ายของชีวิต (End-of-Life Care)** หมายถึง การดูแลผู้ป่วยในช่วงใกล้
30 เสียชีวิตโดยมีเป้าหมาย คือ การให้ผู้ป่วยตายดี

31 **การดูแลแบบองค์รวม (Holistic Care)** หมายถึง การดูแลอย่างครอบคลุมทั้งทางร่างกาย จิตใจ
32 อารมณ์ สังคมและจิตวิญญาณ

33 **คุณภาพชีวิต (Quality of Life)** หมายถึง การให้ความหมายและคุณค่าของชีวิตตามความชอบ ความ
34 เชื่อ และความศรัทธาของบุคคลในทุก ๆ มิติของชีวิต รวมถึง สุขภาวะ สังคม เศรษฐกิจ วัฒนธรรม และปัจจัย
35 แวดล้อมทุกด้าน ซึ่งการให้ความหมายและคุณค่านี้สามารถแปรเปลี่ยนไปตามบริบท

36 **การดูแลที่มีผู้ป่วยเป็นศูนย์กลาง (Patient-Centered Care)** หมายถึง การดูแลผู้ป่วยที่ยึดถือ
37 มุมมองจากประสบการณ์ ความคาดหวัง และความต้องการของผู้ป่วยเป็นหลัก โดยยังคงรักษาลิทธิ

1 ความประสงค์ เคารพการตัดสินใจของผู้ป่วย โดยการทำความเข้าใจชีวิตในภาพรวมตามความคาดหวัง
2 ความต้องการของผู้ป่วย ครอบครัว และผู้ดูแล และนำไปสู่การออกแบบการดูแลแบบองค์รวม

3 **การตายดี (Good Death)** หมายถึง การตายโดยที่ผู้ป่วยได้รับรู้ว่าความต้องการของเขาได้รับการ
4 ดูแลให้ปลอดภัยจากความทุกข์ทรมานทางร่างกาย จิตใจ สังคม และจิตวิญญาณ ตั้งแต่ก่อนเข้าถึงช่วงใกล้ตาย
5 สมาชิกในครอบครัวและทีมสุขภาพมีความเคารพและยอมรับความต้องการของผู้ป่วย

6 **จิตวิญญาณ (Spirituality)** หมายถึง การให้ความหมายของความเป็นมนุษย์ ซึ่งแต่ละปัจเจกบุคคล
7 แสวงหาความหมาย กำหนดทิศทาง การยอมรับและเข้าใจความเป็นจริงแห่งชีวิต เป็นกระบวนการอันเป็น
8 พลวัต เกิดขึ้นภายในบุคคล แปรเปลี่ยนไปตามประสบการณ์ ความเชื่อ ความสัมพันธ์ของแต่ละบุคคลนั้นกับ
9 ตัวตน ครอบครัว ชุมชน สังคม ธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และองค์ประกอบในการให้ความหมายที่ยืดหยุ่นของ
10 ชีวิต

11 **ธรรมานามัย** หมายถึง การดำเนินชีวิตอย่างสอดคล้องกับธรรมชาติตามหลักศาสนา ที่ให้
12 ความสำคัญต่อสิ่งที่มีผลกระทบต่อสุขภาพ โดยไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น เป็นการดูแลสุขภาพแบบองค์รวม
13 ที่ให้ความสำคัญกับสุขภาพแบบบูรณาการทั้งด้านร่างกาย จิตใจ สังคม จิตวิญญาณ วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม
14 โดยใช้หลักมัชฌิมาปฏิปทาทางสายกลางในการดำรงชีวิตด้วยความไม่ประมาท มีองค์ประกอบ 3 ส่วนคือ

- 15 - กายานามัย การดูแลทางร่างกาย โดยการดูแลด้านยา อาหาร การพักผ่อนและการออกกำลังกาย
- 16 - จิตตานามัย การดูแลด้านจิตใจและจิตวิญญาณ
- 17 - ชีวิตานามัย การดูแลด้านการดำเนินชีวิตในบริบทของสังคม วัฒนธรรม ประเพณีของผู้ป่วยและ
- 18 ครอบครัว

19 การดูแลผู้ป่วยมะเร็งระยะท้ายแบบประคับประคอง (Palliative care)

20 การดูแลแบบประคับประคองในผู้ป่วยมะเร็ง

21 มะเร็ง เป็นภาวะที่เซลล์มีการแบ่งตัวที่ผิดปกติ มีการเจริญเติบโตอย่างไม่หยุดยั้ง เกิดเป็นก้อนเนื้อ
22 แทรกอยู่ตามอวัยวะที่เป็นต้นกำเนิดของมะเร็งกดเบียดอวัยวะข้างเคียง และสุดท้ายจะแพร่กระจายไปยัง
23 อวัยวะอื่น ๆ ของร่างกายโดยก้อนเนื้อที่เกิดจากเซลล์มะเร็งจะไม่สามารถทำงานได้ตามปกติ และจะทำให้การ
24 ทำงานของอวัยวะเดิมเสื่อมถอยลงจนเกิดความล้มเหลวของระบบอวัยวะต่าง ๆ ในร่างกาย นำไปสู่การเสียชีวิต
25 ในที่สุด มนุษย์เรามีความพยายามที่จะต่อสู้กับมะเร็งมาเป็นเวลานาน ปัจจุบันองค์ความรู้ในการรักษามะเร็ง
26 ก้าวหน้าไปมากไม่ว่าจะเป็นการตรวจคัดกรองเพื่อเพิ่มโอกาสพบผู้ป่วยมะเร็งในระยะเริ่มต้นการผ่าตัดด้วย
27 เทคนิค และอุปกรณ์ที่ทันสมัย ยาเคมีบำบัดที่ได้รับการพัฒนาเพื่อเพิ่มความจำเพาะต่อเซลล์มะเร็งแต่ละชนิด
28 และการฉายรังสีที่มีความแม่นยำสูง เพื่อให้ผลจากการรักษาดีขึ้น ลดการเกิดภาวะแทรกซ้อนต่าง ๆ ทำให้
29 ผู้ป่วยมีระยะเวลาการมีชีวิตที่ยาวนานขึ้น

30 อย่างไรก็ตามยังมีการรักษาอีกวิธีหนึ่งที่จะทำควบคู่ไปพร้อมกับการรักษามะเร็ง และเมื่อถึงเวลาที่การ
31 รักษาทั้ง การผ่าตัด การให้ยาเคมีบำบัด และการฉายรังสีไม่ใช่วิธีที่ดีที่สุด การรักษาชนิดนี้ยังคงเป็นการ
32 รักษาที่ให้อย่างต่อเนื่อง เพื่อช่วยควบคุมอาการของมะเร็งไม่ให้เกิดความทุกข์ทรมานจนรบกวนการใช้ชีวิต
33 และช่วยให้ผู้ป่วยมีคุณภาพชีวิตที่ดีราบเท่าที่ระยะเวลาของร่างกายจะเอื้ออำนวยให้การรักษานี้มีชื่อว่า
34 การดูแลแบบประคับประคอง

35 การดูแลแบบประคับประคอง ควรทำร่วมกับการดูแลผู้ป่วยมะเร็งทั่วไป และแนะนำให้มีการส่ง
36 บริการและประสานงานกับทีมผู้ดูแลแบบประคับประคองตั้งแต่เนิ่น ๆ เพื่อนำไปสู่การมีคุณภาพชีวิตที่ดีของ
37 ผู้ป่วยและครอบครัว

1 ในผู้ป่วยมะเร็ง ความเจ็บปวดเป็นปัญหาที่สำคัญและเป็นปัญหาที่ผู้ป่วยกังวลมากที่สุด โดยความปวด
 2 จากมะเร็งสามารถพบได้ทุกระยะของโรค โดยพบร้อยละ 55.0 ในระหว่างการรักษามะเร็ง และเพิ่มเป็นร้อยละ
 3 66.4 ช่วงที่โรคลุกลามหรือในระยะสุดท้าย ความล้มเหลวในการควบคุมอาการปวดจากมะเร็งจะส่งผลกระทบต่อ
 4 ต่อทุกมิติของคุณภาพชีวิตผู้ป่วย

5 โครงสร้างและกระบวนการจัดบริการ

6 การจัดระบบบริการดูแลผู้ป่วยแบบประคับประคองแบบบูรณาการมีโครงสร้างและกระบวนการดูแลโดยทีม
 7 บุคลากรสหวิชาชีพและจิตอาสาช่วยดูแลบำบัด รักษา จัดการอาการไม่สุขสบายและอาการโรคของผู้ป่วยแบบบูรณาการ
 8 ด้วยการแพทย์แผนไทยและการแพทย์แบบผสมผสาน โดยมีแนวทางการจัดระบบบริการเพื่อให้ดำเนินการได้อย่างมี
 9 คุณภาพ ปลอดภัย และมีประสิทธิภาพ ดังนี้

10 1. โครงสร้างการจัดบริการ

11 1.1. ด้านบุคลากร ในทีมสุขภาพ ประกอบด้วย

- 12 1) แพทย์/จิตแพทย์/แพทย์แผนไทย/แพทย์แผนไทยประยุกต์
- 13 2) พยาบาล
- 14 3) เภสัชกร
- 15 4) นักโภชนาการ
- 16 5) นักสังคมสงเคราะห์
- 17 6) นักจิตวิทยา
- 18 7) ผู้นำชุมชน/อาสาสมัคร/จิตอาสา
- 19 8) ผู้นำศาสนา/ผู้นำทางความเชื่อและพิธีกรรม

20 การจัดทีมสหวิชาชีพเพื่อให้บริการ สามารถจัดได้ตามความเหมาะสมของบริบทแต่ละหน่วยงาน ไม่จำเป็นต้อง
 21 มีองค์ประกอบครบ โดยทีมสหสาขาวิชาชีพควรได้รับการเตรียมความพร้อมทั้งด้านทัศนคติ ความรู้ และทักษะการดูแล
 22 แบบประคับประคองแบบบูรณาการ และควรแบ่งขอบเขตการทำงานตามบทบาทหน้าที่ของบุคลากรแต่ละวิชาชีพเพื่อ
 23 ความชัดเจนในการทำงาน โดยแพทย์แผนไทยในทีมสหวิชาชีพมีบทบาทหน้าที่ ดังนี้

- 24 - ให้การดูแลผู้ป่วยแบบประคับประคองร่วมกับสหวิชาชีพด้วยทัศนคติที่เป็นบวก
- 25 - วางแผนงาน ประสานงาน ประเมินผล และบันทึกผลการตรวจและการดูแลรักษา
- 26 - ตรวจ วินิจฉัย ดูแลรักษาผู้ป่วยขณะที่พักรักษาตัวอยู่ในโรงพยาบาลและการดูแลต่อเนื่องที่บ้าน
- 27 - อธิบายอาการ แผนการรักษา และให้คำปรึกษากับผู้ป่วยและญาติ
- 28 - การรักษาและจัดการอาการโดยใช้ยาสมุนไพร และไม่ใช้ยา
- 29 - สื่อสารกับผู้ป่วยและญาติด้วยทักษะการสื่อสารที่สร้างขวัญและกำลังใจ
- 30 - ประสานงานกับทีมสหวิชาชีพอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อส่งต่อข้อมูลในการดูแลผู้ป่วยได้อย่างเหมาะสมและ
- 31 ต่อเนื่อง
- 32 - ติดตามประเมินผลการดูแลรักษา
- 33 - ให้คำปรึกษาแนะนำและการสอนญาติในการดูแลต่อเนื่องที่บ้าน

34 หมายเหตุ : กรณีมีการส่งจ่ายยากัญชาหรือตำรับยาแผนไทยที่มีกัญชาปรุงผสมที่เป็นยาเสพติดให้โทษ แพทย์ผู้
 35 ส่งจ่ายยากัญชาต้องผ่านการอบรมหลักสูตรการใช้กัญชาทางการแพทย์และการแพทย์แผนไทย และได้รับใบอนุญาตการ
 36 ใช้กัญชาทางการแพทย์และการแพทย์แผนไทยตามประกาศกระทรวงสาธารณสุข

1.2 ด้านการจัดสถานที่หน่วยงานบริการ

- 1) มีการจัดห้องพักผู้ป่วยเป็นสัดส่วน หรือห้องส่วนตัวที่ญาติสามารถเฝ้าได้
- 2) มีการจัดพื้นที่เตียงผู้ป่วย และอยู่ในบริเวณที่มีอากาศถ่ายเทสะดวก
- 3) ญาติผู้ป่วยสามารถเข้าเยี่ยมและทำกิจกรรมกับผู้ป่วยได้ตามความต้องการ โดยไม่รบกวนผู้ป่วยรายอื่น
- 4) จัดสิ่งแวดล้อมให้ใกล้ชิดธรรมชาติ มีแสงสว่างเพียงพอ ลักษณะสีที่ใช้ควรเป็นโทนสีอ่อน (ตามหลักของ Healing environment)
- 5) มีสัญญาณขอความช่วยเหลือจากขอความช่วยเหลือได้สะดวก
- 6) มีระบบส่งต่อเชื่อมโยงให้ผู้ป่วยได้รับการดูแลอย่างต่อเนื่องระหว่างหน่วยบริการ บ้าน และชุมชน

2. กระบวนการจัดบริการ ประกอบด้วย

- 1) ทีมสหสาขาวิชาชีพมีส่วนร่วมในการดูแลผู้ป่วยและครอบครัวโดยมีผู้ป่วยเป็นศูนย์กลาง
- 2) การบริการผู้ป่วยตามระบบบริการสุขภาพ
- 3) ญาติ/จิตอาสา/อาสาสมัคร มาร่วมทำกิจกรรมกับผู้ป่วยและครอบครัว
- 4) กระบวนการให้คำปรึกษาแก่ผู้ป่วยและครอบครัว รวมถึงการประเมินสภาพทางเศรษฐกิจของแต่ละครอบครัว เพื่อให้การช่วยเหลือโดยนักสังคมสงเคราะห์
- 5) การประเมินสภาพจิตใจของครอบครัวของผู้ป่วยและผู้ดูแล ว่ามีผลกระทบในเรื่องใดบ้าง เช่น ภาวะซึมเศร้า ภาวะเศรษฐกิจ การขาดงาน การขาดเรียน เป็นต้น
- 6) การส่งต่อจากหน่วยบริการเพื่อดูแลในวาระสุดท้ายที่บ้าน
- 7) ทีมเยี่ยมบ้านติดตามดูแลผู้ป่วยอย่างต่อเนื่องที่บ้าน
- 8) การดูแลผู้ป่วยระยะใกล้เสียชีวิตและภาวะโศกเศร้าของญาติและครอบครัวหลังผู้ป่วยเสียชีวิต

การจัดบริการ มีดังนี้

1. มีระบบการคัดกรองผู้ป่วยและขอบเขตโรคตามเกณฑ์ผู้ป่วย Palliative Care ของกรมการแพทย์

เกณฑ์การคัดกรองผู้ป่วย

การคัดกรองผู้ป่วยมะเร็งเพื่อเข้ารับบริการดูแลแบบประคับประคองแบบบูรณาการด้วยศาสตร์การแพทย์แผนไทย ต้องได้รับการวินิจฉัยจากแพทย์แผนปัจจุบัน โดยพิจารณาจากเกณฑ์ตามกลุ่มอาการ/โรค และการประเมินสมรรถนะการช่วยเหลือตัวเองของผู้ป่วยขั้นต้น (General criteria) ของกรมการแพทย์ (List Diseases) ก่อน และเขียน Consult เป็นลายลักษณ์อักษร

2. มีกระบวนการดูแลรักษาแบบองค์รวมด้วยวิธีการทางการแพทย์แผนไทย ผสมผสานองค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นควบคู่กับการแพทย์ทางเลือกและการแพทย์แผนปัจจุบันแบบบูรณาการ

การดูแลรักษาทางการแพทย์แผนปัจจุบัน

- 1) การจัดการอาการโดยการให้ ยา morphine กัญชา ที่โรงพยาบาลหรือที่บ้าน และการแพทย์ผสมผสาน เช่น สวดมนต์ สมาธิบำบัด และดนตรีบำบัด เป็นต้น
- 2) การวางแผนการดูแลล่วงหน้า (Advance Care Plan)
- 3) การจัดประชุมกลุ่มครอบครัว (Family Meeting)
- 4) การให้ความยินยอมที่ได้รับการบอกกล่าว (Informed Consent)

1 5) การทำหนังสือแสดงเจตนาที่เกี่ยวข้องกับกฎหมายและจริยธรรมในการดูแลแบบประคับประคอง
2 (Palliative care) ได้แก่

- 3 - การแสดงเจตนาไม่ประสงค์จะรับบริการสาธารณสุขที่เป็นไปเพียงเพื่อยืดการตายในวาระสุดท้ายของ
4 ชีวิต หรือยุติการทรมานจากความเจ็บป่วย (Living Will)
5 - การแสดงเจตนาที่จะตายตามธรรมชาติหรือ AND (Allow Natural Death)
6 - การไม่ใช้ (Withhold) หรือการยุติการใช้ (Withdraw) เครื่องมือทางการแพทย์ในการพุงซีฟ

7 การดูแลรักษาทางการแพทย์แผนไทย

8 1) การจัดการอาการโดยการใช้อาหารยาแผนไทยและสมุนไพร

- 9 1.1 ยาสมุนไพรในบัญชียาหลักแห่งชาติ
10 1.2 ยาสามัญประจำบ้านแผนโบราณ
11 1.3 ยาแผนไทยที่อยู่ในเภสัชตำรับของโรงพยาบาล
12 1.4 ยาปรุงสำหรับผู้ป่วยเฉพาะราย
13 1.5 ยาัญชาทางการแพทย์แผนไทย

14 2) การจัดการอาการโดยไม่ใช้ยา

- 15 2.1 หัตถเวชกรรมไทย เช่น การนวดไทย การประคบสมุนไพร การอบไอน้ำสมุนไพร และอื่น ๆ
16 ตามดุลยพินิจของแพทย์แผนไทย เป็นต้น
17 2.2 ธรรมานามัย สมธิบำบัด สติบำบัด กิจกรรมบำบัด ฯลฯ

18 3. การจัดการข้อมูลที่เชื่อมโยงระหว่างหน่วยบริการและชุมชนเพื่อให้ผู้ป่วยสามารถเข้าถึงบริการสุขภาพที่มี
19 ประสิทธิภาพจนวาระสุดท้ายของชีวิตได้อย่างทั่วถึง

20 4. การส่งต่อผู้ป่วยและการประสานหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในพื้นที่หรือชุมชนเพื่อให้ผู้ป่วยได้รับการดูแลอย่าง
21 ต่อเนื่องเป็นระบบ

22 **3. มาตรฐานการดูแลผู้ป่วยแบบประคับประคองแบบบูรณาการ (Standard of Integrative Palliative Care)**

23 1. สถานพยาบาลมีกระบวนการจัดบริการดูแลผู้ป่วยแบบประคับประคองแบบบูรณาการ (Integrative
24 Palliative care) ทั้งในส่วนการดูแลผู้ป่วยมะเร็งตามปกติ (Usual Care) และการดูแลเฉพาะด้านแบบประคับประคอง

25 2. ผู้ป่วยควรได้รับการคัดกรองความต้องการการดูแลแบบประคับประคองตั้งแต่การมารับบริการครั้ง
26 แรกและตามช่วงเวลาที่เหมาะสม รวมทั้งเมื่อมีอาการบ่งชี้ทางคลินิก

27 3. ผู้ป่วยและครอบครัวควรได้รับการบอกกล่าวให้ทราบว่า การดูแลแบบประคับประคองจะบูรณาการ
28 ผสมผสานเข้าเป็นส่วนหนึ่งของการดูแลรักษาโรค

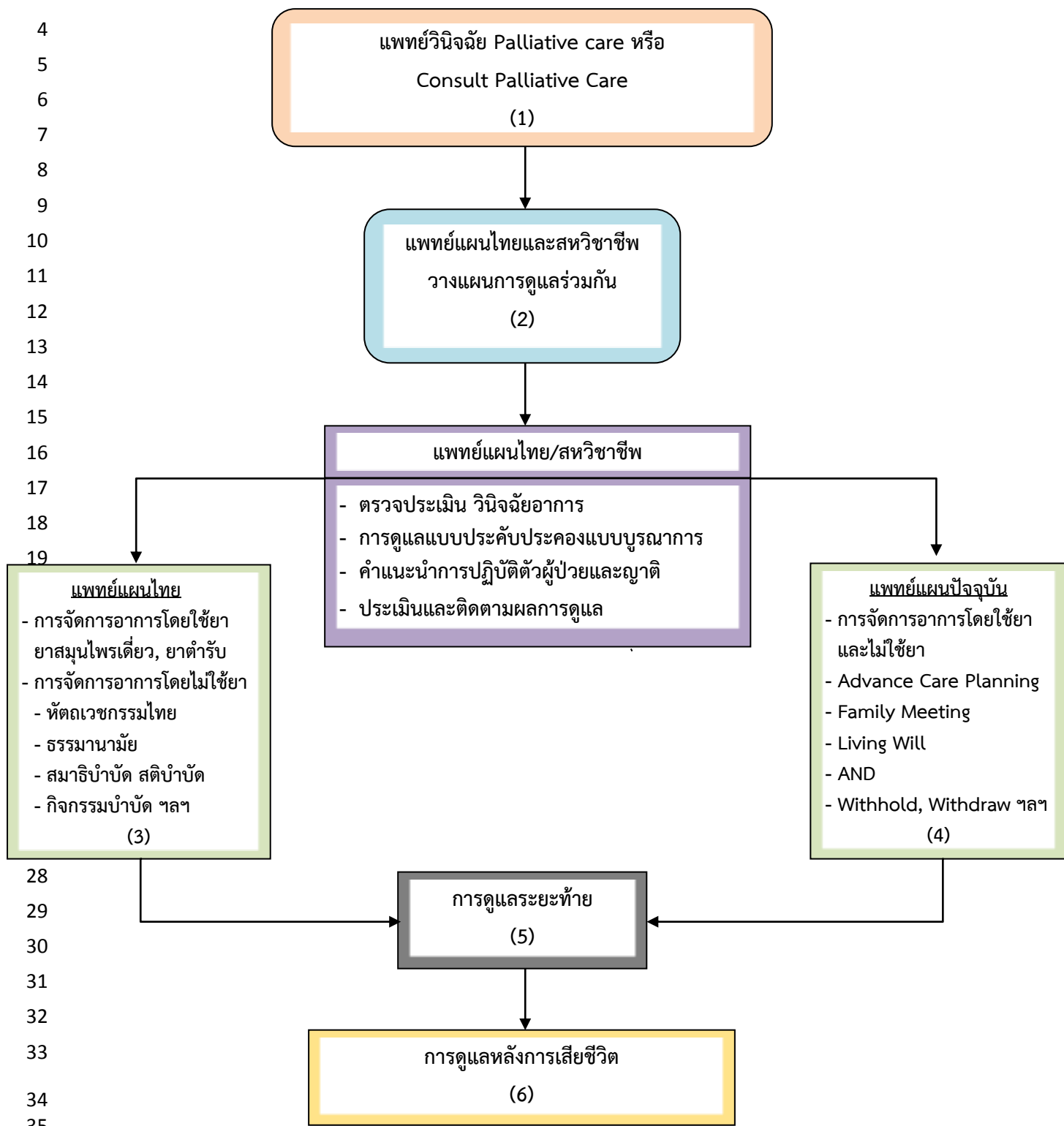
29 4. ทีมสหวิชาชีพได้รับการพัฒนาองค์ความรู้ด้านการดูแลผู้ป่วยแบบประคับประคองแบบบูรณาการ
30 ครอบคลุมทุกมิติทั้งระดับวิชาชีพและผู้ฝึกหัด

31 5. ผู้เชี่ยวชาญการดูแลผู้ป่วยแบบประคับประคองแบบบูรณาการมีความพร้อมที่จะให้บริการ หรือให้
32 การดูแลเฉพาะทางโดยตรงแก่ผู้ป่วยและครอบครัวตามการร้องขอ

33 6. สถานพยาบาลควรมีระบบในการติดตามคุณภาพการดูแลแบบประคับประคองแบบบูรณาการอย่าง
34 ต่อเนื่อง

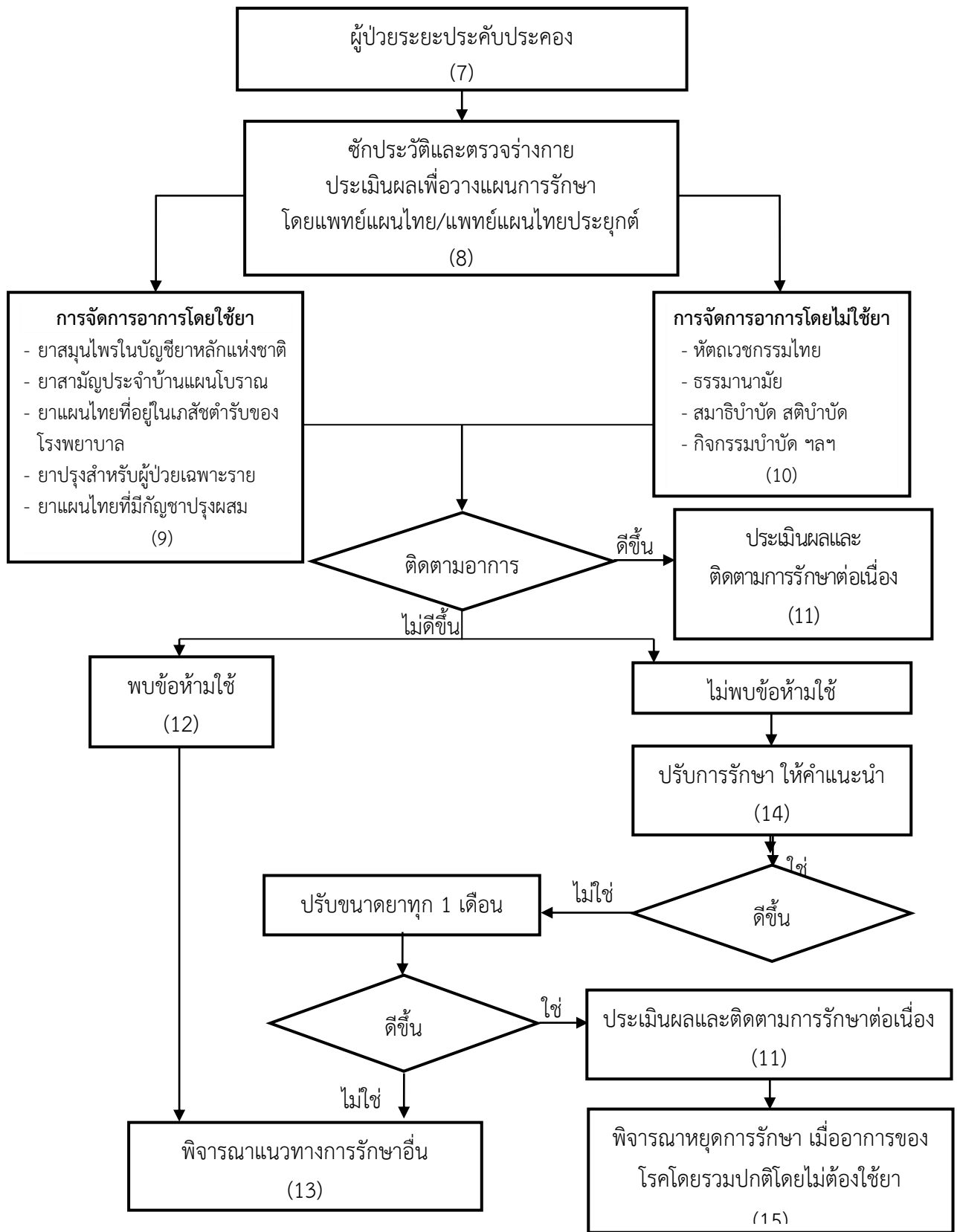
35

1 แนวทางเวชปฏิบัติการดูแลผู้ป่วยมะเร็งระยะสุดท้ายแบบประคับประคองด้วยการแพทย์แผนไทย
 2 และกัญชาทางการแพทย์แผนไทย

แนวทางการจัดการอาการของผู้ป่วยระยะประคับประคองทางการแพทย์แผนไทย

1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17

แผนภาพที่ 1 : แนวทางการจัดการอาการของผู้ป่วยระยะประคับประคองทางการแพทย์แผน

1 คำอธิบายแผนภูมิ

2 1. แพทย์วินิจฉัย Palliative care หรือ Consult Palliative care

3 ผู้ป่วยที่มีการวินิจฉัยระยะประคับประคอง (Palliative care) ที่ได้รับการรักษาด้วยยา姑息療法ทาง
4 การแพทย์แผนไทย โดยมีการบันทึกข้อมูลรหัส Z51.5 หรือควบคู่กับการวินิจฉัยรหัสกลุ่มโรคและอาการ/การ
5 ส่งเสริมสุขภาพและป้องกันโรค ที่มีรหัส 3 หลักขึ้นต้นด้วย U50 ถึง U77 โดยการส่ง Consult มาทางหน่วย
6 บริการแพทย์แผนไทย

7 2. แพทย์แผนไทย/สหวิชาชีพ

8 ดูแล/จัดการอาการของผู้ป่วยตามศาสตร์การแพทย์แผนไทยเป็นหลัก โดยมีขั้นตอนการรับบริการ ดังนี้

- 9 2.1. ตรวจประเมิน วินิจฉัยอาการ
- 10 2.2. การดูแลแบบประคับประคองแบบบูรณาการ
- 11 2.3. คำแนะนำการปฏิบัติตัวผู้ป่วยและญาติ
- 12 2.4. ประเมินและติดตามผลการดูแล

13 3. แพทย์แผนไทย

- 14 3.1. การจัดการอาการโดยใช้ยา ใช้ตำรับยาสมุนไพร/ตำรับยาแผนไทยในการดูแล/จัดการอาการของผู้ป่วย
 - 15 - ยาสมุนไพรเดี่ยว, ยาตำรับแผนไทย
- 16 3.2. การจัดการอาการโดยไม่ใช้ยา เป็นการใช้หัตถการต่าง ๆ ทางการแพทย์แผนไทยในการดูแล/จัดการ
17 อาการของผู้ป่วย
 - 18 - หัตถเวชกรรมไทย
 - 19 - ธรรมานามัย
 - 20 - สมาริบำบัด สติบำบัด
 - 21 - กิจกรรมบำบัด ฯลฯ

22 4. แพทย์แผนปัจจุบัน

23 ดูแล/จัดการอาการของผู้ป่วยด้วยศาสตร์การแพทย์แผนปัจจุบัน

- 24 4.1. การจัดการอาการโดยใช้ยา และไม่ใช้ยา
- 25 4.2. Advance Care Planning
- 26 4.3. Family Meeting
- 27 4.4. Living Will
- 28 4.5. Withhold, Withdraw ฯลฯ

29 5. การดูแลระยะท้าย

30 เป็นการดูแลผู้ป่วยที่มีระยะเวลาของการมีชีวิตจำกัด เริ่มเข้าสู่ภาวะพึ่งพิง ต้องการความช่วยเหลือ
31 เคลื่อนไหวลดลง นิ่งและนอนเป็นส่วนใหญ่ของวัน โดยมีเป้าหมายเพื่อเติมเต็มคุณภาพชีวิตและบำบัดความ
32 ทุกข์ทรมานแบบองค์รวมทางร่างกาย จิตใจ สังคมและจิตวิญญาณ ไม่ใช่การรักษาโรคให้หายขาด และการยืด
33 ชีวิตหรือเหนี่ยวรั้งความตาย เริ่มตั้งแต่ระยะเริ่มต้นของการเจ็บป่วยที่คุกคามต่อชีวิต การดูแลช่วงใกล้เสียชีวิต
34 ระหว่างเสียชีวิต และหลังเสียชีวิต การจากไปเป็นไปตามเจตนารมณ์ของผู้ป่วยที่แสดงไว้อย่างสมศักดิ์ศรีของ
35 ความเป็นมนุษย์

36

37

1 6. การดูแลหลังการเสียชีวิต

2 หลังจากการตายโดยที่ผู้ป่วยได้รับรู้ว่าคุณความต้องการของเขาได้รับการดูแลให้ปลอดภัยจากความทุกข์
3 ทรมานทางร่างกาย จิตใจ สังคม และจิตวิญญาณ ตั้งแต่ก่อนเข้าถึงช่วงใกล้ตายสมาชิกในครอบครัวและทีม
4 สุขภาพมีความเคารพและยอมรับความต้องการของผู้ป่วย รวมถึงการดูแลสภาพร่างกาย - จิตใจของสมาชิก
5 ครอบครัวของตัวผู้ป่วย

6 7. ผู้ป่วยระยะประคับประคอง

7 ผู้ป่วยระยะประคับประคอง หมายถึง ผู้ป่วยที่มีการวินิจฉัยระยะประคับประคอง (Palliative care)
8 ที่ได้รับการรักษาด้วยยาแก้ปวดทางการแพทย์แผนไทย โดยมีการบันทึกข้อมูลรหัส Z51.5 ควบคู่กับการวินิจฉัย
9 รหัสกลุ่มโรคและอาการ/การส่งเสริมสุขภาพและป้องกันโรค ที่มีรหัส 3 หลักขึ้นต้นด้วย U50 ถึง U77

10 8. ชักประวัติและตรวจร่างกาย ประเมินผลเพื่อวางแผนการรักษาโดยแพทย์แผนไทย/แพทย์แผนไทย 11 ประยุกต์

12 การชักประวัติอาการของผู้ป่วย เพื่อประเมินอาการและความรุนแรงของโรค ความสัมพันธ์ของปิตตะ
13 วาตะ และเสมหะสมุฏฐาน

14 9. การจัดการอาการโดยใช้ยา ใช้ตำรับยาสมุนไพร/ตำรับยาแผนไทยในการดูแล/จัดการอาการของผู้ป่วย

- 15 9.1. การใช้ยาสมุนไพรในบัญชียาหลักแห่งชาติ
- 16 9.2. การใช้ยาสามัญประจำบ้านแผนโบราณ
- 17 9.3. การใช้ยาแผนไทยที่อยู่ในเภสัชตำรับของโรงพยาบาล
- 18 9.4. ยาปรุงสำหรับผู้ป่วยเฉพาะราย
- 19 9.5. การใช้ยาแผนไทยที่มีกัญชาปรุงผสม

20 10. การจัดการอาการโดยไม่ใช้ยา เป็นการใช้หัตถการต่าง ๆ ทางกายภาพแผนไทยในการดูแล/จัดการ 21 อาการของผู้ป่วย

- 22 10.1. หัตถเวชกรรมไทย
- 23 10.2. ธรรมนามัย
- 24 10.3. สมาธิบำบัด สติบำบัด
- 25 10.4. กิจกรรมบำบัด ฯลฯ

26 11. การประเมินผลและติดตามการรักษาต่อเนื่อง

27 ประเมินอาการทางคลินิกเพื่อประเมินการรักษา และปรับเปลี่ยนวิธีการรักษา เช่น การประเมิน PPS,
28 การประเมิน ESAS, การประเมิน EQ5D5L

29 12. พบข้อห้ามใช้

30 ผู้ป่วยมีอาการ/โรคที่อยู่ในข้อห้ามใช้การรักษาต่าง ๆ ที่กำหนดไว้

31 13. พิจารณาแนวทางการรักษาอื่น ที่เหมาะสมกับอาการของผู้ป่วย

32 14. ปรับการรักษา และให้คำแนะนำ

33 การปรับตัวยา หรือขนาดยาสมุนไพร/ตำรับยาแผนไทยที่ใช้ในการดูแลอาการของผู้ป่วย และปรับ
34 การทำหัตถการอื่น ๆ ตามความเหมาะสม เช่น การรวด ประคบ เป็นต้น

35 การให้คำแนะนำในการปฏิบัติตัวของผู้ป่วย การดูแลสภาพร่างกาย จิตใจ สภาพแวดล้อมความ
36 เป็นอยู่ให้เหมาะสมกับอาการ/โรคของผู้ป่วย

37

38

1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22
23
24
25
26

15. พิจารณาหยุดการรักษา เมื่ออาการของโรคโดยรวมปกติไม่ต้องใช้ยา

เมื่อผู้ป่วยไม่มีอาการของโรคจึงพิจารณาหยุดการรักษานั้น เช่นผู้ป่วยไม่มีอาการนอนไม่หลับ จึงพิจารณาหยุดจ่ายยาที่ช่วยในการนอนหลับ

มะเร็งตามทฤษฎีการแพทย์แผนไทย

มะเร็ง ทางการแพทย์แผนไทย หมายถึง

1. โรคเรื้อรังกลุ่มหนึ่ง ผู้ป่วยมักมีแผล ผื่น ตุ่ม หรือก้อน ผุดขึ้นตามส่วนต่างๆ ภายในหรือภายนอก ร่างกาย
2. ผีหรือแผลอักเสบเรื้อรัง
3. เนื้องอกร้ายหรือก้อนเนื้อหนองที่ผุดออกมาจากกายทั้งอวัยวะภายนอกและภายในที่ผิดปกติ เรียก “ผี” หรือ “ผีมะเร็ง” ก็เรียก เป็นโบราณโรคคือโรคเรื้อรัง โรคที่มีไข้ธาตุกำเริบหรือหย่อนแต่พิการไปแล้ว
4. กษัยหรือโรคกษัย เช่น กษัย ลิ้นกระปือ (อาการผิดปกติหรือมะเร็งตับ) เกิดได้จากหลานสาเหตุ หรือริดสีดวงซึ่งมีกล่าวไว้ในคัมภีร์มหาโชตรัต คือ ริดสีดวงมหากาฬ 4 จำพวก (คือริดสีดวงที่เกิดขึ้นในคอ ในทวารหนัก ทวารเบา ในลำไส้ มีลักษณะทั้งเป็นตั้งเนื้อเยื่อ เป็นก้อน หรือมีลักษณะเป็นผีหนอง) อาจเปรียบได้กับซิสต์ (cys) ตั้งเนื้อ ผีภายใน ผีวัดโรค เนื้องอกต่างๆ เนื้องอกร้าย เป็นต้น

เมื่อเกิดโรคเรื้อรังที่ทำให้ธาตุดินผิดปกติ เช่น อุจจาระมีกลิ่นดังซากศพ มีสีดำ เป็นอาการแสดงของธาตุดินกำเริบ คือ มีก้อนอวัยวะโตขึ้น มีอาการสอดคล้องกับมะเร็งในแพทย์แผนปัจจุบัน เช่น มะเร็งลำไส้ใหญ่ มะเร็งลำไส้เล็ก มะเร็งตับ ซึ่งจะมีอาการแสดงออกของอุจจาระมีสี และกลิ่นผิดปกติไป ทั้งนี้ ตำราการแพทย์แผนไทยในคัมภีร์กษัย กล่าวถึง “มะเร็ง”(“มะ” คือลูก หรือผล หรือก้อน “เร็ง” คือ โรคที่เกิดจากความเสื่อมของร่างกาย หรือโรคที่รักษาไม่หายหรือปล่อยเรื้อรังไม่รักษา ไม่ขับพิษออกจากร่างกาย นานเข้าจึงแสดงอาการของโรคร้ายตามมา จนยากแก่การรักษา) ซึ่ง “กษัย” เกือบทุกชนิดคือโรคที่เกี่ยวข้องกับระบบทางเดินอาหาร (ท้อง) เช่น กษัยลิ้น (ท้องขึ้น) กษัยปฐ (เหมือนปูเตีในท้อง) กษัยราก (อาเจียน) กษัยจุก กษัยเสียด เป็นต้น ส่วนมะเร็งอื่นๆ อาจมีอาการสอดคล้องกับการติดเชื้อเรื้อรัง การอักเสบ หรือบาดแผลเรื้อรังในการแพทย์แผนปัจจุบัน ซึ่งไม่ได้ถือว่าเป็นมะเร็ง

กษัยตามแนวทฤษฎีการแพทย์แผนไทย

1. กษัยกล่อน้ำ เกิดจากธาตุน้ำ คือโลหิต น้ำเหลือง และเสมหะ เฉพาะแต่ละอย่างหรือร่วมกัน 2-3 อย่างรวมกันก็ได้ ถ้าเป็นทั้ง 3 ประการ ชื่อว่า กษัยเลือด

ในชาย เป็นก้อนเลือดขึ้นจับเอาหน้าอก ให้กลายเป็นผีในอก เป็นผีหัวคว่ำ บางทีกลายเป็นมานเลือด

ในหญิง เป็นตั้งแต่ได้สะดือ 3 นิ้ว บางทีลามถึงยอดอกดุจผีมะเร็งทรงหรือผีปลวก ท่านว่าโลหิตเข้าฝัก หรือโลหิตแห้งติดกระดูกสันหลังและหัวเหน่า บางทีโลหิตจับหัวใจ ให้คลั่งไคล้เช่นผีเข้า มีอาการปวด ขัด ยอก และจุกเสียดถึงยอดอกอย่างทรมาณ อาจกลายเป็นโรคมุตกิด มุตฆาต

33

1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30
31
32
33

การวินิจฉัย

อาการ ในชาย : โรคเรื้อรังของปอด เช่น ฝีปอด วัณโรคปอด มะเร็งปอด

ในหญิง : - โรคเรื้อรังของปอดเช่นเดียวกับผู้ชาย

- ภาวะขาดธาตุ กลุ่มอาการหมดธาตุ เนื่องกอดลูก มดลูกและช่องคลอดอักเสบ มะเร็งมดลูก
เนื้องอกหรือถุงน้ำของรังไข่

2. กษัยปลวก เกิดเพราะสันทมาต กระทำให้ปวดขบเอาทรวงอกตั้งจะขาดใจตาย เป็นแล้วเป็นอีกหลายครั้ง
หลายหน พอนานเข้าก็กระทำให้ผิดเนื้อซิดเผือดและผอมแห้งลง ต้องวินิจฉัยแยกโรคกับฝีปลวกซึ่งมีหนอง
แต่ถ้าเป็นกษัยปลวกไม่มีหนอง

การวินิจฉัย

อาการ 1. เยื่อหุ้มปอดอักเสบ

2. มะเร็งปอด

3. กษัยลิ้นกระบือ เกิดเพราะโลหิตลิ่มติดอยู่ชายตับ เป็นตัวแข็ง ยาวออกมาจากชายโครงข้างขวา
มีสัณฐานดั่งลิ้นกระบือ มีอาการครันตัว เป็นไข้จับเป็นเวลา จุก แน่นหน้าอก บริโภคอาหารมิได้ นอน
ไม่หลับเป็นประจำ ร่างกายค่อยๆชुบผอมแห้งไป พอนานเข้า ตัวกษัยแตกออกเป็นโลหิตและน้ำเหลือง
ซึมไปในไส้ใหญ่ไส้เล็ก ทำให้ไส้พองท้องใหญ่ จึงได้ชื่อว่า *มานกษัย* เป็นโรคที่รักษาไม่หาย แพทย์จะ
เยียวยานั้นยากนัก ถ้าถึงกับตัวกษัยแตกออกแล้วแก้มิได้เลย ถ้าจะแก้ให้แก้แต่ยังอ่อนอยู่ บางทีก็หาย
บางทีก็ไม่หาย

การวินิจฉัย

อาการ 1. โรคตับโต เหตุติดเหล้า อักเสบ พยาธิใบไม้ตับ

2. โรคตับแข็ง และมีอาการท้องมานน้ำในระยะท้าย

3. โรคมะเร็งตับ

4. กษัยเต่า เกิดเนื่องจากดานเสมหะ ตั้งชายโครงขวาก็มี ขนาดเท่าไข่เป็ด แล้วลามขึ้นมาจุกอยู่ยอดอก
กระจับให้จับทุกเวลาน้ำขึ้น ร่างกายชุบผอม ผิวเนื้อเหลืองตั้งทาขมั้น ครั้นแก่เข้าให้โลหิตตกทวารหนัก
และทวารเบา เหตุตัวกษัยแตกออก เป็นโรคที่รักษาไม่หาย

การวินิจฉัย

อาการ 1. โรคตับ เช่น มะเร็ง หรือ โรคพยาธิใบไม้ตับ

2. ถุงน้ำดีอักเสบ

3. นิ่วน้ำดีอุดตันท่อน้ำดี

4. มะเร็งหัวตับอ่อน

5. โรคเลือกอายุสั้น แดงง่ายและมาก ทำให้ตัวเหลืองและม้ามโต เป็นบ้าง มักเป็นแต่กำเนิด

5. กษัยดาน ตั้งอยู่ยอดอก แข็งดั่งแผ่นศิลา ถ้าตั้งลามลงไปถึงท้องน้อยแล้วเมื่อใด จะทำให้ร่องครวญคราง
อยู่ทั้งกลางวันและกลางคืน ถูกเย็นเข้ามิได้ ถ้าถูกร้อนค่อยสงบลงหน่อยหนึ่ง แล้วกลับมาปวดอีก จุก

1 เสียดแน่นท้อง บริโภคอาหารมิได้ ถ้าลามลงถึงหัวเหน่าแล้วเมื่อใด แพทย์จะรักษามิได้เลย ถ้าจะรักษา
2 ให้รักษาแต่เมื่อยังลงไม่ถึงหัวเหน่า

3 การวินิจฉัย

- 4 **อาการ** 1. ท้องอืด (สาเหตุจากลำไส้พอง ดูกษัยจุก)
5 2. มะเร็งกระเพาะอาหาร
6 3. แผลกระเพาะอาหาร
7 4. เยื่อช่องท้องอักเสบ

9 กลไกการเกิดโรคมะเร็งทางการแพทย์แผนไทย

10 มะเร็งเกิดเพื่อจตุธาตุ (ธาตุ 4) และตรีธาตุสมุฏฐานกองใดกองหนึ่งวิปริตเป็นชาติ จะละนะ
11 หย่อน กำเริบ พิการระคนกัน แล้วตั้งต่อมขึ้นเป็นประเภทต่างๆ โดยมีมูลเหตุจากพฤติกรรมก่อโรคทั้ง
12 8 ประการ โดยมีลำดับการเกิดมะเร็ง ดังนี้

- 13 1. พฤติกรรมการก่อโรคทั้ง 8 ประการก่อนให้เกิดกษัย (ความเสื่อมไปจากเดิม)
- 14 2. จากกษัย จะถูกแปรไปเป็นประระเมหะ เกิดตะกรันกรีสัง (อาหารเก่า) ในอวัยวะน้อยใหญ่
- 15 3. ประระเมหะ (ของเหลวต่างๆ ในร่างกายที่ข้นขึ้น) และตะกรัน รวมตัวกันพอกพูนมากขึ้น
16 เรื่อยๆ เกิดเป็นเม็ดเป็นก้อนตั้งขึ้นที่มดลูก เซลล์ไขมัน ตามผิหนัง หรือเกิดจุดฝ้าขาวที่
17 อวัยวะภายใน เช่น เกิดที่ปอด ตับ
- 18 4. เมื่อนั้นร่างกายจะสร้างกิโหมกัง (พังผืด) ขึ้นจับรัดก้อนนั้นไว้ทำให้มีการติงรั้ง
- 19 5. โลหิตจึงจะเข้าไปหล่อเลี้ยงพังผืดก้อนใหม่นั้นไว้ ซึ่งเป็นผีเสื้อหรือผีร้ายก็ได้ทั้งสิ้นโดย
20 พิจารณาจากมูลเหตุก่อโรคเป็นสำคัญ ก้อนใหม่นั้นจะเติบโตขึ้นเรื่อยๆ เป็นสิ่งที่เกิดจาก
21 ภายปกติชัดเจน
- 22 6. ร่างกายจะสร้างบุฟโพ คือมีน้ำเหลืองเข้าไปทำลายก้อนใหม่ที่เกิด แสดงว่าเกิดการ
23 อักเสบในบริเวณนั้น
- 24 7. หากบุฟโพไม่สามารถทำลายก้อนใหม่ที่เกิดได้ จะเกิดเป็นเสลดเสีย (อาการอักเสบ) เสลด
25 เสียะนั้นจะแทรกกลับเข้าไปในโลหิตกระจายไปทั้งร่างกาย และไปรวมตัวกันใหม่เกิดเป็น
26 ประระเมหะ หรือผีร้ายคือเกิดการอักเสบเข้าสู่ระบบน้ำเหลือง เทียบได้กับมะเร็งระยะที่ 3
27 หรือ ระยะ 4
- 28 8. ผีร้ายจะลามไปสู่อวัยวะอื่นๆ ได้อีก เช่น มะเร็งลาม หรือมะเร็งลูกลามเคลื่อนไปที่อวัยวะอื่น

29 **การเกิดมะเร็งตามความเชื่อทางการแพทย์แผนไทย** เชื่อว่ามะเร็งเกิดจากเหตุดังนี้

- 30 1. กรรมปัจจุบัน (ปัจจุบันกรรม) ได้แก่ พฤติกรรม 8 ประการที่ไม่ดี มีพฤติกรรมเสี่ยงต่อการเกิดโรค
31 ทำให้ร่างกายขาดสมดุลนาน การกินอาหารธาตุดินมากเกินไป ทำหาคุดินกำเริบ (ผาด หวาน มัน
32 เค็ม) หรือกินเนื้อสัตว์มากเกินไป ทำให้กระเพาะอาหารทำงานหนัก มีการสะสมของเก่ามาก จึงต้อง

- 1 ซัปดาห์พิเศษออกก่อน ดังนั้น สิ่งที่ต้องคำนึงเมื่อรักษาโดยแพทย์พื้นบ้านและแพทย์แผนไทย คือ
- 2 การปรับพฤติกรรมที่ฝืน และกินยาสมุนไพรเพื่อถ่ายของเสียออก
- 3 2. กรรมในอดีต (โหรากรรม) ได้แก่ กรรมที่เคยกระทำไว้กับผู้อื่นในอดีตทั้งกาย วาจา และใจ
- 4 รักษาได้ด้วยการนั่งสมาธิ สวดมนต์ แผ่เมตตาและธรรมะบำบัด
- 5 3. การถูกกระทำที่เป็นของเหนือธรรมชาติ เช่น การถูกของ ถูกมนต์ ซึ่งทางการแพทย์แผนไทยเชื่อ
- 6 ว่าเป็นเช่นนั้น จึงมีการแก้ไขหรือการรักษาด้วยการนั่งสมาธิ สวดมนต์ และพิธีกรรม

7 **อาการและอาการแสดง**

- 8 1. อาการทางปิตตะ มีไข้กำเริบปรากฏบ่อยครั้งเป็นๆหายๆ เนื้อตัวร้อน มีอาการสะท้านร้อน
- 9 สะท้านหนาว มีแผลในปากหรือฝีฝักที่ลิ้นจากไอความร้อนภายใน (กำเริบ) เนื่องจากมี
- 10 การอักเสบและบวม ไผ่ย่อยอาหาร (กำเริบย่อยอาหาร) ย่อยอาหารไม่ดี ผิวหนังเหี่ยวย่น มี
- 11 ฝีฝักปรากฏและมีสีเข้ม
- 12 2. อาการทางวาตะ ท้องอืด ท้องพอง รับประทานอาหารได้น้อย อิ่มท้องไปด้วยลม ปวด
- 13 เสียดท้อง ลมในท้องวิปริตแปรปรวน เกิดเหน็บชาเรื่อยๆ (อาการลมเปลี่ยนค่า)
- 14 3. อาการทางเสมหะ มีอาการทางเสมหะ ให้ไอบ่อยนานไม่หาย บางทีไอบ่อยโลหิต ไอบ่อย
- 15 เป็นมอคร่อปัสสาวะและอุจจาระวิปริตแปรไป ทั้งสี กลิ่น และขัดบ้าง ท้องผูกบ้าง ลง
- 16 ท้องบ้าง บางทีมีกลิ่นเหม็นคาวและตกโลหิตออกจากช่องทวารหนักและทวารเบา และ
- 17 ประหมะต่างๆ แปรปรวนและวิปริตจากเดิม
- 18 4. อาการทางปลิวธาตุ (ธาตุดิน/อวัยวะธาตุดิน) ภายผ่ายผอม อ่อนเพลียโยเยหาแรงมิได้ กิน
- 19 ไม่ได้ มีแผล ฝิหนองและน้ำเหลือง มีก้อนทั้งภายในหรือภายนอก ปวดเมื่อยตาม
- 20 ร่างกายเป็นกำลัง อ่อนกำลังหายใจเหนื่อยหอบ อาจมีฝีเปื่อยเน่าหรือเป็นหนอง บ้างเป็น
- 21 ป้างเป็นดานและเป็นมาน เป็นอาการตัด

22 **ระยะการเกิดมะเร็ง**

- 23 1. การแบ่งระยะพิการของมะเร็ง ทางการแพทย์แผนไทย คือการเข้าสู่สันนิบาต เป็นความ
- 24 เจ็บป่วยอันเกิดจากกองสมุฏฐานปิตตะ วาตะ และเสมหะร่วมกันกระทำให้เกิดโทษเต็มกำลัง
- 25 แบ่งเป็น 3 ระยะดังนี้
- 26 1. **ระยะก่อนเข้าสู่สันนิบาต** มีเสมหะหย่อน ความร้อนกำเริบจากมวลพัทธะ (น้ำดีในฝัก)
- 27 กับอพัทธะ (น้ำดีนอกฝัก) เกิดน้ำแห่ง เช่น เลือดแห้ง ตาไม่มีน้ำตา ระยะนี้สามารถรักษาให้
- 28 หายได้
- 29 2. **ระยะเข้าสู่สันนิบาต** เกิดปิตตะหย่อน วาตะหย่อน เสมหะกำเริบ กำเริบหย่อน ผู้ป่วยส่วนใหญ่
- 30 จะมีอาการบวม รักษาได้ แต่รักษายาก
- 31 3. **ระยะเข้ามหาสันนิบาต** ปิตตะ วาตะ เสมหะ มาประชุมพร้อมกัน ปิตตะและวาตะจะพิการ
- 32 เสมหะแตกกระจายไปทั่วตัว ผู้ป่วยระยะนี้มักจะมีจุดแดงกำเริบขึ้นตามร่างกาย จะมีอาการ

1 คั้นหรือไม่ก็ได้บางวันมีอาการบวม บางวันไม่บวม พูดจาสืบสน กำเดากำเริบ ระยะนี้ไม่
2 สามารถรักษาได้แล้ว แพทย์จะค่อยๆถอนยาที่รักษามะเร็งออก และให้ยารักษาตามอาการที่
3 กำเริบเท่านั้น

4 **หลักการดูแลผู้ป่วย**

5 ใช้หลักการ รุ ล้อม รักษา บำรุง ดังนี้

6 **การรุ** คือการขับของเสียภายในร่างกายออก เป็นการทำความสะอาดภายในร่างกายผู้ป่วยโดยการถ่าย
7 ของเสีย ถ่ายพิษ ถ่ายลมออกจากร่างกาย ไม่ให้มีสิ่งปฏิกูลหรือตะกอนมาบั่นทอนการรักษาในขั้นตอนต่อไป
8 ผู้ป่วยจะรู้สึกสดชื่นแข็งแรงขึ้น แต่โรคยังคงอยู่

9 **การล้อม** คือการรักษาอาการข้างเคียงของการ/โรคตามหลักสมุฏฐานวินิจฉัยของแพทย์ เรียกว่าการ
10 ล้อมอาการ เช่น ก่อนที่จะให้ยารักษามะเร็ง ให้คำวก่อนที่จะเป็นมะเร็งเกิดจากอะไรมาก่อน ก็ต้องไป
11 บำรุงรักษาฟื้นฟูก่อน จึงค่อยให้ยารักษามะเร็ง

12 **การรักษา** คือการวางยาบำบัดรักษา เมื่อการล้อมได้ผล แพทย์ก็จะทำการรักษาเป็นลำดับสุดท้าย
13 เรียกว่าการรักษาอาการ ซึ่งจะตรงไปที่ต้นทางของอาการของโรคทันที เบื้องต้นต้องแยกอาการล้อมออกมาจาก
14 อาการหลัก แล้วจึงวางยาบำบัดหลังหรือพร้อมกับขั้นตอนการรุ แล้วแต่แผนการรักษา เป็นศิลปะการรักษาของ
15 แพทย์แผนไทยแต่ละท่านตามแต่อาการของผู้ป่วย

16 **การบำรุง** คือ การวางยาเพื่อการบำรุงร่างกาย เพื่อให้ผู้ป่วยแข็งแรงขึ้น เช่น ตำรับยาอายุวัฒนะ ยา
17 บำรุงกำลัง ยาบำรุงโลหิต ทั้งนี้จะต้องวิเคราะห์ดูอาการของผู้ป่วยเป็นหลักด้วยว่าจะวางตำรับใดจึงจะ
18 เหมาะสมกับอาการ/โรค

19

20 **แนวทางการรักษา**

21 นอกจากใช้หลักการ รุ ล้อม รักษา และบำรุง แล้วยังแบ่งการรักษาตามระยะของฝีมะเร็งดังนี้

22 **ระยะที่ 1 (ก่อนเข้าสู่นิบาติ)** ใช้หลักการรักษาแบบ รุ/ล้อม/รักษา/บำรุง แพทย์ต้องเข้าใจในมูลเหตุ
23 ต้นของฝีมะเร็งในผู้ป่วยแต่ละรายเสียก่อน จากนั้นให้แพทย์ตรวจหาตรีธาตุของผู้ป่วยที่กำเริบแลหย่อนให้ครบ
24 ทั้งปิตตะ วาตะ เสมหะ ว่าปิตตะใดที่กำเริบวาตะใดที่กำเริบตาม เสมหะใดที่หย่อนลง ทำการบำรุงรักษาให้ตรี
25 ธาตุกลับมาปรกติมากที่สุดที่แพทย์จะทำได้เพื่อให้ผู้ป่วยรับประทานอาหารได้ นอนหลับได้ดี ถ่ายคล่อง เมื่อนั้น
26 ผู้ป่วยจะกลับมาแข็งแรงมีกำลังแห่งชีวิต ขึ้นต่อไปค่อยๆดอาหารและตำรับยาที่เกี่ยวข้องแต่โลหิตตัว เพื่อมิให้
27 โลหิตตั้งไปหล่อเลี้ยงก้อนเนื้อร้ายมิให้แพร่ขยายต่อไป ในขณะเดียวกันก็ต้องพุงตรีธาตุไว้มิให้ถอยลง

28 **ระยะที่ 2 (เข้าสู่นิบาติ)** ยังใช้หลักรุ/ล้อม/รักษา/บำรุงเช่นเดิม แต่ผู้ป่วยจะเข้าสู่ภาวะบวมน้ำ ให้
29 รู้สึกหนักเนื้อหนักตัว เคลื่อนไหวไปมาไม่ค่อยได้ ผิวกายจะเริ่มเย็น ดวงตาเชื่อมมัว ฝ้าผาง กินอาหารไม่ค่อยได้
30 พูดคุดน้อยและซาลง ซิพจรจะเต้นเบามาก แพทย์พึงเพิ่มกำเดาก่อนกายให้แก่ผู้ป่วยในระยะนี้ควร ขับน้ำออก
31 จากร่างกายให้มากที่สุด มิเช่นนั้นน้ำที่มากเกินไปจะเข้าไปดับไฟดับลมผู้ป่วยจะเข้าสู่ภาวะมหาสู่นิบาติเร็วขึ้น
32 กว่าเดิม

1 **ระยะที่ 3 (เข้ามหาสันนิบาติ)** เมื่อเข้าสู่ภาวะมหาสันนิบาติใกล้กาละมรณะ แพทย์พึงรักษาไปตาม
2 อาการที่ปรากฏ ดูแลแก้เอาอุณกายไว้ให้มันอย่าเพิ่งให้หย่อนเป็นเด็ดขาด มิเช่นนั้นกาละมรณะจะมาถึงในทันที

3 **การดูแลรักษาผู้ป่วยมะเร็งระยะสุดท้ายแบบประคับประคอง Palliative care ด้วยการแพทย์แผนไทย**

4 ผู้ป่วยในระยะแบบประคับประคองจะมีอาการจากตัวโรคที่ผู้ป่วยเป็นส่งผลให้ผู้ป่วยมีความไม่สุขสบาย
5 ทางด้านสภาพร่างกายและสภาพจิตใจ คุณภาพชีวิตลดลง การดูแลแบบประคับประคองโดยใช้ศาสตร์
6 การแพทย์แผนไทย มีหลักการดูแลแบบองค์รวมให้ผู้ป่วยและครอบครัวเป็นศูนย์กลางโดยมีการรักษาแบบใช้
7 ตำรับยาสมุนไพร และการรักษาโดยไม่ใช้ยาสมุนไพร เช่น หัตถการต่าง ๆ ทางการแพทย์แผนไทยเพื่อ
8 ตอบสนองต่อแนวทางการรักษาทางด้านกาย ร่วมกับการดูแลทางด้านสังคม และจิตวิญญาณ โดยการมีส่วนร่วม
9 ร่วมของวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี ความเชื่อ ความศรัทธา มีเป้าหมายในการลดความทุกข์ ทรมาน
10 เพิ่มคุณภาพชีวิตผู้ป่วย ลดความทุกข์ทรมาน ให้ความสำคัญถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เพื่อให้ผู้ป่วยและ
11 ครอบครัวมีคุณภาพชีวิตที่ดีในระยะสุดท้ายของชีวิต และระยะหลังการสูญเสีย

12 ปัญหาที่พบบ่อยในช่วงการดูแลในระยะท้ายของชีวิตได้แก่ อาการปวด อาการอ่อนเพลีย อาการ
13 เบื่ออาหาร อาการคลื่นไส้อาเจียน อาการท้องผูก อาการนอนไม่หลับ โดยในผู้ป่วยระยะท้าย ผู้ป่วยบางคนอาจ
14 มีปัญหาทางกายหลายอย่างร่วมกัน

16 **การดูแลรักษาแบบใช้ยาสมุนไพร**

- 17 1. การใช้ยาสมุนไพรในบัญชียาหลักแห่งชาติ
- 18 2. การใช้ยาสามัญประจำบ้านแผนโบราณ
- 19 3. การใช้ยาแผนไทยที่อยู่ในเภสัชตำรับของโรงพยาบาล
- 20 4. ยาปรุงสำหรับผู้ป่วยเฉพาะราย
- 21 5. การใช้ยาแผนไทยที่มีกัญชาปรุงผสม

23 **การดูแลรักษาแบบไม่ใช้ยา**

- 24 1. การใช้หัตถการทางการแพทย์แผนไทย เช่น การนวดไทย การประคบร้อนสมุนไพร การอบไอน้ำ
25 และหัตถการอื่น ๆ ตามดุลยพินิจของแพทย์แผนไทย
- 26 2. การใช้หลักธรรมนามัย สมาธิบำบัด สติบำบัด กิจกรรมบำบัด

27

28 **แนวทางการรักษา**

29 **อาการทางการแพทย์แผนไทยอาการปวด (ตามร่างกาย/กล้ามเนื้อ)**

30 ความปวดเป็นอาการที่พบได้บ่อยในผู้ป่วยระยะประคับประคอง โดยอาการปวดมีผลโดยตรงกับ
31 ความสุขสบายของผู้ป่วย ต่อสภาพจิตใจและคุณภาพชีวิต อาการปวดเกิดจากโรคของตัวผู้ป่วยเอง ความเครียด
32 หรือผลข้างเคียงของการรักษา ซึ่งต้องประเมินและหาสาเหตุที่เกิดขึ้น อาการปวดจึงจำเป็นที่จะต้องได้รับการ
33 ดูแลอย่างเหมาะสมตามผลการตรวจประเมินความปวดของผู้ป่วยแต่ละราย และรักษาผู้ป่วยตามสาเหตุต่อไป

34 อาการปวดในทางการแพทย์แผนไทยเป็นกลุ่มอาการทางวาตะสมุฏฐาน ซึ่งจะใช้ยาที่มีรสร้อนเพื่อ
35 กระจายลม

36

1 1. บัญชียาจากสมุนไพรในหลักแห่งชาติ พ.ศ. 2564

ลำดับ	ตำรับยา	ข้อบ่งใช้	ขนาดและวิธีใช้	ข้อห้าม/ข้อควรระวัง
1	ยากษัยเส้น	บรรเทาอาการปวดหลัง ปวดเอว ปวดเมื่อยตามร่างกาย	รับประทานครั้งละ 750 มิลลิกรัม - 1 กรัม วันละ 4 ครั้ง ก่อนอาหารและก่อนนอน	ห้ามใช้ในหญิงตั้งครรภ์ หญิงให้นมบุตร และเด็ก ข้อควรระวัง - ควรระวังการใช้ยาในผู้ป่วยที่แพ้ละอองเกสรดอกไม้ - ควรระวังการรับประทานร่วมกับยาในกลุ่มกันเลือดเป็นลิ่ม (anticoagulant) และยาต้านการจับตัวของเกล็ดเลือด (antiplatelets) - ควรระวังการใช้ยาอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในผู้ป่วยที่มีความผิดปกติของตับไตเนื่องจากอาจเกิดการสะสมของการบวมและเกิดพิษได้ อาการไม่พึงประสงค์ : แสบร้อนยอดอก
2	ยาแก้ลมอัมพฤกษ์	บรรเทาอาการปวดตามเส้นเอ็น กล้ามเนื้อมือ เท้า ตึงหรือชา	รับประทานครั้งละ 1 กรัม ชงน้ำร้อนดื่ม ประมาณ 120 - 200 มิลลิลิตร วันละ 3 ครั้ง ก่อนอาหาร	ห้ามใช้ในหญิงตั้งครรภ์ที่มีไข้และเด็ก ข้อควรระวัง - ควรระวังการใช้ยาอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในผู้ป่วยที่มีความผิดปกติของตับไตเนื่องจากอาจเกิดการสะสมของการบวมและเกิดพิษได้ อาการไม่พึงประสงค์ : แสบร้อนยอดอก
3	ยารณีสันตะฆาต	แก้กษัยเส้น	<u>ชนิดผง</u> รับประทานครั้งละ 500 มิลลิกรัม - 1 กรัม ละลายน้ำสุกหรือผสมน้ำผึ้ง ปั้นเป็นลูกกลอนวันละ 1 ครั้ง ก่อนอาหารเช้า หรือก่อนนอน <u>ชนิดเม็ด ชนิดลูกกลอน และชนิดแคปซูล</u> รับประทานครั้งละ 500 มิลลิกรัม - 1 กรัม วันละ 1 ครั้ง ก่อนอาหารเช้าหรือก่อนนอน	ห้ามใช้ในหญิงตั้งครรภ์ที่มีไข้และเด็ก - ควรระวังการรับประทานร่วมกับยาในกลุ่มสารกันเลือดเป็นลิ่ม (anticoagulant) และยาต้านการจับตัวของเกล็ดเลือด (antiplatelets) - ควรระวังการใช้ยาอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในผู้ป่วยที่มีความผิดปกติของตับไต เนื่องจากอาจเกิดการสะสมของการบวมและเกิดพิษได้

ลำดับ	ตำรับยา	ข้อบ่งใช้	ขนาดและวิธีใช้	ข้อห้าม/ข้อควรระวัง
4	ยาผสมโคคลาน	บรรเทาอาการปวดเมื่อยตามร่างกาย	<u>ชนิดชง</u> รับประทานครั้งละ 1 กรัม ชงน้ำร้อนประมาณ 120 - 200 มิลลิลิตร วันละ 3 ครั้ง ก่อนอาหาร <u>ชนิดต้ม</u> นำตัวยาทั้งหมดมาเติมให้น้ำท่วมตัวยา ต้มน้ำเคี่ยวสามส่วนเหลือหนึ่งส่วนต้มครั้งละ 120 - 200 มิลลิลิตร วันละ 3 ครั้ง ก่อนอาหาร	
5	ยาผสม เถาวัลย์เปรียง	บรรเทาอาการปวดเมื่อยตามร่างกาย	รับประทานครั้ง 900 มิลลิกรัม - 1.5 กรัม วันละ 3 ครั้ง หลังอาหารทันที	ห้ามใช้ในหญิงตั้งครรภ์ ข้อควรระวัง - ควรระวังการใช้ในผู้ป่วยที่เป็นแผลในกระเพาะอาหารเนื่องจากเถาวัลย์เปรียงมีกลไกออกฤทธิ์เช่นเดียวกับยาแก้ปวดในกลุ่มยาต้านการอักเสบที่ไม่ใช่สเตียรอยด์ (Nonsteroidal Anti-Inflammatory Drugs: NSAIDs) - อาจทำให้เกิดการระคายเคืองระบบทางเดินอาหาร อาการไม่พึงประสงค์ : ปวดท้อง ท้องผูก ปัสสาวะบ่อย คอแห้ง และใจสั่น
6	ยาสหัชธารา	ขับลมในเส้น แก้อโรคลมกองหยาบ	รับประทานครั้งละ 1 - 1.5 กรัม วันละ 3 ครั้ง ก่อนอาหาร	ห้ามใช้ในหญิงตั้งครรภ์และผู้ที่มีไข้ ข้อควรระวัง - ควรระวังการบริโภคในผู้ป่วยความดันเลือดสูง โรคหัวใจ ผู้ป่วยโรคแผลเปื่อยเพปติก และกรดไหลย้อน เนื่องจากเป็นตำรับยาสร้อน - ควรระวังการใช้ยาอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในผู้ป่วยที่มีความผิดปกติของตับ ไต เนื่องจากอาจเกิดการสะสมของการบรูและเกิดพิษได้ - ควรระวังการใช้ร่วมกับยา phenytoin, propranolol, theophylline และ

ลำดับ	ตำรับยา	ข้อบ่งใช้	ขนาดและวิธีใช้	ข้อห้าม/ข้อควรระวัง
				Rifampicin เนื่องจากตำรับนี้มี พริกไทยในปริมาณสูง อาการไม่พึงประสงค์ : ร้อนท้อง แสบท้อง คลื่นไส้คอแห้ง ผื่นคัน
7	ยาขี้ผึ้งไหล	บรรเทาอาการปวด เมื่อย	ทาและถูเบา ๆ บริเวณที่มี อาการวันละ 2 - 3 ครั้ง	- ห้ามทาบริเวณขอบตาและเนื้อเยื่อ อ่อน - ห้ามทาบริเวณผิวหนังที่มีบาดแผล หรือมีแผลเปิด
8	ยาประคบ	ประคบเพื่อลดอาการ ปวด และช่วยคลาย กล้ามเนื้อเอ็น และ ข้อ กระตุ้นหรือเพิ่มการ ไหลเวียนของโลหิต	นำยาประคบไปนึ่ง แล้วใช้ ประคบ ขณะยังอุ่น วันละ 1 - 2 ครั้ง ลูกประคบ 1 ลูก สามารถใช้ ได้ 3 - 4 ครั้ง โดยหลังจากใช้ แล้วผึ่ง ให้แห้ง ก่อนนำไปแช่ตู้เย็น	- ห้ามประคบบริเวณที่มีบาดแผล - ห้ามประคบเมื่อเกิดการอักเสบ เฉียบพลัน เช่นข้อเท้าแพลง หรือมี อาการอักเสบ บวมแดง ร้อน ในช่วง 24 ชั่วโมงแรก เนื่องจากจะทำให้ อักเสบบวมมากขึ้น และอาจมี เลือดออกมากตามมาได้โดยควร ประคบหลัง 24 ชม. - ไม่ควรใช้ลูกประคบที่ร้อนเกินไป โดยเฉพาะบริเวณผิวหนังที่เคยเป็น แผลมาก่อนหรือบริเวณที่มีกระดูกยื่น และต้องระวังเป็นพิเศษในผู้ป่วย โรคเบาหวาน อัมพาต เด็ก และ ผู้สูงอายุ เพราะมักมีความรู้สึกในการ รับรู้และตอบสนองช้า อาจทำให้ ผิวหนังไหม้ พองได้ง่าย - หลังจากประคบสมุนไพรเสร็จใหม่ ๆ ไม่ควรอาบน้ำทันทีเพราะเป็นการ ล้างตัวยาจากผิวหนัง และร่างกายยัง ไม่สามารถปรับตัวได้ทัน (จากร้อนเป็นเย็นทันทีทันใด) อาจทำ ให้เกิดเป็นไข้ได้ - ควรระวังการใช้ ในผู้ที่แพ้ ส่วนประกอบในยาประคบ

1

2

3

1 2. ตำรับแผนไทยที่มีกัญชาปรุงผสม

ลำดับ	ตำรับยา	ข้อบ่งใช้	ขนาดและวิธีใช้	ข้อห้าม/ข้อควรระวัง
1	ยาแก้ลมแก้เส้น	แก้ลมในเส้น บรรเทาอาการปวดกล้ามเนื้อที่มีอาการมือเท้าชา/อ่อนแรง	รับประทานครั้งละ 1 - 4 กรัม วันละ 2 ครั้ง ก่อนอาหารเช้าและเย็น น้ำกระสายยาที่ใช้ - น้ำผึ้งรวงหรือน้ำส้มซ่า 1 ช้อนชา (5 ซีซี) - ถ้าหาน้ำกระสายยาไม่ได้ ให้ใช้น้ำสุกครึ่งแก้ว (125 ซีซี) แทน	ห้ามใช้ในหญิงตั้งครรภ์ หญิงให้นมบุตร ผู้ที่มีไข้ ข้อควรระวัง - ควรระวังการรับประทานร่วมกับยาในกลุ่มสารกันเลือดเป็นลิ่ม (anticoagulant) และยาต้านการจับตัวของเกล็ดเลือด (antiplatelet) - ควรระวังการใช้ร่วมกับยา phenytoin, propranolol, theophylline และ rifampicin - ควรระวังการใช้ในผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูง (กรณีที่ไม่สามารถควบคุมความดันโลหิตได้) โรคหัวใจ (กรณีที่ไม่สามารถควบคุมอาการได้) ผู้ป่วยโรคแผลเปื่อยเพปติกและกรดไหลย้อน เนื่องจากเป็นตำรับยารสร้อน - ควรระวังการใช้ยานี้ในผู้ป่วยสูงอายุ
2	ยาทำลายพระสุเมรุ	ลมอัมพฤกษ์ อัมพาต ตีกันแล่นขึ้นศีรษะทำให้ตามืดหัวหนัก แล่นขึ้นสมอง (ตั้งตามเส้น) แก้ลมในเส้น ปวดเมื่อยลำ ตั้งสะบักป่าใหญ่ ปวดบั้นเอว แขนขาอ่อนแรง ฟันฟูอาการกล้ามเนื้ออ่อนแรงจากโรคลมอัมพฤกษ์ อัมพาต ที่มีคะแนน motor power ในช่วง 3 - 5 คะแนน	รับประทานครั้งละ 2 - 3 กรัม วันละ 1 - 2 ครั้ง ก่อนอาหารเช้าและเย็น น้ำกระสายยาที่ใช้ - น้ำอ้อยแดง น้ำนมโค ปริมาณครึ่งแก้ว (125 มิลลิลิตร) - ถ้าหาน้ำกระสายยาไม่ได้ ให้ใช้น้ำต้มสุกแทน	ห้ามใช้ในหญิงตั้งครรภ์ หญิงให้นมบุตร ผู้ที่มีไข้ ข้อควรระวัง - ควรระวังการรับประทานร่วมกับยาในกลุ่มสารกันเลือดเป็นลิ่ม (anticoagulant) และยาต้านการแข็งตัวของเลือด (antiplatelet) - ควรระวังการใช้ยาอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในผู้ป่วยที่มีความผิดปกติของตับไต เนื่องจากอาจเกิดการสะสมของการบูรและเกิดพิษได้ - ควรระวังการใช้ร่วมกับยา phenytoin, propranolol, theophylline และ rifampicin เนื่องจากตำรับนี้มีพริกไทยในปริมาณสูง - ควรระวังการใช้ในผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูง (กรณีที่ไม่สามารถ

ลำดับ	ตำรับยา	ข้อบ่งใช้	ขนาดและวิธีใช้	ข้อห้าม/ข้อควรระวัง
				ควบคุมความดันโลหิตได้) โรคหัวใจ เต้นผิดจังหวะ (กรณีที่ไม่สามารถ ควบคุมอาการได้) ผู้ป่วยโรคแผล เปื่อยเพปติกและกรดไหลย้อน เนื่องจากเป็นตำรับยารสร้อน
3	ยาทัพยาธิคุณ	<ul style="list-style-type: none"> - ใช้ได้ดีในกลุ่มที่มี อาการชาจากปลาย ประสาท (อาการชา แบบหนวดตื้อ, เมื่อยล้า ไม่ทราบสาเหตุ) - แก้ลมในเส้น ท้องผูก เป็นเถาดาน ในลำไส้ ร่วมด้วย - เมื่อยล้าตามกล้ามเนื้อ กระดูก เส้น เอ็น ข้อ - แขนขาอ่อนแรง ชา - ภาวะหลอดเลือด และเส้นประสาทส่วน ปลายผิดปกติ ที่ทำ ให้มีอาการชาและ ปวดเมื่อย 	<p>รับประทานครั้งละ 2 - 4 กรัม วันละ 2 ครั้ง ก่อนอาหาร เช้าและเย็น</p> <p>น้ำกระสายยาที่ใช้</p> <ul style="list-style-type: none"> - น้ำผึ้งรวง 1 ซ่อนชา (5 ซีซี) - ถ้าหาน้ำกระสายยาไม่ได้ ให้ใช้น้ำต้มสุกครั้งแก้ว (125 ซีซี) แทน 	<p>ห้ามใช้ในหญิงตั้งครรภ์ หญิงให้นม บุตร ผู้ที่มีไข้</p> <p>ข้อควรระวัง</p> <ul style="list-style-type: none"> - ควรระวังการรับประทานร่วมกับยา ในกลุ่มสารกันเลือดเป็นลิ่ม (anticoagulant) และยาต้านการจับ ตัวของเกล็ดเลือด (antiplatelets) - ควรระวังการใช้ยานี้ ร่วมกับยา phenytoin, propranolol, theophylline และ rifampicin เนื่องจากตำรับนี้มี พริกไทยในปริมาณสูง - ควรระวังการใช้ในผู้ป่วยโรคความ ดันเลือดสูง โรคหัวใจ โรคแผลเปื่อย เพปติก ผู้ป่วยโรคกระเพาะอาหาร และโรคกรดไหลย้อน เนื่องจากเป็น ตำรับยารสร้อน - สำหรับผู้ป่วยเบาหวาน ควรใช้น้ำ ต้มสุกเป็นกระสาย
4	ยาแก้สัณฑฆาต กล่อนแห้ง	<ul style="list-style-type: none"> - โทสัณฑฆาต และ กร่อนแห้ง - ปวดเมื่อยตึงล้า ปวดหลัง เป็นมานาน นวดและใช้วิธี สัณฑฆาตไม่ดีขึ้น - แก้ลมในเส้น ท้องผูกร่วมด้วย เมื่อยตึงล้า แขนขา อ่อนแรง ชา - ช่วยระบายน้อย กว่าทัพยาธิคุณ 	<p>รับประทานครั้งละ 2 - 4 กรัม วันละ 2 ครั้ง ก่อนอาหาร เช้าและเย็น</p> <p>น้ำกระสายยาที่ใช้</p> <ul style="list-style-type: none"> - น้ำผึ้งรวง 1 ซ่อนชา (5 ซีซี) - ถ้าหาน้ำกระสายยาไม่ได้ ให้ใช้น้ำสุกครั้งแก้ว (125 ซีซี) แทน 	<p>ห้ามใช้ในหญิงตั้งครรภ์ หญิงให้นม บุตร ผู้ที่มีไข้</p> <p>ข้อควรระวัง</p> <ul style="list-style-type: none"> - ควรระวังการรับประทานร่วมกับยา ในกลุ่มสารกันเลือดเป็นลิ่ม (anticoagulant) และยาต้านการจับ ตัวของเกล็ดเลือด (antiplatelet) - ควรระวังการใช้ร่วมกับยา phenytoin, propranolol, theophylline และ rifampicin เนื่องจากตำรับนี้มี พริกไทยในปริมาณสูง - ควรระวังการใช้ในผู้ป่วยโรคความ ดันโลหิตสูง (กรณีที่ไม่สามารถ ควบคุมความดันโลหิตได้) โรคหัวใจ

ลำดับ	ตำรับยา	ข้อบ่งใช้	ขนาดและวิธีใช้	ข้อห้าม/ข้อควรระวัง
				เต้านมคัดงั้นหวะ (กรณีที่ไม่สามารถควบคุมอาการได้) ผู้ป่วยโรคแผลเปื่อยเพปติกและกรดไหลย้อนเนื่องจากเป็นตำรับยารสร้อน
5	ยาอัมฤตยโอสถ	<ul style="list-style-type: none"> - แก้ลมกษัยทั้งปวง ขับเมือกมันในลำไส้ - อาการปวดเมื่อยที่เป็นเรื้อรังที่เกิดจากความเสื่อมของร่างกาย ทำให้เบื่ออาหารผอมแห้ง ปวดตึงเมื่อยกล้ามเนื้อขาอ่อนโรย - ปวดเมื่อยกล้ามเนื้อตึง ขยับตัวแล้วมีอาการเจ็บ 	<p>รับประทานครั้งละ 1 - 2 กรัม วันละ 2 ครั้ง ก่อนอาหารเช้าและเย็น</p> <p>น้ำกระสายยาที่ใช้ให้ใช้น้ำสุกครึ่งแก้ว (125 ซีซี)</p>	<p>ห้ามใช้ในหญิงตั้งครรภ์ หญิงให้นมบุตร ผู้ที่มีไข้</p> <p>ข้อควรระวัง</p> <ul style="list-style-type: none"> - ควรระวังการรับประทานร่วมกับยาในกลุ่มสารกันเลือดเป็นลิ่ม (anticoagulant) และยาต้านการจับตัวของเกล็ดเลือด (antiplatelet) - ควรระวังการใช้ร่วมกับยา phenytoin, propranolol, theophylline และ rifampici - ควรระวังการใช้ในผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูง (กรณีที่ไม่สามารถควบคุมความดันโลหิตได้) โรคหัวใจ (กรณีที่ไม่สามารถควบคุมอาการได้) ผู้ป่วยโรคแผลเปื่อยเพปติก และกรดไหลย้อน เนื่องจากเป็นตำรับยารสร้อน - ควรระวังการใช้ยานี้ในผู้ป่วยสูงอายุ
6	ยาแก้ลมเนาวนาวิราย	<ul style="list-style-type: none"> - แก้ลมเนาวนาวิราย - ในหญิงตั้งครรภ์มีภาวะหลังพังผืดหดรัด หลังตั้งครรภ์ ผิดปกติลมในเส้น - แก้ลมปลายปัตคาศตสัญญาณ 4 หลัง - มีอาการเจ็บตึงกล้ามเนื้อ พังผืดหดรัดกล้ามเนื้อ 	<p>รับประทานครั้งละ 2 - 4 กรัม วันละ 2 ครั้ง ก่อนอาหารเช้าและเย็น</p> <p>น้ำกระสายยาที่ใช้</p> <ul style="list-style-type: none"> - น้ำผึ้งรวง 1 ช้อนชา (5 มิลลิกรัม) - ถ้าหาน้ำกระสายยาไม่ได้ให้ใช้น้ำต้มสุกครึ่งแก้ว (125 มิลลิกรัม) แทน 	<p>ห้ามใช้ในหญิงตั้งครรภ์ หญิงให้นมบุตร ผู้ที่มีไข้</p> <p>ข้อควรระวัง</p> <ul style="list-style-type: none"> - ควรระวังการรับประทานร่วมกับยาในกลุ่มสารกันเลือดเป็นลิ่ม (anticoagulant) และยาต้านการแข็งตัวของเลือด (antiplatelet)
7	น้ำมันกัญชา (ตำรับหอมเดชา)	<p>ช่วยให้นอนหลับ</p> <p>ช่วยให้เจริญอาหาร</p>	<p><u>ช่วยให้นอนหลับ</u></p> <p>ขนาดยาเริ่มต้น :</p> <p>รับประทานครั้งละ 3 - 5 หยด วันละ 1 ครั้ง ก่อนนอน หรือตามดุลพินิจของแพทย์</p>	<ul style="list-style-type: none"> - ห้ามใช้ในผู้ที่มีประวัติแพ้ผลิตภัณฑ์ที่ได้จากการสกัดกัญชา ซึ่งอาจเกิดจากส่วนประกอบอื่น ๆ (ในผลิตภัณฑ์นี้มีส่วนผสมของน้ำมันมะพร้าว) - ห้ามใช้กัญชาที่มีปริมาณสารออก

ลำดับ	ตำรับยา	ข้อบ่งใช้	ขนาดและวิธีใช้	ข้อห้าม/ข้อควรระวัง
			<p>แผนไทย และแพทย์แผนไทย ประยุกต์ที่สังฆายาน้ำมัน กัญชา</p> <p><u>ช่วยให้เจริญอาหาร</u></p> <p>ขนาดยาเริ่มต้น : รับประทานครั้งละ 1 - 3 หยด วันละ 3 ครั้ง ก่อนอาหาร หรือตามดุลพินิจของแพทย์ แผนไทยและแพทย์แผนไทย ประยุกต์ที่สังฆายาน้ำมันกัญชา</p> <p><u>แก้ลมปะกัง</u></p> <p>ขนาดยาเริ่มต้น : รับประทานครั้งละ 3 - 5 หยด วันละ 1 ครั้ง ก่อนนอน หรือ หยดเมื่อมีอาการครั้งละ 3 - 5 หยด หากอาการไม่ดี ขึ้นภายในครึ่งชั่วโมงให้ปรับ ขนาดยาตามรายละเอียด การปรับขนาดยา หรือ ตาม ดุลพินิจของแพทย์แผนไทย และแพทย์แผนไทยประยุกต์ ที่สังฆายาน้ำมันกัญชา</p> <p><u>บรรเทาอาการปวดเรื้อรัง</u></p> <p>ขนาดยาเริ่มต้น : รับประทานครั้งละ 3 - 5 หยด วันละ 2 - 4 ครั้ง หรือ เมื่อมีอาการ หรือ ตาม ดุลพินิจของแพทย์แผนไทย และแพทย์แผนไทยประยุกต์ที่ สังฆายาน้ำมันกัญชา</p> <p><u>แก้โรคสันนิบาตลูกนก</u></p> <p>ขนาดยาเริ่มต้น : รับประทานครั้งละ 3 - 5 หยด วันละ 2 - 4 ครั้งต่อวัน หรือ ตามดุลพินิจของแพทย์ แผนไทยและแพทย์แผนไทย ประยุกต์ที่สังฆายาน้ำมันกัญชา</p>	<p>ฤทธิ์ THC (delta-9-tetrahydrocannabinol) ในผู้ป่วยโรคหัวใจและหลอดเลือดชั้น รุนแรง หรือไม่สามารถคุมอาการได้ เช่น ยังมีอาการกำเริบบ่อย ๆ ของ การปวดเค้นหน้าอก หัวใจเต้น ผิดปกติ ความดันตก เนื่องจากอาจ เพิ่มความเสี่ยงหัวใจขาดเลือด รวมถึงห้ามใช้ในผู้ที่มีปัจจัยเสี่ยงของ โรคหลอดเลือดหัวใจ</p> <p>- ห้ามใช้ในสตรีมีครรภ์ สตรีที่ให้นม บุตร รวมถึงสตรีวัยเจริญพันธุ์ที่ไม่ได้ คุมกำเนิด หรือสตรีที่วางแผนจะ ตั้งครรภ์ เนื่องจากมีรายงาน การศึกษาพบว่ามีทารกคลอดก่อน กำหนด ทารกน้ำหนักตัวน้อย รวมถึงพบสารจากกัญชาผ่านใน น้านมแม่ได้</p>

ลำดับ	ตำรับยา	ข้อบ่งใช้	ขนาดและวิธีใช้	ข้อห้าม/ข้อควรระวัง
			การปรับขนาดยา - หากอาการไม่ดีขึ้นจากการติดตามอาการและประเมินผล ให้ปรับขนาดยา เพิ่มขึ้นครั้งละ 1-2 หยด ทุก 1-2 สัปดาห์ ** ขนาดสูงสุดไม่เกิน 20 หยด ต่อวัน - หากอาการดีขึ้นจากการติดตามอาการและประเมินผล ให้ปรับขนาดยาลดลง ครั้งละ 1 หยด ทุก 1 สัปดาห์	

1

2

อาการปวดท้อง ท้องแข็งเป็นดาน

3

อาการปวดท้องชนิดที่แข็งเป็นดานทุกประเภท อาการหัวท้าวท้องน้อยแข็งเกร็งเวลาขยับแล้วปวด

4

หากมีอาการมากจะเจ็บตึงถึงยอดอก กินอาหารไม่ได้ ในผู้ป่วยระยะประคับประคอง ต้องมีการประเมินให้การรักษาอย่างเหมาะสมกับผู้ป่วยในแต่ละราย

6

7

1. บัญชียาจากสมุนไพรมูลึกแห่งชาติ พ.ศ. 2564

ลำดับ	ตำรับยา	ข้อบ่งใช้	ขนาดและวิธีใช้	ข้อห้าม/ข้อควรระวัง
1	ยารณีสันฆฆาต	แก้เถาดาน ท้องผูก	<u>ชนิดผง</u> รับประทานครั้งละ 500 มิลลิกรัม - 1 กรัม ละลายน้ำสุกหรือผสมน้ำผึ้ง ปั่นเป็นลูกกลอน วันละ 1 ครั้ง ก่อนอาหารเช้าหรือก่อนนอน <u>ชนิดเม็ด ชนิดลูกกลอน และ ชนิดแคปซูล</u> รับประทาน ครั้งละ 500 มิลลิกรัม - 1 กรัม วันละ 1 ครั้ง ก่อนอาหารเช้าหรือก่อนนอน	- ห้ามใช้ ในหญิงตั้งครรภ์ ผู้ที่มีไข้ และเด็ก ข้อควรระวัง - ควรระวังการรับประทานร่วมกับยา ใน กลุ่ม สาร กัน เลือด เป็น ลิ่ม (anticoagulant) และยาต้านการจับตัวของเกล็ดเลือด (antiplatelets) - ควรระวังการใช้ยาอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในผู้ป่วยที่มีความผิดปกติของตับ ไต เนื่องจากอาจเกิดการสะสมของการบูรและเกิดพิษได้ - ควรระวังการใช้ ร่วมกับยา phenytoin, propranolol, theophylline และ rifampicin เนื่องจากตำรับนี้มี พริกไทยในปริมาณสูง - ควรระวังการใช้ ในผู้สูงอายุ

1 2.ตำรับแผนไทยที่มีกัญชาปรุงผสม

ลำดับ	ตำรับยา	ข้อบ่งใช้	ขนาดและวิธีใช้	ข้อห้าม/ข้อควรระวัง
1	ยำน้ำมันสนัดรภพ	แก้กษัยเหล็ก	- ใช้น้ำมันทาร์ดิทองครึ่งละ 5 มิลลิลิตร นวดคลึงบริเวณรอบสะดือถึงชายโครง ทิศตามเข็มนาฬิกา 3 วัน ก่อนแล้วจึงรับประทานน้ำมันในกรณีที่ใช้ในผู้ป่วยมะเร็ง ให้ใช้น้ำมันททองบริเวณรอบสะดือถึง ชายโครง ทิศตามเข็มนาฬิกา 3 วันก่อน แล้วจึงรับประทานน้ำมันรับประทานครึ่งละ 3 - 5 มิลลิลิตร วันละ 1 ครั้ง ก่อนอาหารเช้าเป็นเวลา 3 วัน	ห้ามใช้ในหญิงตั้งครรภ์ ผู้ที่มีไข้ ข้อควรระวัง - ควรระวังการรับประทานร่วมกับยาในกลุ่มสารกันเลือดเป็นลิ่ม (anticoagulant) และยาต้านการจับตัวของเกล็ดเลือด (antiplatelets) - ควรระวังการใช้ยานี้ ร่วมกับยา phenytoin, propranolol, theophylline และ rifampicin เนื่องจากตำรับนี้มีพริกไทยในปริมาณสูง - ควรระวังการใช้ในผู้ป่วยโรคความดันเลือดสูงโรคหัวใจ โรคแผลเปื่อย เพปติก ผู้ป่วยโรคกระเพาะอาหาร และโรคกรดไหลย้อน เนื่องจากเป็นตำรับยารสร้อน - ควรระวังการใช้ยาอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในผู้ป่วยที่มีความผิดปกติของตับ ไต เนื่องจากอาจเกิดการสะสมของการบูรและเกิดพิษได้ - ควรระวังในการทาบริเวณผิวหนังที่บอบบางหรือผิวหนังที่แตกเนื่องจากอาจทำให้เกิดการระคายเคืองได้ - ควรระวังการใช้ในผู้ป่วยหรือผู้ที่สงสัยว่าเป็นมะเร็งในช่องท้อง (Peritoneal carcinomatosis) ห้ามนวดและรีด - เมื่อใช้ยาภายใน 3 วัน หากมีอาการความดันโลหิตต่ำ มีไข้ ปวดเกร็งหน้าท้องมากยิ่งขึ้น ให้หยุดใช้ยาทันที
2	ยาไฟอาวุธ	- อาการทางลมที่ทำให้จุกเสียดแน่นท้อง ระบบย่อยอาหาร แปรรูป - ปวดมวนท้อง	รับประทานครึ่งละ 2 - 4 กรัม วันละ 2 ครั้ง ก่อนอาหารเช้าและเย็น น้ำกระสายยาที่ใช้ - น้ำมะนาว 1 ซ่อนซา (5 ซีซี)	ห้ามใช้ในหญิงตั้งครรภ์ ผู้ที่มีไข้ ข้อควรระวัง - ควรระวังการรับประทานร่วมกับยาในกลุ่มสารกันเลือดเป็นลิ่ม (anticoagulant)

ลำดับ	ตำรับยา	ข้อบ่งใช้	ขนาดและวิธีใช้	ข้อห้าม/ข้อควรระวัง
		<ul style="list-style-type: none"> - แก้ก้านเสมหะ ผู้ป่วยมักมีอาการถ่ายเป็นมูก - ลมจุกเสียด ลมกุกุณิสยาวาตา โภจนาสยาวาตา กำเริบ แน่นท้องผายลมแล้วอาการดีขึ้น 	<ul style="list-style-type: none"> - ถ้าหาน้ำกระสายยาไม่ได้ ให้ใช้น้ำสุกครึ่งแก้ว (125 ซีซี) แทน 	<ul style="list-style-type: none"> และยาต้านการจับตัวของเกล็ดเลือด (antiplatelet) - ควรระวังการใช้ร่วมกับยา phenytoin, propranolol, theophylline และ rifampicin เนื่องจากมีพริกไทยผสมในตำรับ - ควรระวังการใช้ในผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูง (กรณีที่ไม่สามารถควบคุมความดันโลหิตได้) โรคหัวใจ (กรณีที่ไม่สามารถควบคุมอาการได้) ผู้ป่วยโรคแผลเปื่อยเพปติกและกรดไหลย้อน เนื่องจากเป็นตำรับยารสร้อน
2	ยาไพสาลี ยาไพสาลี (ต่อ)	<ul style="list-style-type: none"> - แก้กโรคลมช่วยกระจายลม - บำรุงธาตุ บำรุงร่างกาย - ย่อยอาหาร - แก้กปวดเมื่อย - มีอาการง่วงแต่นอนไม่หลับ - บรรเทาอาการไอ, เสมหะ ในผู้ป่วยโรคปอดอุดกั้นเรื้อรัง (COPD) คงที่ ระดับที่ 1 - 2 	<ul style="list-style-type: none"> รับประทานครั้งละ 2 - 4 กรัม วันละ 3 ครั้ง ก่อนอาหารเช้า กลางวันและเย็น น้ำกระสายยาที่ใช้ - น้ำผึ้งรวง น้ำอ้อยแดง น้ำนมโค - ถ้าหาน้ำกระสายยาไม่ได้ ให้ใช้น้ำสุกครึ่งแก้ว (125 ซีซี) แทน 	<ul style="list-style-type: none"> ห้ามใช้ในหญิงตั้งครรภ์ หญิงให้นมบุตร ผู้ที่มีไข้ ข้อควรระวัง - ควรระวังการรับประทานร่วมกับยาในกลุ่มสารกันเลือดเป็นลิ่ม (anticoagulant) และยาต้านการจับตัวของเกล็ดเลือด (antiplatelet) - ควรระวังการใช้ร่วมกับยา phenytoin, propranolol, theophylline และ rifampicin - ควรระวังการใช้ในผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูง (กรณีที่ไม่สามารถควบคุมความดันโลหิตได้) โรคหัวใจ (กรณีที่ไม่สามารถควบคุมอาการได้) ผู้ป่วยโรคแผลเปื่อยเพปติกและกรดไหลย้อน เนื่องจากเป็นตำรับยารสร้อน - ควรระวังการใช้ยานี้ในผู้ป่วยสูงอายุ - ควรระวังการใช้ยาอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในผู้ป่วยที่มีความผิดปกติของตับไต เนื่องจากอาจเกิดการสะสมของการบูรและเกิดพิษได้
3	ยาแก้สันทฆาต กล่อนแห้ง	<ul style="list-style-type: none"> - โทสันทฆาต และ กร่อนแห้ง - ปวดเมื่อยตึงล้า 	<ul style="list-style-type: none"> รับประทานครั้งละ 2 - 4 กรัม วันละ 2 ครั้ง ก่อนอาหารเช้าและเย็น 	<ul style="list-style-type: none"> ห้ามใช้ในหญิงตั้งครรภ์ หญิงให้นมบุตร ผู้ที่มีไข้ ข้อควรระวัง

ลำดับ	ตำรับยา	ข้อบ่งใช้	ขนาดและวิธีใช้	ข้อห้าม/ข้อควรระวัง
		ปวดหลัง เป็นมานาน นวด และใช้ ธรรมชาติไม่ดีขึ้น - แก้ลมในเส้น ท้องผูกร่วมด้วย เมื่อยตึงกล้ามเนื้อ อ่อนแรง ชา - ช่วยระบายน้อยกว่าที่พยากรณ์	น้ำกระสายยาที่ใช้ - น้ำผึ้งรวง 1 ซ่อนชา (5 ซีซี) - ถ้าหาน้ำกระสายยาไม่ได้ ให้ใช้น้ำสุกครึ่งแก้ว (125 ซีซี) แทน	- ควรระวังการรับประทานร่วมกับยาในกลุ่มสารกันเลือดเป็นลิ่ม (anticoagulant) และยาต้านการจับตัวของเกล็ดเลือด (antiplatelet) - ควรระวังการใช้ร่วมกับยา phenytoin, propranolol, theophylline และ rifampicin เนื่องจากตำรับนี้มีพริกไทยในปริมาณสูง - ควรระวังการใช้ในผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูง (กรณีที่ไม่สามารถควบคุมความดันโลหิตได้) โรคหัวใจเต้นผิดจังหวะ (กรณีที่ไม่สามารถควบคุมอาการได้) ผู้ป่วยโรคแผลเปื่อย เพปติกและกรดไหลย้อน เนื่องจากเป็นตำรับยารสร้อน

1

2

อาการท้องอืด จุกเสียด แน่น

3

4

5

6

7

8

1. บัญชียาจากสมุนไพรในหลักแห่งชาติ พ.ศ. 2564

ลำดับ	ตำรับยา	ข้อบ่งใช้	ขนาดและวิธีใช้	ข้อห้าม/ข้อควรระวัง
1	ยาธาตุบรรจบ	บรรเทาอาการท้องอืด ท้องเฟ้อ	<u>ชนิดผง</u> ผู้ใหญ่ รับประทานครั้งละ 1 กรัม ละลายน้ำกระสายยา วันละ 3 ครั้ง ก่อนอาหาร เมื่อมีอาการ เด็ก อายุ 6 - 12 ปี รับประทานครั้งละ 500 มิลลิกรัม ละลายน้ำกระสายยา วันละ 3 ครั้ง ก่อนอาหาร เมื่อมีอาการ <u>น้ำกระสายยาที่ใช้</u> • กรณีแก้ท้องอืด ท้องเฟ้อ	ห้ามใช้ ในหญิงตั้งครรภ์ และผู้มีไข้ ข้อควรระวัง - ควรระวังการรับประทานร่วมกับยาในกลุ่มสารกันเลือดเป็นลิ่ม (anticoagulant) และยาต้านการจับตัวของเกล็ดเลือด (antiplatelets) - ควรระวังการใช้ยาอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในผู้ป่วยที่มีความผิดปกติของตับไตเนื่องจากอาจเกิดการสะสมของการบูรและเกิดพิษได้

ลำดับ	ตำรับยา	ข้อบ่งใช้	ขนาดและวิธีใช้	ข้อห้าม/ข้อควรระวัง
			ใช้กระเทียม 3 กลีบ ทบซง น้ำร้อนหรือใช้ใบกะเพราต้ม เป็นน้ำกระสายยา • ถ้าหาน้ำกระสายยาไม่ได้ ให้ใช้น้ำสุกแทน <u>ชนิดลูกกลอนและชนิดแคปซูล</u> ผู้ใหญ่ รับประทานครั้งละ 1 กรัม วันละ 3 ครั้ง ก่อนอาหาร เมื่อมีอาการ เด็ก อายุ 6 - 12 ปี รับประทานครั้งละ 500 มิลลิกรัม วันละ 3 ครั้ง ก่อน อาหาร เมื่อมีอาการ	
2	ยาธาตุดุบเซย	ขับลม บรรเทา อาการท้องอืด ท้องเฟ้อ	รับประทานครั้งละ 15 - 30 มิลลิลิตร วันละ 3 ครั้ง หลัง อาหาร	ควรระวังการใช้ยาอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในผู้ป่วยที่มีความ ผิดปกติของตับไต เนื่องจากอาจเกิด การสะสมของการบูรและเกิดพิษได้
3	ยาเบญจกูล	บรรเทาอาการ ท้องอืด ท้องเฟ้อ	<u>ชนิดซง</u> รับประทานครั้งละ 15 - 2 กรัม วันละ 3 ครั้ง หลังอาหาร <u>ชนิดผง</u> รับประทานครั้งละ 800 มิลลิกรัม - 1 กรัม วันละ 3 ครั้ง หลังอาหาร <u>ชนิดลูกกลอน ชนิดเม็ด และ</u> <u>ชนิดแคปซูล</u> รับประทานครั้งละ 800 มิลลิกรัม - 1 กรัม วันละ 3 ครั้ง หลังอาหาร	ห้ามใช้ ในหญิงตั้งครรภ์ ผู้ที่มีไข้ และ เด็กเล็ก ข้อควรระวัง - ไม่ควรใช้ยานี้ในฤดูร้อน เนื่องจาก อาจทำให้ไฟธาตุกำเริบ - ไม่ควรรับประทานติดต่อกันนาน เกิน 7 วัน
4	ยาประสะกะเพรา	บรรเทาอาการ ท้องอืด ท้องเฟ้อ จุก เสียด	<u>ชนิดผงและชนิดเม็ด</u> เด็ก อายุ 1 - 3 เดือน รับประทานครั้งละ 100 - 200 มิลลิกรัม อายุ 4 - 6 เดือน	ห้ามใช้ ในหญิงตั้งครรภ์ และผู้ที่มีไข้

ลำดับ	ตำรับยา	ข้อบ่งใช้	ขนาดและวิธีใช้	ข้อห้าม/ข้อควรระวัง
			<p>รับประทานครั้งละ 200 – 300 มิลลิกรัม อายุ 7 – 12 เดือน รับประทานครั้งละ 400 – 600 มิลลิกรัม</p> <p>โดยนำยาละลายน้ำกระสายยา (ทิ้งไว้ให้ตกตะกอนแล้วใช้ หลอดหยดดูดส่วนน้ำใส) รับประทานวันละ 2 ครั้ง เข้าและเย็น เมื่อมีอาการ</p> <p>น้ำกระสายยาที่ใช้</p> <ul style="list-style-type: none"> • กรณีแก้ท้องอืด ท้องเฟ้อ ใช้ น้ำสุก หรือน้ำใบกะเพราต้ม • กรณีแก้จุกเสียด ใช้ไฟลเผาไฟพอสุก ผนกับน้ำสุก ชนิดเม็ด และชนิดแคปซูล เด็ก อายุ 6 - 12 ปี (รพ.) <p>รับประทานครั้งละ 1 กรัม วันละ 2 ครั้ง เข้าและเย็น เมื่อมีอาการ</p>	
5	ยาประสะกานพลู	บรรเทาอาการปวดท้อง จุกเสียด แน่น เพื่อจากอาหารไม่ย่อย เนื่องจากธาตุไม่ปกติ	<p><u>ชนิดผง</u> รับประทานครั้งละ 1 กรัม ละลายน้ำกระสายยา วันละ 3 ครั้ง หลังอาหาร เมื่อมีอาการ</p> <p><u>ชนิดเม็ด และชนิดแคปซูล</u> รับประทานครั้งละ 1 กรัม วันละ 3 ครั้ง หลังอาหาร เมื่อมีอาการ</p>	<p>ห้ามใช้ ในหญิงตั้งครรภ์ และผู้มีไข้ ข้อควรระวัง</p> <p>- ควรระวังการใช้ยาอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในผู้ป่วยที่มีความผิดปกติของตับ ไต เนื่องจากอาจเกิดการสะสมของการบูรและเกิดพิษได้</p>
6	ยาประสะเจตพังคี	แก้กษัยจุกเสียด ขับผายลม	<p><u>ชนิดผง</u> รับประทานครั้งละ 1 กรัม ละลายน้ำสุก วันละ 2 ครั้ง เข้าและเย็น ก่อนอาหาร</p> <p><u>ชนิดเม็ดและชนิดแคปซูล</u> รับประทานครั้งละ 1 กรัม</p>	<p>ห้ามใช้ ในหญิงตั้งครรภ์ และผู้มีไข้ ข้อควรระวัง</p> <p>- ควรระวังการใช้ยาอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในผู้ป่วยที่มีความผิดปกติของตับ ไต เนื่องจากอาจเกิดการสะสมของการบูรและเกิดพิษได้</p>

ลำดับ	ตำรับยา	ข้อบ่งใช้	ขนาดและวิธีใช้	ข้อห้าม/ข้อควรระวัง
			วันละ 2 ครั้ง เช้าและเย็น ก่อนอาหาร	
7	ยามันทธาตุ	บรรเทาอาการ ท้องอืด ท้องเฟ้อ แก้อาการไม่ปกติ	<u>ชนิดผง ผู้ใหญ่</u> รับประทานครั้งละ 1 กรัม เด็ก อายุ 6 - 12 ปี รับประทานครั้งละ 500 มิลลิกรัม ละลายน้ำสุก วันละ 3 ครั้ง ก่อนอาหาร <u>ชนิดเม็ดและ ชนิดแคปซูล ผู้ใหญ่</u> รับประทานครั้งละ 1 กรัม วันละ 3 ครั้ง ก่อนอาหาร เด็ก อายุ 6 - 12 ปี รับประทานครั้งละ 500 มิลลิกรัม วันละ 3 ครั้ง ก่อนอาหาร	- ห้ามใช้ ในเด็กอายุต่ำกว่า 1 ขวบ เนื่องจากเป็นยาระบายร้อน ทำให้ลิ้นปากแสบร้อนได้ - ห้ามใช้ ในหญิงตั้งครรภ์ และผู้ที่มิใช่ข้อควรระวัง - ควรระวังการรับประทานร่วมกับยาในกลุ่มสารกันเลือดเป็นลิ่ม (anticoagulant) และยาต้านการจับตัวของเกล็ดเลือด (antiplatelets) - ควรระวังการใช้ยาอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในผู้ป่วยที่มีความผิดปกติของตับไต เนื่องจากอาจเกิดการสะสมของการบูรและเกิดพิษได้
8	ยามหาจักรใหญ่ ยามหาจักรใหญ่ (ต่อ)	แก้ลมซาง บรรเทาอาการ ท้องอืด ท้องเฟ้อ	<u>แก้ลมซาง</u> ชนิดผงและชนิดเม็ด เด็ก อายุ 1-5 ขวบ รับประทานครั้งละ 500 มิลลิกรัม - 1.5 กรัม ละลายน้ำสุก เพิ่มและลดได้ตามส่วน วันละ 2 ครั้ง เช้าและเย็น ก่อนอาหาร <u>บรรเทาอาการท้องอืด ท้องเฟ้อ</u> ชนิดผงและชนิดเม็ด เด็ก อายุ 1 - 5 ขวบ รับประทานครั้งละ 500 มิลลิกรัม - 1.5 กรัม ละลายน้ำสุก เพิ่มและลดได้ตามส่วน วันละ 2 ครั้ง เช้าและเย็น ก่อนอาหาร ชนิดเม็ดและชนิดแคปซูล เด็ก อายุ 6 - 12 ปี (รพ.) รับประทานครั้งละ 1.5 กรัม	- ควรระวังการรับประทานร่วมกับยาในกลุ่มสารกันเลือดเป็นลิ่ม (anticoagulant) และยาต้านการจับตัวของเกล็ดเลือด (antiplatelets) - หากรับประทานแล้วมีอาการท้องเสีย ควรหยุดรับประทานยา

ลำดับ	ตำรับยา	ข้อบ่งใช้	ขนาดและวิธีใช้	ข้อห้าม/ข้อควรระวัง
			วันละ 2 ครั้ง เช้าและเย็น ก่อนอาหาร	
9	ยาริวีสัมพยาใหญ่	บรรเทาอาการ ท้องอืด ท้องเฟ้อ จุก เสียด	รับประทานครั้งละ 1 กรัม ละลายน้ำสุกหรือผสมน้ำผึ้ง ปั้นเป็นลูกกลอน ทุก 4 ชั่วโมง	ห้ามใช้ ในหญิงตั้งครรภ์ และผู้ที่มิใช่ ข้อควรระวัง - ควรระวังการรับประทาน ร่วมกับยาในกลุ่มสารกันเลือดเป็นลิ่ม (anticoagulant) และยาต้านการจับ ตัวของเกล็ดเลือด (antiplatelets) - ควรระวังการใช้ร่วมกับยา phenytoin, propranolol, theophylline และrifampicin เนื่องจากตำรับนี้มี ดอกดีปทีในปริมาณสูง
10	ยาอภัยสาลี	บำบัดโรคลม บรรเทาอาการจุก เสียดแน่น	รับประทานครั้งละ 1.5 - 2 กรัม วันละ 2 ครั้ง เช้าและ เย็น ก่อนอาหาร	- ห้ามใช้ ในหญิงตั้งครรภ์ และผู้ที่มิใช่ ข้อควรระวัง - ควรระวังในการรับประทานร่วมกับ ยาในกลุ่มสารกันเลือดเป็นลิ่ม (anticoagulant) และยาต้านการจับ ตัวของเกล็ดเลือด (antiplatelets)
11	ยาขมิ้นชัน ยาขมิ้นชัน (ต่อ)	บรรเทาอาการแน่น จุกเสียด ท้องอืด ท้องเฟ้อ	รับประทานครั้งละ 500 มิลลิกรัม - 1 กรัม วันละ 4 ครั้ง หลังอาหารและก่อนนอน	ห้ามใช้ ในผู้ที่ท่อน้ำดีอุดตัน หรือผู้ที่ ไวต่อยานี้ ข้อควรระวัง - ควรระวังการใช้ ในผู้ป่วยโรคหัวใจใน ถุงน้ำดี ยกเว้นภายใต้การดูแลของ แพทย์ - ควรระวังการใช้ ในหญิงตั้งครรภ์ ยกเว้นภายใต้การดูแลของแพทย์ - ควรระวังการใช้ ในเด็กเนื่องจากยัง ไม่มีข้อมูลด้านประสิทธิผลและความ ปลอดภัย - ควรระวังการใช้ร่วมกับสารกันเลือด เป็นลิ่ม (anticoagulants) และยาต้าน การจับตัวของเกล็ดเลือด (antiplatelets) - ควรระวังการใช้ร่วมกับยาที่ กระบวนกรเมแทบอลิซึม ผ่าน เอนไซม์ Cytochrome P450 (CYP) เนื่องจากสาร curcumin ยับยั้ง

ลำดับ	ตำรับยา	ข้อบ่งใช้	ขนาดและวิธีใช้	ข้อห้าม/ข้อควรระวัง
				CYP3A4, CYP1A2 แต่กระตุ้นเอนไซม์ CYP2A6 - ควรระวังการใช้ร่วมกับ ยารักษาโรคมะเร็งบางชนิด เช่น doxorubicin, chlormethine, cyclophosphamide และ camptothecin เนื่องจาก curcumin อาจมีผลต้านฤทธิ์ยาดังกล่าว อาการไม่พึงประสงค์ : ผิวหนัง อักเสบจากการแพ้
12	ยาชิง	- บรรเทาอาการท้องอืด ขับลม แน่น จุกเสียด - ป้องกันและบรรเทาอาการคลื่นไส้ อาเจียน จากการเมาเรือ - ป้องกันอาการคลื่นไส้ อาเจียน หลังการผ่าตัด	- บรรเทาอาการท้องอืด ขับลม แน่น จุกเสียด รับประทานวันละ 2 – 4 กรัม - ป้องกันและบรรเทาอาการคลื่นไส้ อาเจียนจากการเมาเรือ รับประทานวันละ 1 – 2 กรัม ก่อนเดินทาง 30 นาที – 1 ชั่วโมง หรือเมื่อมีอาการ - ป้องกันอาการคลื่นไส้ อาเจียน หลังการผ่าตัด รับประทานครั้งละ 1 กรัม ก่อนการผ่าตัด 1 ชั่วโมง	ข้อควรระวัง - ควรระวังการใช้ร่วมกับสารกันเลือดเป็นลิ่ม (anticoagulants) และยาต้านการจับตัวของเกล็ดเลือด (antiplatelets) - ควรระวังการใช้ในผู้ป่วยโรคหัวใจในถุงน้ำดี ยกเว้นภายใต้การดูแลของแพทย์ - ไม่แนะนำให้รับประทานในเด็กอายุต่ำกว่า 6 ขวบ อาการไม่พึงประสงค์ : อาการแสบร้อนบริเวณทางเดินอาหาร อาการระคายเคืองบริเวณปากและคอ

1

2. ตำรับแผนไทยที่มีกัญชาปรุงผสม

ลำดับ	ตำรับยา	ข้อบ่งใช้	ขนาดและวิธีใช้	ข้อห้าม/ข้อควรระวัง
1.	ยาทำลายพระสุเมรุ	ลมอัมพฤกษ์ อัมพาต ตีกันแล่นขึ้นศีรษะทำให้ตามืดหัวหนัก แล่นขึ้นสมอง (ตั้งตามเส้น) แก้กลมในเส้น ปวดเมื่อยลำ ตั้งสะบักบ่า ไหล่ ปวดบั้นเอว แขนขาอ่อนแรง ฟันฟู อาการกล้ามเนื้ออ่อนแรงจากโรคลมอัม	รับประทานครั้งละ 2 - 3 กรัม วันละ 1 - 2 ครั้ง ก่อนอาหารเช้าและเย็น น้ำกระสายยาที่ใช้ - น้ำอ้อยแดง น้ำนมโค ปริมาณครึ่งแก้ว (125 มิลลิตร) - ถ้าหาน้ำกระสายยาไม่ได้ ให้ใช้น้ำต้มสุกแทน	ห้ามใช้ในหญิงตั้งครรภ์ หญิงให้นมบุตร ผู้ที่มีไข้ ข้อควรระวัง - ควรระวังการรับประทานร่วมกับยาในกลุ่มสารกันเลือดเป็นลิ่ม (anticoagulant) และยาต้านการแข็งตัวของเลือด (antiplatelet) - ควรระวังการใช้ยาอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในผู้ป่วยที่มีความผิดปกติของ ตับ ไต เนื่องจากอาจ

ลำดับ	ตำรับยา	ข้อบ่งใช้	ขนาดและวิธีใช้	ข้อห้าม/ข้อควรระวัง
		พฤกษ์ อัมพาต ที่มี คะแนนmotor power ในช่วง 3 – 5 คะแนน		เกิดการสะสมของการบูรและเกิดพิษได้ - ควรระวังการใช้ร่วมกับยา phenytoin, propranolol, theophylline และ rifampicin เนื่องจากตำรับนี้มี พริกไทยในปริมาณสูง - ควรระวังการใช้ในผู้ป่วยโรคความ ดันโลหิตสูง (กรณีที่ไม่สามารถ ควบคุมความดันโลหิตได้) โรคหัวใจ เต้นผิดจังหวะ (กรณีที่ไม่สามารถ ควบคุมอาการได้) ผู้ป่วยโรคแผลเปื่อย เพปติกและกรดไหลย้อน เนื่องจากเป็น ตำรับยารสร้อน
2	ยาทัพยาธิคุณ ยาทัพยาธิคุณ (ต่อ)	- ใช้ได้ดีในกลุ่มที่มี อาการชาจากปลาย ประสาท (อาการชา แบบหนวดื้อ , เมื่อยล้า ไม่ทราบสาเหตุ) - แก้ลมในเส้น ท้องผูก เป็นเถาดาน ในลำไส้ ร่วมด้วย - เมื่อยล้าตาม กล้ามเนื้อ กระดูก เส้นเอ็น ข้อ - แขนขาอ่อนแรง ชา - ภาวะหลอดเลือด และเส้นประสาทส่วน ปลายผิดปกติ ที่ทำ ให้มีอาการชาและ ปวดเมื่อย	รับประทานครั้งละ 2 – 4 กรัม วันละ 2 ครั้ง ก่อน อาหาร เช้าและเย็น น้ำกระสายยาที่ใช้ - น้ำผึ้งรวง 1 ซ้อนชา (5 ซีซี) - ถ้าหาน้ำกระสายยาไม่ได้ ให้ ใช้น้ำต้มสุกครึ่งแก้ว (125 ซีซี) แทน	ห้ามใช้ในหญิงตั้งครรภ์ หญิงให้นมบุตร ผู้ที่มีไข้ ข้อควรระวัง - ควรระวังการรับประทานร่วมกับยา ในกลุ่มสารกันเลือดเป็นลิ่ม (anticoagulant) และยาต้านการจับ ตัวของเกล็ดเลือด (antiplatelets) - ควรระวังการใช้ยานี้ร่วมกับยา phenytoin, propranolol, theophylline และ rifampicin เนื่องจากตำรับนี้มี พริกไทยในปริมาณสูง - ควรระวังการใช้ในผู้ป่วยโรคความ ดันเลือดสูง โรคหัวใจ โรคแผลเปื่อย เพปติก ผู้ป่วยโรคกระเพาะอาหาร และโรคกรดไหลย้อน เนื่องจากเป็น ตำรับยารสร้อน - สำหรับผู้ป่วยเบาหวาน ควรใช้น้ำ ต้มสุกเป็นกระสาย
3	ยาแก้สัณฑฆาต กล่อนแห้ง	- โทสันฆาต และ กร่อนแห้ง - ปวดเมื่อยตึงล้า ปวดหลัง เป็นมานาน นวด และใช้ ธรณี สัณฑฆาตไม่ดีขึ้น - แก้ลมในเส้น	รับประทานครั้งละ 2 - 4 กรัม วันละ 2 ครั้ง ก่อนอาหาร เช้าและเย็น น้ำกระสายยาที่ใช้ - น้ำผึ้งรวง 1 ซ้อนชา (5 ซีซี) - ถ้าหาน้ำกระสายยาไม่ได้ ให้ใช้น้ำต้มสุกครึ่งแก้ว (125 ซี	ห้ามใช้ในหญิงตั้งครรภ์ หญิงให้นมบุตร ผู้ที่มีไข้ ข้อควรระวัง - ควรระวังการรับประทานร่วมกับยา ในกลุ่มสารกันเลือดเป็นลิ่ม (anticoagulant) และยาต้านการจับ ตัวของเกล็ดเลือด (antiplatelet)

ลำดับ	ตำรับยา	ข้อบ่งใช้	ขนาดและวิธีใช้	ข้อห้าม/ข้อควรระวัง
		<p>ท้องผูก ร่วมกับ ด้วยเมื่อยตึงกล้ามเนื้อขาอ่อนแรง ขา</p> <p>- ช่วยระบายน้อยกว่าที่พยาธิคุณ</p>	ซี) แทน	<p>- ควรระวังการใช้ร่วมกับยา phenytoin, propranolol, theophylline และ rifampicin เนื่องจากตำรับนี้มีฟริกไทยในปริมาณสูง</p> <p>- ควรระวังการใช้ในผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูง (กรณีที่ไม่สามารถควบคุมความดันโลหิตได้) โรคหัวใจเต้นผิดจังหวะ (กรณีที่ไม่สามารถควบคุมอาการได้) ผู้ป่วยโรคแผลเปื่อยเพปติกและกรดไหลย้อน เนื่องจากเป็นตำรับยารสร้อน</p>
4	ยาไฟอวูธ	<p>- อาการทางลมที่ทำให้จุกเสียดแน่นท้อง ระบบย่อยอาหารแปรปรวน</p> <p>- ปวดมวนท้อง</p> <p>- แก้กานเสมหะ ผู้ป่วยมักมีอาการถ่ายเป็นเมือก</p> <p>- ลมจุกเสียด ลมกุฎฉิสยวาทา โกฎฐาสยา วาตากำเร็บ แน่นท้อง ผายลมแล้วอาการดีขึ้น</p>	<p>รับประทานครั้งละ 2 - 4 กรัม วันละ 2 ครั้ง ก่อนอาหารเช้าและเย็น</p> <p>น้ำกระสายยาที่ใช้</p> <p>- น้ำมะนาว 1 ช้อนชา (5 ซีซี)</p> <p>- ถ้าหาน้ำกระสายยาไม่ได้ ให้ใช้น้ำสุกครั้งแก้ว (125 ซีซี) แทน</p>	<p>ห้ามใช้ในหญิงตั้งครรภ์ ผู้ที่มีไข้</p> <p>ข้อควรระวัง</p> <p>- ควรระวังการรับประทานร่วมกับยาในกลุ่มสารกันเลือดเป็นลิ่ม (anticoagulant) และยาต้านการจับตัวของเกล็ดเลือด (antiplatelet)</p> <p>- ควรระวังการใช้ร่วมกับยา phenytoin, propranolol, theophylline และ rifampicin เนื่องจากมีฟริกไทยผสมในตำรับ</p> <p>- ควรระวังการใช้ในผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูง (กรณีที่ไม่สามารถควบคุมความดันโลหิตได้) โรคหัวใจ (กรณีที่ไม่สามารถควบคุมอาการได้) ผู้ป่วยโรคแผลเปื่อยเพปติกและกรดไหลย้อน เนื่องจากเป็นตำรับยารสร้อน</p>
5	ยาไพสาลี	<p>- แก้โรคลมช่วยกระจายลม</p> <p>- บำรุงธาตุ บำรุงร่างกาย</p> <p>- ย่อยอาหาร</p> <p>- แก้ปวดเมื่อย</p> <p>- มีอาการร่งวงแต่นอนไม่หลับ</p> <p>- บรรเทาอาการไอ, เสมหะ ในผู้ป่วยโรค</p>	<p>รับประทานครั้งละ 2 - 4 กรัม วันละ 3 ครั้ง ก่อนอาหารเช้า กลางวันและเย็น</p> <p>น้ำกระสายยาที่ใช้</p> <p>- น้ำผึ้งรวง น้ำอ้อยแดง</p> <p>น้ำนมโค</p> <p>- ถ้าหาน้ำกระสายยาไม่ได้ ให้ใช้น้ำสุกครั้งแก้ว (125 ซีซี) แทน</p>	<p>ห้ามใช้ในหญิงตั้งครรภ์ หญิงให้นมบุตร ผู้ที่มีไข้</p> <p>ข้อควรระวัง</p> <p>- ควรระวังการรับประทานร่วมกับยาในกลุ่มสารกันเลือดเป็นลิ่ม (anticoagulant) และยาต้านการจับตัวของเกล็ดเลือด (antiplatelet)</p> <p>- ควรระวังการใช้ร่วมกับยา phenytoin, propranolol, theophylline</p>

ลำดับ	ตำรับยา	ข้อบ่งใช้	ขนาดและวิธีใช้	ข้อห้าม/ข้อควรระวัง
		ปอดอุดกั้นเรื้อรัง (COPD) คงที่ ระดับที่ 1 - 2		และ rifampicin - ควรระวังการใช้ในผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูง (กรณีที่ไม่สามารถควบคุมความดันโลหิตได้) โรคหัวใจ (กรณีที่ไม่สามารถควบคุมอาการได้) ผู้ป่วยโรคแผลเปื่อยเพปติกและกรดไหลย้อน เนื่องจากเป็นตำรับยารสอ่อน - ควรระวังการใช้ยาในผู้ป่วยสูงอายุ - ควรระวังการใช้ยาอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในผู้ป่วยที่มีความผิดปกติของตับ ไต เนื่องจากอาจเกิดการสะสมของการบูรและเกิดพิษได้
6	ยาอโกลยาสาลี	- แก้โรคทางลม - บรรเทาอาการจุกเสียด แน่นท้อง - ช่วยย่อยอาหาร บำรุงธาตุ (เน้นบำรุงเด่นกว่าไพสาลี)	รับประทานครั้งละ 2-4 กรัม วันละ 2 ครั้ง ก่อนอาหารเช้าและเย็น น้ำกระสายยาที่ใช้ให้ใช้น้ำสุกครึ่งแก้ว (125 ซีซี)	ห้ามใช้ในหญิงตั้งครรภ์ หญิงให้นมบุตร ผู้ที่มีไข้ ข้อควรระวัง - ควรระวังการรับประทานร่วมกับยาในกลุ่มสารกันเลือดเป็นลิ่ม (anticoagulant) และยาต้านการจับตัวของเกล็ดเลือด (antiplatelet) - ควรระวังการใช้ร่วมกับยา phenytoin, propranolol, theophylline และrifampicin
7	ยาอัคคินีวคณะ	- แก้คลื่นเหียน อาเจียน ที่เกิดจากไฟย่อยอาหารผิดปกติ - แก้อาการจุกเสียด แน่นท้อง คลื่นไส้ อาเจียน ลมตีขึ้น - กลุ่มคนไข้คีโม อาเจียนจุกท้อง - กลุ่มคนไข้ตับที่แน่นท้อง อ่อนเพลีย มีกำลังน้อย	รับประทานครั้งละ 2 - 4 กรัม วันละ 1 - 2 ครั้ง ก่อนอาหารเช้าและเย็น น้ำกระสายยาที่ใช้ - น้ำผึ้งรวง 1 ช้อนชา (5 ซีซี) - ถ้าหาน้ำกระสายยาไม่ได้ ให้ใช้น้ำต้มสุกครึ่งแก้ว (125 ซีซี) แทน	ห้ามใช้ในหญิงตั้งครรภ์ หญิงให้นมบุตร ผู้ที่มีไข้ ข้อควรระวัง - ควรระวังการรับประทานร่วมกับยาในกลุ่มสารกันเลือดเป็นลิ่ม (anticoagulant) และยาต้านการแข็งตัวของเลือด (antiplatelet) - ควรระวังการใช้ในผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูง (กรณีที่ไม่สามารถควบคุมความดันโลหิตได้) โรคหัวใจเต้นผิดจังหวะ (กรณีที่ไม่สามารถควบคุมอาการได้) ผู้ป่วยโรคแผลเปื่อยเพปติกและกรดไหลย้อน เนื่องจากเป็นตำรับยารสอ่อน

1 **จัดการอาการท้องผูก**

2 อาการท้องผูก เป็นอาการที่พบบ่อยโดยเฉพาะผู้ป่วยระยะประคับประคองที่มีการใช้ opioid และ
3 สาเหตุอื่น ๆ เช่น การรับประทานอาหารที่มีกากใยอาหารน้อย การดื่มน้ำน้อย ผู้ป่วยนอนติดเตียงหรืออัม
4 พลกษ์ อัมพาต อาการท้องผูกจึงจำเป็นที่จะต้องได้รับการดูแลอย่างเหมาะสมตามผลการตรวจประเมินความ
5 ปวดของผู้ป่วยแต่ละราย และรักษาผู้ป่วยตามสาเหตุต่อไป

6
7 **1. บัญชียาจากสมุนไพรมูลึกแห่งชาติ พ.ศ. 2564**

ลำดับ	ตำรับยา	ข้อบ่งใช้	ขนาดและวิธีใช้	ข้อห้าม/ข้อควรระวัง
1	ยาชุมเห็ดเทศ	บรรเทาอาการ ท้องผูก	ชนิดชง รับประทานครั้งละ 3 - 6 กรัม ชงน้ำร้อนประมาณ 120 - 200 มิลลิลิตร นาน 10 นาที วันละ 1 ครั้ง ก่อน นอน ชนิดแคปซูล รับประทานครั้งละ 3 - 6 กรัม วันละ 1 ครั้ง ก่อนนอน	ห้ามใช้ในผู้ป่วยที่มีภาวะทางเดิน อาหารอุดตัน (gastrointestinal obstruction) หรือปวดท้องโดยไม่ ทราบสาเหตุ ข้อควรระวัง - ควรระวังการใช้ ในเด็กอายุต่ำกว่า 12 ปี หรือในผู้ป่วย inflammatory bowel disease - การรับประทานยาในขนาดสูงอาจ ทำให้เกิดไตอักเสบ (nephritis) - ไม่ควรใช้ติดต่อกันเป็นระยะ เวลานาน เพราะจะทำให้ท้องเสีย ซึ่งส่งผลให้มีการสูญเสียน้ำและเกลือ แร่มากเกินไปโดยเฉพาะโพแทสเซียม และทำให้ลำไส้ใหญ่ชินต่อยา ถ้าไม่ใช้ ยาจะไม่ถ่าย - ควรระวังการใช้ ในหญิงตั้งครรภ์ และให้นมบุตร อาการไม่พึงประสงค์ : อาจทำให้เกิด อาการปวดมวนท้อง เนื่องจากการ บีบตัวของลำไส้ใหญ่
2	ยามะขามแขก	บรรเทาอาการ ท้องผูก	ชนิดชง รับประทานครั้งละ 2 กรัม ชงน้ำร้อนประมาณ 120 - 200 มิลลิลิตร ก่อนนอน ชนิดแคปซูล รับประทานครั้งละ 800 มิลลิกรัม - 1.2 กรัม ก่อนนอน	ห้ามใช้ในผู้ป่วยที่มีภาวะทางเดิน อาหารอุดตัน (gastrointestinal obstruction) หรือปวดท้องโดยไม่ ทราบสาเหตุ ข้อควรระวัง - ควรระวังการใช้ ในเด็กอายุต่ำกว่า 12 ปี หรือในผู้ป่วย inflammatory bowel disease - การรับประทานยาในขนาดสูง อาจ

ลำดับ	ตำรับยา	ข้อบ่งใช้	ขนาดและวิธีใช้	ข้อห้าม/ข้อควรระวัง
				<p>ทำให้เกิดไตอักเสบ (nephritis)</p> <ul style="list-style-type: none"> - ไม่ควรใช้ติดต่อกันเป็นเวลานาน เพราะจะทำให้ท้องเสียซึ่งส่งผลให้มีการสูญเสียน้ำและเกลือแร่มากเกินไปโดยเฉพาะโพแทสเซียม และการใช้ติดต่อกันเป็นระยะเวลาานจะทำให้ลำไส้ใหญ่ชินต่อยา ถ้าไม่ใช้ยาจะไม่ถ่าย - ควรระวังการใช้ ในหญิงตั้งครรภ์ และให้นมบุตร <p>อาการไม่พึงประสงค์ : ปวดมวนท้อง ผื่นคัน</p>
3	ยาถ่ายดีเกลือฝรั่ง	บรรเทาอาการท้องผูก ในผู้ที่ท้องผูกมาก หรือเรื้อรังที่ใช้ยาอื่นแล้วไม่ได้ผล	<p><u>ชนิดเม็ด และชนิดแคปซูล</u></p> <p>ครั้งแรก รับประทาน 1 กรัม วันละ 1 ครั้ง ก่อนนอน ถ้าไม่ถ่าย วันต่อไปรับประทานเพิ่มเป็น 1.5 กรัม แต่ไม่เกิน 2.5 กรัม ต่อวัน (ตามธาตุหนักธาตุเบา)</p>	<ul style="list-style-type: none"> - ห้ามใช้ ในหญิงตั้งครรภ์ และเด็ก - ห้ามใช้ในภาวะทางเดินอาหารอุดตัน (gastrointestinal obstruction/ileus) - ห้ามใช้ ในผู้ป่วยที่มีภาวะผิดปกติเฉียบพลันที่ทางเดินอาหาร (acute gastrointestinal conditions) เช่น คลื่นไส้ อาเจียน <p>คำเตือน</p> <ul style="list-style-type: none"> - เนื่องจากเป็นยาถ่ายอย่างแรง ไม่ควรใช้ ยานี้ในผู้ป่วยอ่อนเพลียมากหรือมีภาวะขาดน้ำ - เมื่อถ่ายแล้ว ให้เว้นอย่างน้อย 2 วัน แล้วจึงใช้ยานี้อีกครั้ง - ควรระวังการใช้ ยาในผู้สูงอายุ และผู้ป่วยที่มีความผิดปกติของไตหรือตับ (renal/hepatic impairment) เนื่องจากยามีส่วนประกอบของแมกนีเซียม <p>อาการไม่พึงประสงค์ : ปวดเสียดท้อง</p>
4	ยาธรณีสัณฑฆาต	แก้ถ่ายดาน ท้องผูก	<p><u>ชนิดผง</u></p> <p>รับประทานครั้งละ 500 มิลลิกรัม - 1 กรัม ละลายน้ำสุกหรือผสมน้ำผึ้งปั้นเป็นลูกกลอน วันละ 1 ครั้ง ก่อนอาหารเช้าหรือก่อนนอน</p> <p><u>ชนิดเม็ด ชนิดลูกกลอน และ</u></p>	<ul style="list-style-type: none"> - ห้ามใช้ ในหญิงตั้งครรภ์ ผู้ที่มีใช้ และเด็ก <p>ข้อควรระวัง</p> <ul style="list-style-type: none"> - ควรระวังการรับประทานร่วมกับยาในกลุ่มสารกันเลือดเป็นลิ่ม (anticoagulant) และยาต้านการจับตัวของเกล็ดเลือด (antiplatelets)

ลำดับ	ตำรับยา	ข้อบ่งใช้	ขนาดและวิธีใช้	ข้อห้าม/ข้อควรระวัง
			ชนิดแคปซูล รับประทานครั้งละ 500 มิลลิกรัม - 1 กรัม วันละ 1 ครั้ง ก่อนอาหารเช้าหรือก่อนนอน	- ควรระวังการใช้ยาอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในผู้ป่วยที่มีความผิดปกติของตับ ไต เนื่องจากอาจเกิดการสะสมของการบูรและเกิดพิษได้ - ควรระวังการใช้ ร่วมกับยา phenytoin, propranolol, theophylline และ rifampicin เนื่องจากตำรับนี้มีพริกไทยในปริมาณสูง - ควรระวังการใช้ ในผู้สูงอายุ

1

2. ตำรับแผนไทยที่มีกัญชาปรุงผสม

ลำดับ	ตำรับยา	ข้อบ่งใช้	ขนาดและวิธีใช้	ข้อห้าม/ข้อควรระวัง
1	ยาทัพยาธิคุณ	- ใช้ได้ดีในกลุ่มที่มีอาการชาจากปลายประสาท (อาการชาแบบบ่นหาดี้อ, เมื่อยล้าไม่ทราบสาเหตุ) - แก้ลมในเส้นท้องผูกเป็นเถาดานในลำไส้ร่วมด้วย - เมื่อยล้าตามกล้ามเนื้อ กระดูก เส้นเอ็น ข้อ - แขนขาอ่อนแรง ชา - ภาวะหลอดเลือดและเส้นประสาทส่วนปลายผิดปกติ ที่ทำให้มีอาการชาและปวดเมื่อย	รับประทานครั้งละ 2-4 กรัม วันละ 2 ครั้ง ก่อนอาหารเช้าและเย็น น้ำกระสายยาที่ใช้ น้ำผึ้งรวง 1 ซอนซา (5 ซีซี) - ถ้าหาน้ำกระสายยาไม่ได้ ให้ใช้น้ำต้มสุกครั้งแก้ว (125 ซีซี) แทน	ห้ามใช้ในหญิงตั้งครรภ์ หญิงให้นมบุตร ผู้ที่มีไข้ ข้อควรระวัง - ควรระวังการรับประทานร่วมกับยาในกลุ่มสารกันเลือดเป็นลิ่ม (anticoagulant) และยาต้านการจับตัวของเกล็ดเลือด (antiplatelets) - ควรระวังการใช้ยา นี้ ร่วมกับยา phenytoin, propranolol, theophylline และ rifampicin เนื่องจากตำรับนี้มีพริกไทยในปริมาณสูง - ควรระวังการใช้ในผู้ป่วยโรคความดันเลือดสูง โรคหัวใจ โรคแผลเปื่อย เพบติก ผู้ป่วยโรคกระเพาะอาหาร และโรคกรดไหลย้อน เนื่องจากเป็นตำรับยารสร้อน - สำหรับผู้ป่วยเบาหวาน ควรใช้น้ำต้มสุกเป็นกระสาย
2	ยาแก้สันทฆาตกล่อนแห้ง	- โทสันทฆาต และกร่อนแห้ง - ปวดเมื่อยตึงล้าปวดหลัง เป็นมานาน นวดและใช้วิธีสันทฆาตไม่ดีขึ้น	รับประทานครั้งละ 2-4 กรัม วันละ 2 ครั้ง ก่อนอาหารเช้าและเย็น น้ำกระสายยาที่ใช้ น้ำผึ้งรวง 1 ซอนซา (5 ซีซี) - ถ้าหาน้ำกระสายยาไม่ได้	ห้ามใช้ในหญิงตั้งครรภ์ หญิงให้นมบุตร ผู้ที่มีไข้ ข้อควรระวัง - ควรระวังการรับประทานร่วมกับยาในกลุ่มสารกันเลือดเป็นลิ่ม (anticoagulant) และยาต้านการจับ

ลำดับ	ตำรับยา	ข้อบ่งใช้	ขนาดและวิธีใช้	ข้อห้าม/ข้อควรระวัง
		<ul style="list-style-type: none"> - แก้ ลม ใน เส้น ท้อง ผูก รว ม ด้วย เมื่อย ตึง ลำ แขน ขา อ่อน แรง ซา - ช่วย ระบาย น้อย กว่า ทักษะ วิชา 	ให้ ใช้ น้ำ สุก ครั้ง แก้ว (125 ซีซี) แทน	<p>ตัว ของ เกล็ด เลือด (antiplatelet)</p> <ul style="list-style-type: none"> - ควร ระวัง การ ใช้ รว ม กับ ยา phenytoin, propranolol, theophylline และ rifampicin เนื่องจาก ตำรับ นี้ มี พริก ไทย ใน ปริมาณ สูง - ควร ระวัง การ ใช้ ใน ผู้ ป่วย โรค ความดัน โลหิต สูง (กรณี ที่ ไม่ สามารถ ควบคุม ความดัน โลหิต ได้) โรค หัวใจ เต็ม ผิด จังหวะ (กรณี ที่ ไม่ สามารถ ควบคุม อาการ ได้) ผู้ ป่วย โรค แผล เปื่อย เพปติก และ กรด ไหล ย้อน เนื่องจาก เป็น ตำรับ ยาร สร้อย
3	ยาน้ำมันสนั่นไตรภพ	แก้ กษัย เหล็ก	<ul style="list-style-type: none"> - ใช้ น้ำ มัน ทา รีด ท้อง ครั้ง ละ 5 มิลลิ ลิตร นวด คลึง บริเวณ รอบ สะ ตือ ถึง ชาย โครง ทิศ ตาม เข็ม นาฬิกา 3 วัน ก่อน แล้ว จึง รับประทาน น้ำ มัน ใน กรณี ที่ ใช้ ใน ผู้ ป่วย มะเร็ง ให้ ใช้ น้ำ มัน ทา ท้อง บริเวณ รอบ สะ ตือ ถึง ชาย โครง ทิศ ตาม เข็ม นาฬิกา 3 วัน ก่อน แล้ว จึง รับประทาน น้ำ มัน - รับประทาน ครั้ง ละ 3 - 5 มิลลิ ลิตร วัน ละ 1 ครั้ง ก่อน อาหาร เช้า เป็น เวลา 3 วัน 	<p>ห้าม ใช้ ใน หญิง ตั้ง ครรภ์ ผู้ ที่มี ใช้ ข้อ ควร ระวัง</p> <ul style="list-style-type: none"> - ควร ระวัง การ รับประทาน รว ม กับ ยา ใน กลุ่ม สาร กัน เลือด เป็น ลิ้ม (anticoagulant) และ ยา ต้าน การ จับ ตัว ของ เกล็ด เลือด (antiplatelets) - ควร ระวัง การ ใช้ ยา นี้ รว ม กับ ยา phenytoin, propranolol, theophylline และ rifampicin เนื่องจาก ตำรับ นี้ มี พริก ไทย ใน ปริมาณ สูง - ควร ระวัง การ ใช้ ใน ผู้ ป่วย โรค ความดัน เลือด สูง โรค หัวใจ โรค แผล เปื่อย เพปติก ผู้ ป่วย โรค กระเพาะ อาหาร และ โรค กรด ไหล ย้อน เนื่องจาก เป็น ตำรับ ยาร สร้อย - ควร ระวัง การ ใช้ ยา อย่าง ต่อ เนื่อง โดยเฉพาะ อย่าง ยิง ใน ผู้ ป่วย ที่ มีความ ผิด ปกติ ของ ตับ ไต เนื่องจาก อาจ เกิด การ สะสม ของ การ บुर และ เกิด พิษ ได้ - ควร ระวัง ใน การ ทา บริเวณ ผิว ที่ บอบ บาง หรือ ผิว หนึ่ง ที่ แดง เนื่องจาก อาจ ทำให้ เกิด การ ระคาย เคือง ได้ - ระวัง การ ใช้ ใน ผู้ ป่วย หรือ ผู้ ที่ สงสัย ว่า เป็น มะเร็ง ใน ช่อง ท้อง (Peritoneal

ลำดับ	ตำรับยา	ข้อบ่งใช้	ขนาดและวิธีใช้	ข้อห้าม/ข้อควรระวัง
				carcinomatosis) ห้ามขนาดและรีด - เมื่อใช้ยาภายใน 3 วันหากมีอาการ ความดันโลหิตต่ำ มีไข้ ปวดเกร็งหน้า ท้องมากยิ่งขึ้น ให้หยุดใช้ยาทันที
4	ยาไฟอวูธ	- อาการทางลมที่ทำให้ ให้จุกเสียดแน่นท้อง ระบบย่อยอาหาร แปรปรวน - ปวดมวนท้อง - แก้ก้านเสมหะ ผู้ป่วยมักมีอาการถ่าย เป็นเมือก - ลมจุกเสียด ลมกุฎ ฉิ ส ย า ว า ต า โกฏฐาสยาว่าตา กำเร็บ แน่นท้องผาย ลมแล้วอาการดีขึ้น	รับประทานครั้งละ 2 - 4 กรัม วันละ 2 ครั้ง ก่อนอาหาร เช้าและเย็น น้ำกระสายยาที่ใช้ - น้ำมะนาว 1 ซ่อนหา (5 ซีซี) - ถ้าหาน้ำกระสายยาไม่ได้ ให้ใช้น้ำสุกครึ่งแก้ว (125 ซีซี) แทน	ห้ามใช้ในหญิงตั้งครรภ์ ผู้ที่มีไข้ ข้อควรระวัง - ควรระวังการรับประทานร่วมกับยา ในกลุ่มสารกันเลือดเป็นลิ่ม (anticoagulant) และยาต้านการจับตัวของเกล็ดเลือด (antiplatelet) - ควรระวังการใช้ร่วมกับยา phenytoin, propranolol, theophylline และ rifampicin เนื่องจากมีพริกไทยผสม ในตำรับ - ควรระวังการใช้ในผู้ป่วยโรคความ ดันโลหิตสูง (กรณีที่ไม่สามารถ ควบคุมความดันโลหิตได้) โรคหัวใจ (กรณีที่ไม่สามารถควบคุมอาการได้) ผู้ป่วยโรคแผลเปื่อยเพปติกและกรด ไหลย้อน เนื่องจากเป็นตำรับยารส ร้อน

1

2

อาการเบื่ออาหาร

3

4

5

6

7

8

1. บัญชียาจากสมุนไพรในหลักแห่งชาติ พ.ศ. 2564

ลำดับ	ตำรับยา	ข้อบ่งใช้	ขนาดและวิธีใช้	ข้อห้าม/ข้อควรระวัง
1	ยาหอมนวโกฐ	1. แก้ก ลมวิงเวียน คลื่นเหียน อาเจียน (ลมจุกแน่นในอก) ในผู้สูงอายุ 2. แก้ก ลมปลายไข้	<u>ชนิดผง</u> รับประทานครั้งละ 1-2 กรัม ละลายน้ำกระสาย เมื่อมี อาการ ทุก 3 - 4 ชั่วโมง ไม่ควรเกินวันละ 3 ครั้ง	- ห้ามใช้ ในหญิงตั้งครรภ์ และผู้ที่มีไข้ ข้อควรระวัง - ควรระวังการรับประทาน ร่วมกับยาในกลุ่มสารกันเลือดเป็น ลิ่ม (anticoagulant)

ลำดับ	ตำรับยา	ข้อบ่งใช้	ขนาดและวิธีใช้	ข้อห้าม/ข้อควรระวัง
		(หลังจากฟื้นไข้ แล้ว ยังมีอาการ เช่น คลื่นเหียน วิงเวียน เบื่ออาหาร ท้องอืด และอ่อนเพลีย)	น้ำกระสายยาที่ใช้ <ul style="list-style-type: none"> • กรณี แก้ว ลมวิงเวียน คลื่นเหียน อาเจียน (ลมจุก แน่นในอก) ในผู้สูงอายุ ใช้ น้ำ ลูกผักชี (15 กรัม) หรือเทียนดำ (15 กรัม) ต้มเป็นน้ำกระสายยา • กรณี แก้ว ลมปลายไข้ (หลังจากฟื้นไข้ แล้ว ยังมีอาการ เช่น คลื่นเหียน วิงเวียน เบื่ออาหาร 	และยาต้านการจับตัวของเกล็ดเลือด (antiplatelets) - ควรระวังการใช้ ยาในผู้ป่วยที่แพ้ ละอองเกสรดอกไม้
			ท้องอืด อ่อนเพลีย) ใช้ ก้าน สะเดา (33 ก้าน หรือ 15 กรัม) ลูกกระดอม (7 ลูก หรือ 15 กรัม) และเถาบอระเพ็ด (7 องคุลี หรือ 15 กรัม) ต้มเป็นน้ำกระสายยา <ul style="list-style-type: none"> • ถ้าหาน้ำกระสายยาไม่ได้ ให้ใช้น้ำสุกแทน <u>ชนิดเม็ด</u> รับประทานครั้งละ 1 - 2 กรัม ทุก 3 - 4 ชั่วโมง เมื่อมีอาการ ไม่ควรเกินวันละ 3 ครั้ง	

1

2

2. ตำรับแผนไทยที่มีกัญชาปรุงผสม

ลำดับ	ตำรับยา	ข้อบ่งใช้	ขนาดและวิธีใช้	ข้อห้าม/ข้อควรระวัง
1	ยาคุชไสยาสน์	- ผู้ที่มีอาการหรือภาวะเจ็บป่วยแล้วทำให้มีอาการอ่อนเพลีย กินไม่ได้ นอนไม่หลับ - ผู้ที่มีอาการนอนไม่หลับจากทางหทัย วาทะ (อาการที่เกี่ยวข้อง/มีสาเหตุมาจากจิตใจ เช่น อาการอ่อนเพลีย กิน	สำหรับอาการนอนไม่หลับ รับประทานครั้งละ 0.5 - 2 กรัม วันละ 1 ครั้ง ก่อนนอน สำหรับอาการเบื่ออาหาร รับประทานครั้งละ 0.5 - 2 กรัม วันละ 1 - 2 ครั้ง ก่อนอาหาร น้ำกระสายยาที่ใช้ - น้ำผึ้งรวง 1 ช้อนชา (5 ซีซี) - ถ้าหาน้ำกระสายยาไม่ได้ ให้	ห้ามใช้ในหญิงตั้งครรภ์ หญิงให้นมบุตร ผู้ที่มีไข้ ข้อควรระวัง - ควรระวังการรับประทานร่วมกับ ยาในกลุ่มสารกันเลือดเป็นลิ่ม (anticoagulant) และยาต้านการแข็งตัวของเลือด (antiplatelet) - ควรระวังการใช้ยาอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในผู้ป่วยที่มีความผิดปกติของตับ ไตเนื่องจาก

ลำดับ	ตำรับยา	ข้อบ่งใช้	ขนาดและวิธีใช้	ข้อห้าม/ข้อควรระวัง
		ไม่ได้ นอนไม่หลับ จิตใจระส่ำระสาย)	ใช้น้ำต้มสุกครึ่งแก้ว (125 ซีซี) แทน	อาจเกิดการสะสมของการบูรและ เกิดพิษได้ - ควรระวังการใช้ร่วมกับยา phenytoin, propranolol, theophyllin และ rifampicin เนื่องจากมีฟริ ไทย
	ยาคุซไสยาศน์ (ต่อ)			ผสมในตำรับ - ควรระวังการใช้ในผู้ป่วยโรคความ ดันโลหิตสูง (กรณีที่ไม่สามารถ ควบคุมความดันโลหิตได้) โรคหัวใจ เต้นผิดจังหวะ(กรณีที่ไม่สามารถ ควบคุมอาการได้) ผู้ป่วยโรคแผล เปื่อยเพปติกและกรดไหลย้อน เนื่องจากเป็นตำรับยารสร้อน - ควรระวังใช้ร่วมกับยาที่มีฤทธิ์กด ระบบประสาทส่วนกลาง เช่น ยา นอนหลับและยาต้านการชัก รวมทั้งแอลกอฮอล์ หรือสิ่งที่มี แอลกอฮอล์ผสมอยู่ - ยานี้อาจทำให้ง่วงซึมได้ ควร หลีกเลี่ยงการขับขี่ยานพาหนะ หรือทำงานเกี่ยวกับเครื่องจักรกล - สำหรับผู้ป่วยเบาหวาน ควรใช้น้ำ ต้มสุกเป็นกระสาย
2	ยาแก้นอนไม่ หลับ/แก้ไข้ผอม เหลือง	- แก้ นอนไม่หลับ ที่รักษาด้วยยาคุซ ไสยาศน์แล้วอาการ ไม่ดีขึ้น - แก้ไข้ผอมเหลือง มีอาการตัวสั่น เสี่ยง สั่น อ่อนเพลีย ไม่มี กำลัง	แก้ นอนไม่หลับ รับประทาน ครึ่งละ 1 - 2 กรัม ก่อนนอน แก้ ไข้ผอมเหลือง รับประทาน ครึ่งละ 1 - 2 กรัม วันละ 2 ครั้ง ก่อนอาหาร เข้าและเย็น น้ำกระสายยาที่ใช้ - น้ำมะพร้าว, น้ำผึ้งรวง, น้ำส้มซ่า, น้ำตาลทราย, กระทือสด, น้ำเบญจทับทิม ต้มตามอาการแสดงของผู้ป่วย - ถ้าหาน้ำกระสายยาไม่ได้ ให้ ใช้น้ำสุกครึ่งแก้ว (125 ซีซี) แทน	- ห้ามใช้ในหญิงตั้งครรภ์ หญิงให้นมบุตร ผู้ที่มีไข้ ห้ามใช้ร่วมกับยาที่มีฤทธิ์กดระบบ ประสาทส่วนกลาง เช่น ยานอน หลับและยาต้านการชัก รวมทั้ง แอลกอฮอล์ หรือสิ่งที่มีแอลกอฮอล์ ผสมอยู่ ข้อควรระวัง - ควรระวังการรับประทานร่วมกับ ยาในกลุ่มสารกันเลือดเป็นลิ่ม (anticoagulant) และยาต้านการจับตัวของเกล็ด เลือด (antiplatelet) - ควรระวังการใช้ร่วมกับยา

ลำดับ	ตำรับยา	ข้อบ่งใช้	ขนาดและวิธีใช้	ข้อห้าม/ข้อควรระวัง
				phenytoin, propranolol, theophylline และ rifampicin เนื่องจากตำรับนี้มีพริกไทยในปริมาณสูง - ยานี้อาจทำให้วงซึมได้ ควรหลีกเลี่ยงการขับชี่ยานพาหนะหรือทำงานเกี่ยวกับเครื่องจักรกล - ควรระวังในผู้ที่ประกอบอาชีพทางน้ำหรือผู้ที่ร่างกายต้องสัมผัสความเย็นเป็นเวลานาน เพราะจะทำให้เป็นตะคริวตรงบริเวณท้องได้
3	ยาอัคคีนิ่วคณะ	- แก้คลื่นเหียน อาเจียน ที่เกิดจากไฟย่อยอาหารผิดปกติ - แก้อาการจุกเสียด แน่นท้อง คลื่นไส้ อาเจียน ลมตีขึ้น - กลุ่มคนไข้คือโมอาเจียนจุกท้อง - กลุ่มคนไข้ตับที่แน่นท้อง อ่อนเพลีย มีกำลังน้อย	รับประทานครั้งละ 2 - 4 กรัม วันละ 1 - 2 ครั้ง ก่อนอาหารเช้าและเย็น น้ำกระสายยาที่ใช้ - น้ำผึ้งรวง 1 ช้อนชา (5 ซีซี) - ถ้าหาน้ำกระสายยาไม่ได้ ให้ใช้น้ำต้มสุกครึ่งแก้ว (125 ซีซี) แทน	ห้ามใช้ในหญิงตั้งครรภ์ หญิงให้นมบุตร ผู้ที่มีไข้ ข้อควรระวัง - ควรระวังการรับประทานร่วมกับยาในกลุ่มสารกันเลือดเป็นลิ่ม (anticoagulant) และยาต้านการแข็งตัวของเลือด (antiplatelet) - ควรระวังการใช้ในผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูง (กรณีที่ไม่สามารถควบคุมความดันโลหิตได้) โรคหัวใจเต้นผิดจังหวะ (กรณีที่ไม่สามารถควบคุมอาการได้) ผู้ป่วยโรคแผลเปื่อยเพปติกและกรดไหลย้อน เนื่องจากเป็นตำรับยารสร้อน
4	ยาอัมฤตยโอสถ	- แก้ลมกษัยทั้งปวง ขับเมือกมันในลำไส้ - อาการปวดเมื่อยที่เป็นเรื้อรังที่เกิดจากความเสื่อมของร่างกาย ทำให้เบื่ออาหาร ผอมแห้ง ปวดตึงเมื่อยลำแขนขาอ่อนโรย - ปวดเมื่อยกล้ามเนื้อตึง ขยับตัวแล้วมีอาการเจ็บ	รับประทานครั้งละ 1 - 2 กรัม วันละ 2 ครั้ง ก่อนอาหารเช้าและเย็น น้ำกระสายยาที่ใช้ ให้ใช้น้ำสุกครึ่งแก้ว (125 ซีซี)	ห้ามใช้ในหญิงตั้งครรภ์ หญิงให้นมบุตร ผู้ที่มีไข้ ข้อควรระวัง - ควรระวังการรับประทานร่วมกับยาในกลุ่มสารกันเลือดเป็นลิ่ม (anticoagulant) และยาต้านการจับตัวของเกล็ดเลือด (antiplatelet) - ควรระวังการใช้ร่วมกับยา phenytoin, propranolol, theophylline และ rifampicin - ควรระวังการใช้ในผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูง (กรณีที่ไม่สามารถ

ลำดับ	ตำรับยา	ข้อบ่งใช้	ขนาดและวิธีใช้	ข้อห้าม/ข้อควรระวัง
				ควบคุมความดันโลหิตได้) โรคหัวใจ (กรณีที่ไม่สามารถควบคุมอาการได้) ผู้ป่วยโรคแผลเปื่อยเพปติกและกรดไหลย้อน เนื่องจากเป็นตำรับ ยารสร้อน - ควรระวังการใช้ยานี้ในผู้ป่วย สูงอายุ
5	ยาอโกลยาสาลี	- แก้โรคทางลม - บรรเทาอาการจุกเสียด แน่นท้อง - ช่วยย่อยอาหาร บำรุงธาตุ (เน้นบำรุง เต็มกว่าไฟสาลี)	รับประทานครั้งละ 2 - 4 กรัม วันละ 2 ครั้ง ก่อนอาหาร เช้า และเย็น น้ำกระสายยาที่ใช้ให้ใช้น้ำสุก ครั้งแก้ว (125 ซีซี)	ห้ามใช้ในหญิงตั้งครรภ์ หญิงให้นมบุตร ผู้ที่มีไข้ ข้อควรระวัง - ควรระวังการรับประทานร่วมกับยาในกลุ่มสารกันเลือดเป็นลิ่ม (anticoagulant) และยาต้านการจับตัวของเกล็ดเลือด (antiplatelet) - ควรระวังการใช้ร่วมกับยา phenytoin, propranolol, theophylline และ rifampicin
6	ยาน้ำมันกัญชา (ตำรับหมอเดชา)	ช่วยให้นอนหลับ ช่วย ให้เจริญอาหาร	ช่วยให้นอนหลับ ขนาดยาเริ่มต้น : รับประทาน ครั้งละ 3 - 5 หยด วันละ 1 ครั้ง ก่อนนอน หรือตามดุลพินิจ ของแพทย์แผนไทยและแพทย์ แผนไทยประยุกต์ที่สั่งใช้ยา น้ำมันกัญชา ช่วยให้เจริญอาหาร ขนาดยาเริ่มต้น : รับประทาน ครั้งละ 1 - 3 หยด วันละ 3 ครั้ง ก่อนอาหาร หรือตาม ดุลพินิจของแพทย์แผนไทย และแพทย์แผนไทยประยุกต์ที่ สั่งใช้ยาน้ำมันกัญชา	- ห้ามใช้ในผู้ที่มีประวัติแพ้ ผลิตภัณฑ์ที่ได้จากการสกัดกัญชา ซึ่งอาจเกิดจาก ส่วนประกอบอื่น ๆ (ในผลิตภัณฑ์นี้มีส่วนผสมของ น้ำมันมะพร้าว) - ห้ามใช้กัญชาที่มีปริมาณสารออกฤทธิ์ THC (delta-9 tetrahydrocannabinol) ในผู้ป่วยโรคหัวใจและหลอดเลือด ขึ้นรุนแรง หรือไม่สามารถคุม อาการได้ เช่น ยังมีอาการกำเริบ บ่อย ๆ ของการปวดเค้นหน้าอก หัวใจเต้นผิดปกติ ความดันตก เนื่องจากอาจเพิ่มความเสียหายหัวใจ ขาดเลือด รวมถึงห้ามใช้ในผู้ที่มี ปัจจัยเสี่ยงของโรคหลอดเลือดหัวใจ - ห้ามใช้ในสตรีมีครรภ์ สตรีที่ให้นม บุตร รวมถึงสตรีวัยเจริญพันธุ์ที่ ไม่ได้คุมกำเนิด หรือสตรีที่วางแผน จะตั้งครรภ์ เนื่องจากมีรายงาน

ลำดับ	ตำรับยา	ข้อบ่งใช้	ขนาดและวิธีใช้	ข้อห้าม/ข้อควรระวัง
				การศึกษาพบว่ามีการคลอดก่อนกำหนด ทารกน้ำหนักตัวน้อย รวมถึงพบสารจากกัญชาผ่านในน้ำนมแม่ได้

- 1 **อาการอาการอ่อนเพลีย**
- 2 อาการอ่อนเพลียเป็นอาการที่ผู้ป่วยรู้สึกว่ามีแรง เหนื่อยล้าทั้งกายและใจ ความสามารถในการทำ
- 3 กิจวัตรประจำวันลดลง สัมพันธ์ภาพกับบุคคลลดลง เกิดสภาวะถดถอยของร่างกาย และความทนทานของ
- 4 ร่างกายลดลง ส่งผลให้ผู้ป่วยสูญเสียหน้าที่ของอวัยวะนั้น ๆ หรือเกิดจากผลข้างเคียงของการรักษา ซึ่งต้อง
- 5 ประเมินและหาสาเหตุที่เกิดขึ้น และรักษาผู้ป่วยตามสาเหตุดังกล่าว

6
7

1. บัญชียาจากสมุนไพรในหลักแห่งชาติ พ.ศ. 2564

ลำดับ	ตำรับยา	ข้อบ่งใช้	ขนาดและวิธีใช้	ข้อห้าม/ข้อควรระวัง
1	ยาหอมเทพจิต	แก้ลมกองละเอียด ได้แก่ อาการหน้ามืด ตาลาย สวิงสวาย (อาการที่รู้สึกใจหวิว วิงเวียน คลื่นไส้ ตาพร่าจะเป็นลม) ใจสั่น และบำรุงดวง จิตให้ชุ่มชื้น	<u>ชนิดผง</u> รับประทานครั้งละ 1 - 1.4 กรัม ละลายน้ำสุก เมื่อมีอาการ ทุก 3-4 ชั่วโมง ไม่ควรเกินวันละ 3 ครั้ง <u>ชนิดเม็ด</u> รับประทานครั้งละ 1 - 1.4 กรัม เมื่อมีอาการ ทุก 3 - 4 ชั่วโมง ไม่ควรเกินวันละ 3 ครั้ง	ข้อควรระวัง - ควรระวังการรับประทาน ร่วมกับยาในกลุ่มสารกันเลือดเป็น ลิ่ม (anticoagulant) และยาต้าน การจับตัวของเกล็ดเลือด (antiplatelets) - ควรระวังการใช้ยาอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในผู้ป่วยที่มี ความผิดปกติของตับ ไต เนื่องจาก อาจเกิดการสะสมของการบูรและ เกิดพิษได้ - ควรระวังการใช้ ยาในผู้ป่วยที่แพ้ ละอองเกสรดอกไม้
2	ยาหอมอินทจักร์	1. แก้ลมบาดทะจิต 2. แก้ คลื่นเหียน อาเจียน 3. แก้ลมจุกเสียด	<u>ชนิดผง</u> รับประทานครั้งละ 1 - 2 กรัม ละลายน้ำกระสายยา ทุก 3 - 4 ชั่วโมง ไม่ควรเกิน วันละ 3 ครั้ง น้ำกระสายยาที่ใช้ • กรณีแก้ลมบาดทะจิต ใช้น้ำ ดอกมะลิ • กรณีแก้ คลื่นเหียนอาเจียน ใช้ น้ำลูกผักชี เทียนดำต้ม ถ้าไม่มีใช้ น้ำสุก • กรณีแก้ลมจุกเสียด ใช้น้ำขิงต้ม	ห้ามใช้ ในหญิงตั้งครรภ์ ข้อควรระวัง - ควรระวังการรับประทาน ร่วมกับยาในกลุ่มสารกันเลือดเป็น ลิ่ม (anticoagulant) และยาต้าน การจับตัวของเกล็ดเลือด (antiplatelets) - ควรระวังการใช้ กับผู้ป่วยที่มี ประวัติแพ้ เกสรดอกไม้

ลำดับ	ตำรับยา	ข้อบ่งใช้	ขนาดและวิธีใช้	ข้อห้าม/ข้อควรระวัง
			<u>ชนิดเม็ด</u> รับประทานครั้งละ 1 - 2 กรัม ทุก 3 - 4 ชั่วโมง ไม่ควรเกิน วันละ 3 ครั้ง	
3	ยาหอมนวโกฐ	1. แก้ ลมวิงเวียน คลื่นเหียน อาเจียน (ลมจุกแน่นในอก) ใน ผู้สูงอายุ 2. แก้ ลมปลายไส้ (หลังจากฟื้นไข้ แล้ว ยังมีอาการ เช่น คลื่นเหียน วิงเวียน เบื่ออาหาร ท้องอืด และอ่อนเพลีย)	<u>ชนิดผง</u> รับประทานครั้งละ 1 - 2 กรัม ละลายน้ำกระสายยา เมื่อมี อาการ ทุก 3 - 4 ชั่วโมง ไม่ควรเกินวันละ 3 ครั้ง น้ำกระสายยาที่ใช้ <ul style="list-style-type: none"> • กรณี แก้ ลมวิงเวียน คลื่นเหียน อาเจียน (ลมจุก แน่นในอก) ในผู้สูงอายุ ใช้ น้ำ ลูกผักชี (15 กรัม) หรือเทียนดำ (15 กรัม) ต้มเป็นน้ำกระสายยา • กรณีแก้ ลมปลายไส้ (หลังจากฟื้นไข้ แล้วยังมี อาการเช่น คลื่นเหียน วิงเวียน เบื่ออาหาร ท้องอืด อ่อนเพลีย) ใช้ก้าน สะเดา (33 ก้าน หรือ 15 กรัม) ลูกกระดอม (7 ลูก หรือ 15 กรัม) และเถาบอระเพ็ด (7 องคุลี หรือ 15 กรัม) ต้มเป็นน้ำ กระสายยา • ถ้าหาน้ำกระสายยาไม่ได้ ให้ ใช้น้ำสุกแทน <u>ชนิดเม็ด</u> รับประทานครั้งละ 1 - 2 กรัม ทุก 3 - 4 ชั่วโมง เมื่อมีอาการ ไม่ควรเกินวันละ 3 ครั้ง	- ห้ามใช้ในหญิงตั้งครรภ์ และผู้มีไข้ คำเตือน - ควรระวังการรับประทาน ร่วมกับยาในกลุ่มสารกันเลือดเป็น ลิ่ม (anticoagulant) และยาต้าน การจับตัวของเกล็ดเลือด (antiplatelets) - ควรระวังการใช้ ยาในผู้ป่วยที่แพ้ ละอองเกสรดอกไม้
4	ยาหอมแก้ลม วิงเวียน	แก้ ลม วิ ง เวี ย น อ่อนเพลีย นอนไม่หลับ	รับประทานครั้งละ 600 มิลลิกรัม - 1 กรัม ละลายน้ำสุก เมื่อมีอาการ ทุก 3 - 4 ชั่วโมง ไม่ควรเกินวันละ 3 ครั้ง	- ควรระวังการรับประทาน ร่วมกับยาในกลุ่มสารกันเลือดเป็น ลิ่ม (anticoagulant) และยาต้าน การจับตัวของเกล็ดเลือด

ลำดับ	ตำรับยา	ข้อบ่งใช้	ขนาดและวิธีใช้	ข้อห้าม/ข้อควรระวัง
				(antiplatelets) - ควรระวังการใช้ กับผู้ป่วยที่มีประวัติแพ้ เกสรดอกไม้

1

2

2. ตำรับแผนไทยที่มีกัญชาปรุงผสม

ลำดับ	ตำรับยา	ข้อบ่งใช้	ขนาดและวิธีใช้	ข้อห้าม/ข้อควรระวัง
1	ยาคุขุไสยาศน์	- ผู้ที่มีอาการหรือภาวะเจ็บป่วยแล้วทำให้มีอาการอ่อนเพลีย กินไม่ได้ นอนไม่หลับ - ผู้ที่มีอาการนอนไม่หลับจากทางหทัยวาตะ (อาการที่เกี่ยวข้อง/มีสาเหตุมาจากจิตใจ เช่น อาการอ่อนเพลีย กินไม่ได้ นอนไม่หลับ จิตใจระส่ำระสาย)	สำหรับอาการนอนไม่หลับ รับประทานครั้งละ 0.5 - 2 กรัม วันละ 1 ครั้ง ก่อนนอน สำหรับอาการเบื่ออาหาร รับประทานครั้งละ 0.5 - 2 กรัม วันละ 1 - 2 ครั้ง ก่อนอาหาร น้ำกระสายยาที่ใช้ - น้ำผึ้งรวง 1 ซ่อนชา (5 ซีซี) - ถ้าหาน้ำกระสายยาไม่ได้ ให้ใช้น้ำต้มสุกครั้งแก้ว (125 ซีซี) แทน	ห้ามใช้ในหญิงตั้งครรภ์ หญิงให้นมบุตร ผู้ที่มีไข้ ข้อควรระวัง - ควรระวังการรับประทานร่วมกับยาในกลุ่มสารกันเลือดเป็นลิ่ม (anticoagulant) และยาต้านการแข็งตัวของเลือด (antiplatelet) - ควรระวังการใช้ยาอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในผู้ป่วยที่มีความผิดปกติของตับ ไต เนื่องจากอาจเกิดการสะสมของการบูรและเกิดพิษได้ - ควรระวังการใช้ร่วมกับยา phenytoin, propranolol, theophylline และ rifampicin เนื่องจากมีพริกไทยผสมในตำรับ - ควรระวังการใช้ในผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูง (กรณีที่ไม่สามารถควบคุมความดันโลหิตได้) โรคหัวใจเต้นผิดจังหวะ (กรณีที่ไม่สามารถควบคุมอาการได้) ผู้ป่วยโรคแผลเปื่อยเพปติกและกรดไหลย้อน เนื่องจากเป็นตำรับยารสร้อน - ควรระวังใช้ร่วมกับยาที่มีฤทธิ์กดระบบประสาทส่วนกลาง เช่น ยานอนหลับและยาต้านการชัก รวมทั้งแอลกอฮอล์ หรือสิ่งที่มีแอลกอฮอล์ผสมอยู่ - ยานี้อาจทำให้ง่วงซึมได้ ควรหลีกเลี่ยงการขับขี่ยานพาหนะ

ลำดับ	ตำรับยา	ข้อบ่งใช้	ขนาดและวิธีใช้	ข้อห้าม/ข้อควรระวัง
				หรือทำงานเกี่ยวกับเครื่องจักรกล - สำหรับผู้ป่วยเบาหวาน ควรใช้น้ำ ต้มสุกเป็นกระสาย
2	ยาแก้นอนไม่หลับ/แก้ไอผอมเหลือง	- แก้นอนไม่หลับ ที่รักษาด้วยยาคุช ไสยาศน์แล้วอาการไม่ดีขึ้น - แก้ไอผอมเหลือง มีอาการตัวสั่น เสี่ยง สั่น อ่อนเพลีย ไม่มี กำลัง	แก้นอนไม่หลับ รับประทาน ครั้งละ 1 - 2 กรัม ก่อนนอน แก้ไอผอมเหลือง รับประทาน ครั้งละ 1 - 2 กรัม วันละ 2 ครั้ง ก่อนอาหาร เช้าและเย็น น้ำกระสายยาที่ใช้ - น้ำมะพร้าว, น้ำผึ้งรวง, น้ำส้มซ่า, น้ำตาลทราย, กระทือสด, น้ำเบญจทับทิม ติดตามอาการแสดงของผู้ป่วย - ถ้าหาน้ำกระสายยาไม่ได้ ให้ ใช้น้ำสุกครึ่งแก้ว (125 ซีซี) แทน	- ห้ามใช้ในหญิงตั้งครรภ์ หญิงให้นมบุตร ผู้ที่มีไข้ - ห้ามใช้ร่วมกับยาที่มีฤทธิ์กดระบบประสาทส่วนกลาง เช่น ยานอนหลับและยาต้านการชัก รวมทั้ง แอลกอฮอล์ หรือสิ่งที่มีแอลกอฮอล์ผสมอยู่ ข้อควรระวัง - ควรระวังการรับประทานร่วมกับ ยาในกลุ่มสารกันเลือดเป็นลิ่ม (anticoagulant) และยาต้านการจับตัวของเกล็ดเลือด (antiplatelet) - ควรระวังการใช้ร่วมกับยา phenytoin, propranolol, theophylline และ rifampicin เนื่องจากตำรับนี้มีฟริกไทยในปริมาณสูง - ยานี้อาจทำให้ง่วงซึมได้ ควร หลีกเลี่ยงการขับชี่ยานพาหนะ หรือทำงานเกี่ยวกับเครื่องจักรกล - ควรระวังในผู้ที่ประกอบอาชีพ ทางน้ำหรือผู้ที่ร่างกายต้องสัมผัส ความเย็นเป็นเวลานาน เพราะจะทำให้เป็นตะคริวตรงบริเวณท้องได้
3	ยาอโกลยาสาลี	- แก้อิศทางลม - บรรเทาอาการจุกเสียด แน่นท้อง - ช่วยย่อยอาหาร บำรุงธาตุ (เน้นบำรุง เต้นกว่าไฟสาลี)	รับประทานครั้งละ 2-4 กรัม วันละ 2 ครั้ง ก่อนอาหาร เช้า และเย็น น้ำกระสายยาที่ใช้ให้ใช้น้ำสุก ครึ่งแก้ว (125 ซีซี)	ห้ามใช้ในหญิงตั้งครรภ์ หญิงให้นม บุตร ผู้ที่มีไข้ ข้อควรระวัง - ควรระวังการรับประทานร่วมกับ ยาในกลุ่มสารกันเลือดเป็นลิ่ม (anticoagulant) และยาต้านการ จับตัวของเกล็ดเลือด(antiplatelet) - ควรระวังการใช้ร่วมกับยา phenytoin, propranolol, theophylline และrifampicin

ลำดับ	ตำรับยา	ข้อบ่งใช้	ขนาดและวิธีใช้	ข้อห้าม/ข้อควรระวัง
4	ยาแก้ลมเปื้องสูง	ปวดศีรษะไมเกรน (โรคลมปะกัง) ช่วยระบายดีตามตัว	รับประทานครั้งละ 2 - 4 กรัม วันละ 2 ครั้ง ก่อนอาหาร เช้า และเย็นหรือเมื่อมีอาการ น้ำกระสายยาที่ใช้ - น้ำผึ้งรวง 1 ซ่อนชา (5 ซีซี) - ถ้าหาน้ำกระสายยาไม่ได้ ให้ใช้น้ำสุกครึ่งแก้ว (125 ซีซี) แทน	ห้ามใช้ในหญิงตั้งครรภ์ หญิงให้นมบุตร ผู้ที่มีไข้ ข้อควรระวัง - ควรระวังการรับประทานร่วมกับยาในกลุ่มสารกันเลือดเป็นลิ่ม (anticoagulant) และยาต้านการจับตัวของเกล็ดเลือด (antiplatelet) - ควรระวังการใช้ร่วมกับยา phenytoin, propranolol, theophylline และ rifampicin - ควรระวังการใช้ในผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูง (กรณีที่ไม่สามารถควบคุมความดันโลหิตได้) โรคหัวใจ (กรณีที่ไม่สามารถควบคุมอาการได้) ผู้ป่วยโรคแผลเปื่อยเพปติก และกรดไหลย้อน เนื่องจากเป็นตำรับยารสร้อน

1

2

อาการคลื่นไส้ อาเจียน

3

4

5

6

7

8

9

อาการคลื่นไส้เป็นอาการที่ผู้ป่วยมีอาการไม่สบายท้อง มีน้ำลายมาก กลืนอาหารได้ลำบาก บางครั้งอาจวิงเวียนศีรษะ อาการอาเจียนเป็นอาการที่มีการหดตัวของกระเพาะอาหารซึ่งจะบีบเอาอาหารและน้ำย่อยในกระเพาะ ให้ไหลย้อนขึ้นมาที่ปาก บางทีอาจไม่มีอาหารออกมาก็ได้เนื่องจากผู้ป่วยระยะท่าย มักมีปัญหาเรื่องคลื่นไส้อาเจียน ซึ่งสาเหตุอาจเกิดจากพยาธิสภาพของโรค สภาพร่างกายของผู้ป่วย หรือเกิดจากผลข้างเคียงของการรักษา ซึ่งต้องประเมินและหาสาเหตุที่เกิดขึ้น และรักษาผู้ป่วยตามสาเหตุ

1. บัญชียาจากสมุนไพรในหลักแห่งชาติ พ.ศ. 2564

ลำดับ	ตำรับยา	ข้อบ่งใช้	ขนาดและวิธีใช้	ข้อห้าม/ข้อควรระวัง
1	ยาหอมอินทจักร์	แก้ลมบาดทะจิต แก้คลื่นเหียนอาเจียน แก้ลมจุกเสียด	<u>ชนิดผง</u> รับประทานครั้งละ 1 - 2 กรัม ละลายน้ำกระสายยา ทุก 3 - 4 ชั่วโมง ไม่ควรเกิน วันละ 3 ครั้ง น้ำกระสายยาที่ใช้ • กรณีแก้ลมบาดทะจิต ใช้น้ำดอกมะลิ • กรณีแก้ คลื่นเหียนอาเจียน	ห้ามใช้ ในหญิงตั้งครรภ์ ข้อควรระวัง - ควรระวังการรับประทานร่วมกับยาในกลุ่มสารกันเลือดเป็นลิ่ม (anticoagulant) และยาต้านการจับตัวของเกล็ดเลือด (antiplatelets) - ควรระวังการใช้ กับผู้ป่วยที่มีประวัติแพ้ เกสรดอกไม้

ลำดับ	ตำรับยา	ข้อบ่งใช้	ขนาดและวิธีใช้	ข้อห้าม/ข้อควรระวัง
			<p>ใช้น้ำลูกผักชี เทียนดำต้ม ถ้าไม่มีใช้น้ำสุก</p> <ul style="list-style-type: none"> • กรณีแก้ลมจุกเสียด ใช้น้ำขิงต้ม <u>ชนิดเม็ด</u> <p>รับประทานครั้งละ 1 - 2 กรัม ทุก 3 - 4 ชั่วโมง ไม่ควรเกินวันละ 3 ครั้ง</p>	
2	ยาหอมนวโกฐ	<p>แก้ ลมวิงเวียน คลื่นเหียน อาเจียน (ลมจุกแน่นในอก) ในผู้สูงอายุ</p> <p>แก้ ลมปลายไข้ (หลังจากฟื้นไข้ แล้ว ยังมีอาการ เช่น คลื่นเหียน วิงเวียน เบื่ออาหาร ท้องอืด และอ่อนเพลีย)</p>	<p><u>ชนิดผง</u></p> <p>รับประทานครั้งละ 1 - 2 กรัม ละลายน้ำกระสาย เมื่อมีอาการ ทุก 3 - 4 ชั่วโมง ไม่ควรเกินวันละ 3 ครั้ง</p> <p>น้ำกระสายยาที่ใช้</p> <ul style="list-style-type: none"> • กรณี แก้ ลมวิงเวียน คลื่นเหียน อาเจียน (ลมจุกแน่นในอก) ในผู้สูงอายุ ใช้น้ำลูกผักชี (15 กรัม) หรือเทียนดำ (15 กรัม) ต้มเป็นน้ำกระสายยา • กรณีแก้ ลมปลายไข้ (หลังจากฟื้นไข้ แล้ว ยังมีอาการ เช่น คลื่นเหียน วิงเวียน เบื่ออาหาร ท้องอืด อ่อนเพลีย) ใช้ก้านสะเดา (33 ก้าน หรือ 15 กรัม) ลูกกระดอม (7 ลูก หรือ 15 กรัม) และเถาบอระเพ็ด (7 องคุลี หรือ 15 กรัม) ต้มเป็นน้ำกระสายยา • ถ้าหาน้ำกระสายยาไม่ได้ ให้น้ำสุกแทน <p><u>ชนิดเม็ด</u></p> <p>รับประทานครั้งละ 1 - 2 กรัม ทุก 3 - 4 ชั่วโมง เมื่อมีอาการ ไม่ควรเกินวันละ 3 ครั้ง</p>	<p>- ห้ามใช้ในหญิงตั้งครรภ์ และผู้ที่มิใช่ข้อควรระวัง</p> <p>- ควรระวังการรับประทานร่วมกับยาในกลุ่มสารกันเลือดเป็นลิ่ม (anticoagulant) และยาต้านการจับตัวของเกล็ดเลือด (antiplatelets)</p> <p>- ควรระวังการใช้ยาในผู้ป่วยที่แพ้ละอองเกสรดอกไม้</p>

1

2

1 2. ตำรับแผนไทยที่มีกัญชาปรุงผสม

ลำดับ	ตำรับยา	ข้อบ่งใช้	ขนาดและวิธีใช้	ข้อห้าม/ข้อควรระวัง
1	ยาอัคคินีวคณะ	- แก้คลื่นเหียน อาเจียน ที่เกิดจากไฟ ย่อยอาหารผิดปกติ - แก้อาการจุกเสียด แน่นท้อง คลื่นไส้ อาเจียน ลมตีขึ้น - กลุ่มคนไข้คีโม อาเจียนจุกท้อง - กลุ่มคนไข้ตับที่แน่น ท้องอ่อนเพลีย มีกำลังน้อย	รับประทานครั้งละ 2 - 4 กรัม วันละ 1 - 2 ครั้ง ก่อนอาหาร เข้าและเย็น น้ำกระสายยาที่ใช้ - น้ำผึ้งรวง 1 ซ่อนชา (5 ซีซี) - ถ้าหาน้ำกระสายยาไม่ได้ ให้ใช้น้ำต้มสุกครึ่งแก้ว (125 ซีซี) แทน	ห้ามใช้ในหญิงตั้งครรภ์ หญิงให้นมบุตร ผู้ที่มีไข้ ข้อควรระวัง - ควรระวังการรับประทานร่วมกับยาในกลุ่มสารกันเลือดเป็นลิ่ม (anticoagulant) และยาต้านการแข็งตัวของเลือด (antiplatelet) - ควรระวังการใช้ในผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูง (กรณีที่ไม่สามารถควบคุมความดันโลหิตได้) โรคหัวใจเต้นผิดจังหวะ (กรณีที่ไม่สามารถควบคุมอาการได้) ผู้ป่วยโรคแผลเปื่อยเพปติกและกรดไหลย้อน เนื่องจากเป็นตำรับยารสร้อน

2

3 **อาการนอนไม่หลับ**

4 อาการนอนไม่หลับในผู้ป่วยในผู้ป่วยระยะประคับประคองเป็นอาการที่พบได้บ่อย อาจมีสาเหตุ
5 มาจากความวิตกกังวล ความเครียด ความปวด นอนไม่หลับจากอาการป่วยจากโรคที่ผู้ป่วยเป็น หรือ
6 อาจใช้เวลาอนในเวลากลางวันมากเกินไปจนในเวลากลางคืนไม่สามารถนอนหลับได้ดี เนื่องจาก
7 อาการนอนไม่หลับเกิดขึ้นได้จากหลายสาเหตุจึงต้องมีการประเมินให้การรักษา และพูดคุยอย่างเหมาะสม
8 กับผู้ป่วยในแต่ละราย และรักษาตามสาเหตุนั้น ๆ

9 1. บัญชียาจากสมุนไพรในหลักแห่งชาติ พ.ศ. 2564

ลำดับ	ตำรับยา	ข้อบ่งใช้	ขนาดและวิธีใช้	ข้อห้าม/ข้อควรระวัง
1	ยาหอมเทพจิตร	แก้ลมกองละเอียด ได้แก่อาการหน้ามืด ตาลาย สวิงสวาย (อาการที่รู้สึกใจหวิว วิงเวียน คลื่นไส้ ตาพร่าจะเป็นลม) ใจสั่น และบำรุงดวงจิตให้ชุ่มชื้น	<u>ชนิดผง</u> รับประทานครั้งละ 1 - 1.4 กรัม ละลายน้ำสุก เมื่อมีอาการ ทุก 3 - 4 ชั่วโมง ไม่ควรเกินวันละ 3 ครั้ง <u>ชนิดเม็ด</u> รับประทานครั้งละ 1 - 1.4 กรัม เมื่อมีอาการ ทุก 3 - 4 ชั่วโมง ไม่ควรเกินวันละ 3 ครั้ง	- ควรระวังการรับประทานร่วมกับยาในกลุ่มสารกันเลือดเป็นลิ่ม (anticoagulant) และยาต้านการจับตัวของเกล็ดเลือด (antiplatelets) - ควรระวังการใช้ยาอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในผู้ป่วยที่มีความผิดปกติของตับ ไต เนื่องจากอาจเกิดการสะสมของ

ลำดับ	ตำรับยา	ข้อบ่งใช้	ขนาดและวิธีใช้	ข้อห้าม/ข้อควรระวัง
				การบูรและเกิดพิษได้ - ควรระวังการใช้ ยาในผู้ป่วยที่แพ้ ละอองเกสรดอกไม้
2	ยาหอมอินทจักร์	แก้ลมบาดทะจิต แก้ คลื่นเหียน อาเจียน แก้ลมจุก เสียด	<u>ชนิดผง</u> รับประทานครั้งละ 1 - 2 กรัม ละลายน้ำกระสายยา ทุก 3 - 4 ชั่วโมง ไม่ควรเกิน วันละ 3 ครั้ง น้ำกระสายยาที่ใช้ • กรณีแก้ลมบาดทะจิต ใช้ น้ำ ดอกมะลิ • กรณีแก้ คลื่นเหียนอาเจียน ใช้ น้ำลูกผักชี เทียนดำต้ม	ห้ามใช้ ในหญิงตั้งครรภ์ ข้อควรระวัง - ควรระวังการรับประทาน ร่วมกับยาในกลุ่มสารกันเลือดเป็น ลิ่ม (anticoagulant) และยาต้าน การจับตัวของเกล็ดเลือด (antiplatelets) - ควรระวังการใช้ กับผู้ป่วยที่มี ประวัติแพ้ เกสรดอกไม้
			ถ้าไม่มีใช้ น้ำสุก • กรณีแก้ลมจุกเสียด ใช้ น้ำขิงต้ม <u>ชนิดเม็ด</u> รับประทานครั้งละ 1 - 2 กรัม ทุก 3 - 4 ชั่วโมง ไม่ควรเกิน วันละ 3 ครั้ง	- ควรระวังการใช้ กับผู้ป่วยที่มี ประวัติแพ้ เกสรดอกไม้
3	ยาแก้ลมวิงเวียน	แก้ ลม วิง เวียน อ่อนเพลีย นอนไม่ หลับ	รับประทานครั้งละ 600 มิลลิกรัม - 1 กรัม ละลายน้ำ สุก เมื่อมีอาการ ทุก 3 - 4 ชั่วโมง ไม่ควรเกินวันละ 3 ครั้ง	ข้อควรระวัง - ควรระวังการรับประทาน ร่วมกับยาในกลุ่มสารกันเลือดเป็น ลิ่ม (anticoagulant) และยาต้าน การจับตัวของเกล็ดเลือด (antiplatelets) - ควรระวังการใช้ กับผู้ป่วยที่มี ประวัติแพ้ เกสรดอกไม้

1

2. ตำรับแผนไทยที่มีกัญชาปรุงผสม

ลำดับ	ตำรับยา	ข้อบ่งใช้	ขนาดและวิธีใช้	ข้อห้าม/ข้อควรระวัง
1	ยาคุขุไสยาศน์	- ผู้ที่มีอาการหรือ ภาวะเจ็บป่วยแล้วทำ ให้มีอาการอ่อนเพลีย กินไม่ได้ นอนไม่หลับ - ผู้ที่มีอาการนอนไม่ หลับจากทางทฤษฎี วาทะ (อาการที่	- สำหรับอาการนอนไม่หลับ รับประทานครั้งละ 0.5 - 2 กรัม วันละ 1 ครั้ง ก่อนนอน - สำหรับอาการเบื่ออาหาร รับประทานครั้งละ 0.5 - 2 กรัม วันละ 1 - 2 ครั้ง ก่อน อาหาร	ห้ามใช้ในหญิงตั้งครรภ์ หญิงให้นม บุตร ผู้ที่มีไข้ ข้อควรระวัง - ควรระวังการรับประทานร่วมกับ ยาในกลุ่มสารกันเลือดเป็นลิ่ม (anticoagulant) และยาต้านการ แข็งตัวของเลือด (antiplatelet)

ลำดับ	ตำรับยา	ข้อบ่งใช้	ขนาดและวิธีใช้	ข้อห้าม/ข้อควรระวัง
		เกี่ยวข้องกับ/มีสาเหตุมาจากจิตใจ เช่น อาการอ่อนเพลีย กินไม่ได้ นอนไม่หลับ จิตใจระส่ำระสาย)	น้ำกระสายยาที่ใช้ - น้ำผึ้งรวง 1 ช้อนชา (5 ซีซี) - ถ้าหาน้ำกระสายยาไม่ได้ ให้ใช้น้ำต้มสุกครึ่งแก้ว (125 ซีซี) แทน	<ul style="list-style-type: none"> - ควรระวังการใช้ยาอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในผู้ป่วยที่มีความผิดปกติของตับ ไต เนื่องจากอาจเกิดการสะสมของการบูรและเกิดพิษได้ - ควรระวังการใช้ร่วมกับยา phenytoin, propranolol, theophylline และ rifampicin เนื่องจากมีพริกไทยผสมในตำรับ - ควรระวังการใช้ในผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูง (กรณีที่ไม่สามารถควบคุมความดันโลหิตได้) โรคหัวใจเต้นผิดจังหวะ (กรณีที่ไม่สามารถควบคุมอาการได้) ผู้ป่วยโรคแผลเปื่อยเพปติกและกรดไหลย้อน เนื่องจากเป็นตำรับยารสร้อน 5. ควรระวังใช้ร่วมกับยาที่มีฤทธิ์กดระบบประสาทส่วนกลาง เช่น ยานอนหลับ และยาต้านการชัก รวมทั้งแอลกอฮอล์ หรือสิ่งที่มีแอลกอฮอล์ผสมอยู่ - ยานี้อาจทำให้ง่วงซึมได้ ควรหลีกเลี่ยงการขับขี่ยานพาหนะ หรือทำงานเกี่ยวกับเครื่องจักรกล - สำหรับผู้ป่วยเบาหวาน ควรใช้น้ำต้มสุกเป็นกระสาย
2	ยาแก้นอนไม่หลับ/แก้ไอผอมเหลือง	<ul style="list-style-type: none"> - แก้นอนไม่หลับ ที่รักษาด้วยยาสุขไสยาสน์แล้วอาการไม่ดีขึ้น - แก้ไอผอมเหลือง มีอาการตัวสั่น เสียงสั่น อ่อนเพลีย ไม่มีกำลัง 	<p>แก้ไอผอมเหลือง รับประทาน ครั้งละ 1 - 2 กรัม ก่อนนอน</p> <p>แก้ไอผอมเหลือง รับประทาน ครั้งละ 1 - 2 กรัม วันละ 2 ครั้ง ก่อนอาหาร เช้าและเย็น</p> <p>น้ำกระสายยาที่ใช้</p> <ul style="list-style-type: none"> - น้ำมะพร้าว, น้ำผึ้งรวง, น้ำส้มซ่า, น้ำตาลทราย, กระทือสด, น้ำเบญจทับทิม <p>ต้มตามอาการแสดงของผู้ป่วย</p> <ul style="list-style-type: none"> - ถ้าหาน้ำกระสายยาไม่ได้ ให้ 	<ul style="list-style-type: none"> - ห้ามใช้ในหญิงตั้งครรภ์ หญิงให้นมบุตร ผู้ที่มีไข้ - ห้ามใช้ร่วมกับยาที่มีฤทธิ์กดระบบประสาทส่วนกลาง เช่น ยานอนหลับและยาต้านการชัก รวมทั้งแอลกอฮอล์ หรือสิ่งที่มีแอลกอฮอล์ผสมอยู่ <p>ข้อควรระวัง</p> <ul style="list-style-type: none"> - ควรระวังการรับประทานร่วมกับยาในกลุ่มสารกันเลือดเป็นลิ่ม (anticoagulant)

ลำดับ	ตำรับยา	ข้อบ่งใช้	ขนาดและวิธีใช้	ข้อห้าม/ข้อควรระวัง
			ใช้น้ำสุกครึ่งแก้ว (125 ซีซี) แทน	และยาต้านการจับตัวของเกล็ดเลือด (antiplatelet) - ควรระวังการใช้ร่วมกับยา phenytoin, propranolol, theophylline และ rifampicin เนื่องจากตำรับนี้มีพริกไทยในปริมาณสูง - ยานี้อาจทำให้วังงซึมได้ ควรหลีกเลี่ยงการขับชี่ยานพาหนะหรือทำงานเกี่ยวกับเครื่องจักรกล - ควรระวังในผู้ที่ประกอบอาชีพทางน้ำหรือผู้ที่ร่างกายต้องสัมผัสความเย็นเป็นเวลานาน เพราะจะทำให้เป็นตะคริวตรงบริเวณท้องได้
4	ยาแก้โรคจิต	- ภาวะเครียดที่มีอาการนอนไม่หลับ- ใช้ในผู้ป่วยที่มีอาการนอนไม่หลับเนื่องจากการทำงานที่ผิดปกติของหัวใจ เช่น ภาวะใจสั่น แขนงหน้าอก เป็นต้น - ใช้ในผู้ป่วยกลุ่มที่มีความดันสูง	- ลดความเครียด รับประทานครั้งละ 0.5 - 1 กรัม วันละ 2 ครั้ง ก่อนอาหาร เช้าและเย็น - ลดภาวะเครียดที่นอนไม่หลับร่วมด้วย รับประทานครั้งละ 1 - 4 กรัม วันละ 1 ครั้ง ก่อนนอน น้ำกระสายยาที่ใช้ - น้ำร้อน (แทรกด้วยพิมเสน) - ถ้าหาน้ำกระสายยาไม่ได้ ให้น้ำสุกครึ่งแก้ว (125 ซีซี) แทน	ห้ามใช้ในหญิงตั้งครรภ์ หญิงให้นมบุตร ผู้ที่มีไข้ ข้อควรระวัง - ระวังการใช้ยาตำรับที่มีระย่อมเป็นส่วนประกอบ เนื่องจากสารสำคัญซึ่งมีฤทธิ์ในการลดความดัน คือ สาร reserpine และอัลคาลอยด์อื่น ๆ หากได้รับในขนาดที่สูงเกินไป มีผลลดการทำงานของประสาท ทำให้เกิดอาการวิงเวียนศีรษะ ปากแห้ง คัดจมูก ท้องร่วง มีนงง หน้ามืด ใจสั่น ซึม มือแขนสั่น - ระวังในการใช้ในผู้ป่วยที่มีภาวะความดันโลหิตต่ำและผู้ป่วยโรคซึมเศร้า
5	ยาทัพยาธิคุณ	- ใช้ได้ดีในกลุ่มที่มีอาการชาจากปลายประสาท (อาการชาแบบบ่นาตี้อ , เมื่อยล้าไม่ทราบสาเหตุ) - แก้ลมในเส้นท้องผูกเป็นเถาดานในลำไส้ร่วมด้วย	รับประทานครั้งละ 2 - 4 กรัม วันละ 2 ครั้ง ก่อนอาหาร เช้าและเย็น น้ำกระสายยาที่ใช้ - น้ำผึ้งรวง 1 ช้อนชา (5 ซีซี) - ถ้าหาน้ำกระสายยาไม่ได้ ให้น้ำต้มสุกครึ่งแก้ว (125 ซีซี) แทน	ห้ามใช้ในหญิงตั้งครรภ์ หญิงให้นมบุตร ผู้ที่มีไข้ ข้อควรระวัง - ควรระวังการรับประทานร่วมกับยาในกลุ่มสารกันเลือดเป็นลิ่ม (anticoagulant) และยาต้านการจับตัวของเกล็ดเลือด (antiplatelets) - ควรระวังการใช้ยานี้ ร่วมกับยา

ลำดับ	ตำรับยา	ข้อบ่งใช้	ขนาดและวิธีใช้	ข้อห้าม/ข้อควรระวัง
		<ul style="list-style-type: none"> - เมื่อย ล้า ตามกล้ามเนื้อ กระตุก เส้นเอ็น ข้อ - แขนขาอ่อนแรง ชา - ภาวะหลอดเลือดและเส้นประสาทส่วนปลายผิดปกติ ที่ทำให้มีอาการชาและปวดเมื่อย 		<p>phenytoin, propranolol, theophylline และ rifampicin เนื่องจากตำรับนี้มีฟริกไทยในปริมาณสูง</p> <ul style="list-style-type: none"> - ควรระวังการใช้ในผู้ป่วยโรคความดันเลือดสูง โรคหัวใจ โรคแผลเปื่อยเพปติก ผู้ป่วยโรคกระเพาะอาหาร และโรคกรดไหลย้อน เนื่องจากเป็นตำรับยารสร้อน - สำหรับผู้ป่วยเบาหวาน ควรใช้น้ำต้มสุกเป็นกระสาย
6	ยาไพสาลี	<ul style="list-style-type: none"> - แก้โรคลม ช่วยกระจายลม - บำรุงธาตุ บำรุงร่างกาย - ย่อยอาหาร - แก้ปวดเมื่อย - มีอาการง่วงแต่นอนไม่หลับ - บรรเทาอาการไอ, เสมหะ ในผู้ป่วยโรคปอดอุดกั้นเรื้อรัง (COPD) คงที่ ระดับที่ 1 - 2 	<p>รับประทานครั้งละ 2 - 4 กรัม วันละ 3 ครั้ง ก่อนอาหาร เช้า กลางวันและเย็น</p> <p>น้ำกระสายยาที่ใช้</p> <ul style="list-style-type: none"> - น้ำผึ้งรวง น้ำอ้อยแดง น้ำนมโค - ถ้าหาน้ำกระสายยาไม่ได้ ให้ใช้น้ำสุกครึ่งแก้ว (125 ซีซี) <p>แทน</p>	<p>ห้ามใช้ในหญิงตั้งครรภ์ หญิงให้นมบุตร ผู้ที่มีไข้</p> <p>ข้อควรระวัง</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. ควรระวังการรับประทานร่วมกับยาในกลุ่มสารกันเลือดเป็นลิ่ม (anticoagulant) และยาต้านการจับตัวของเกล็ดเลือด (antiplatelet) 2. ควรระวังการใช้ร่วมกับยา phenytoin, propranolol, theophylline และ rifampicin 3. ควรระวังการใช้ในผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูง (กรณีที่ไม่สามารถควบคุมความดันโลหิตได้) โรคหัวใจ (กรณีที่ไม่สามารถควบคุมอาการได้) ผู้ป่วยโรคแผลเปื่อยเพปติกและกรดไหลย้อน เนื่องจากเป็นตำรับยารสร้อน 4. ควรระวังการใช้ยาในผู้ป่วยสูงอายุ 5. ควรระวังการใช้ยาอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในผู้ป่วยที่มีความผิดปกติของตับ ไต เนื่องจากอาจเกิดการสะสมของการบูรและเกิดพิษได้
	ยาน้ำมันกัญชา (ตำรับหมอเดชา)	<ul style="list-style-type: none"> ช่วยให้นอนหลับ ช่วยให้เจริญอาหาร 	<p>ช่วยให้นอนหลับ</p> <p>ขนาดยาเริ่มต้น : รับประทาน</p>	<ul style="list-style-type: none"> - ห้ามใช้ในผู้ที่มีประวัติแพ้ผลิตภัณฑ์ที่ได้จากการสกัดกัญชา

ลำดับ	ตำรับยา	ข้อบ่งใช้	ขนาดและวิธีใช้	ข้อห้าม/ข้อควรระวัง
			<p>ครั้งละ 3 - 5 หยด วันละ 1 ครั้ง ก่อนนอน หรือตามดุลพินิจของแพทย์แผนไทย และแพทย์แผนไทยประยุกต์ที่สั่งใช้น้ำมันกัญชา</p> <p>การปรับขนาดยา - หากอาการไม่ดีขึ้นจากการติดตามอาการและประเมินผลให้ปรับขนาดยา เพิ่มขึ้นครั้งละ 1 - 2 หยด ทุก 1 - 2 สัปดาห์ **</p> <p>ขนาดสูงสุดไม่เกิน 20 หยด ต่อวัน</p> <p>- หากอาการดีขึ้นจากการติดตามอาการและประเมินผลให้ปรับขนาดยาลดลง ครั้งละ 1 หยด ทุก 1 สัปดาห์</p>	<p>ซึ่งอาจเกิดจาก ส่วนประกอบอื่น ๆ (ในผลิตภัณฑ์นี้มีส่วนผสมของน้ำมันมะพร้าว)</p> <p>- ห้ามใช้กัญชาที่มีปริมาณสารออกฤทธิ์ THC (delta-9-tetrahydrocannabinol) ในผู้ป่วยโรคหัวใจและหลอดเลือดชั้นรุนแรง หรือไม่สามารควบคุมอาการได้ เช่น ยังมีอาการกำเริบบ่อย ๆ ของการปวดเค้นหน้าอก หัวใจเต้นผิดปกติ ความดันตก เนื่องจากอาจเพิ่มความเสี่ยงหัวใจขาดเลือด รวมถึงห้ามใช้ในผู้ที่มีปัจจัยเสี่ยงของโรคหลอดเลือดหัวใจ</p> <p>- ห้ามใช้ในสตรีมีครรภ์ สตรีที่ให้นมบุตร รวมถึงสตรีวัยเจริญพันธุ์ที่ไม่ได้คุมกำเนิด หรือสตรีที่วางแผนจะตั้งครรภ์ เนื่องจากมีรายงานการศึกษาพบว่ามีการคลอดก่อนกำหนด ทารกน้ำหนักตัวน้อย รวมถึงพบสารจากกัญชาผ่านในน้ำนมแม่ได้</p>

1

2

อาการวิตกกังวล หงุดหงิด

3 อาการวิตกกังวล หงุดหงิดในผู้ป่วยระยะประคับประคองเป็นอาการที่พบได้บ่อย อาจมีสาเหตุมา
 4 จากความกังวล ไม่พอใจในสภาวะของความเจ็บป่วยในตัวเอง ซึ่งอาจส่งผลกลับให้สภาพร่างกายแยกลง
 5 ตามมา เป็นภาวะที่ทำให้ญาติมีความกังวลใจ ดังนั้นการรักษาภาวะนี้เพื่อลดอาการสับสนวุ่นวายจะช่วย
 6 ทำให้ผู้ป่วยรู้สึกสบายตัวขึ้น และจากไปตามธรรมชาติอย่างสงบ ทั้งยังช่วยให้ญาติคลายความวิตกกังวล
 7 ได้ ดังนั้นการจัดการอาการวิตกกังวล หงุดหงิดจึงต้องมีการประเมินให้การรักษา และพูดคุยอย่างเหมาะสมกับ
 8 ผู้ป่วยในแต่ละราย

9

1. บัญชียาจากสมุนไพรในหลักแห่งชาติ พ.ศ. 2564

ลำดับ	ตำรับยา	ข้อบ่งใช้	ขนาดและวิธีใช้	ข้อห้าม/ข้อควรระวัง
1	ยาหอมเทพจิตร	แก้ลมกองละเอียดได้แก่ อาการหน้ามืด ตาลาย สวิงสวาย (อาการที่	<u>ชนิดผง</u> รับประทานครั้งละ 1 - 1.4 กรัม ละลายน้ำสุก เมื่อมีอาการ ทุก 3 - 4 ชั่วโมง ไม่ควรเกินวันละ 3 ครั้ง	คำเตือน - ควรระวังการรับประทานร่วมกับยาในกลุ่มสารกันเลือดเป็นลิ่ม (anticoagulant) และยา

ลำดับ	ตำรับยา	ข้อบ่งใช้	ขนาดและวิธีใช้	ข้อห้าม/ข้อควรระวัง
		รู้สึกใจหวิววิงเวียน คลื่นไส้ ตาพร่าจะ	<u>ชนิดเม็ด</u> รับประทานครั้งละ 1 - 1.4 กรัม	ต้านการจับตัวของเกล็ด เลือด (antiplatelets)
		เป็นลม) ใจสั่น และ บำรุงดวงจิตให้ชุ่ม ชื้น	เมื่อมีอาการ ทุก 3 - 4 ชั่วโมง ไม่ ควรเกินวันละ 3 ครั้ง	- ควรระวังการใช้ยาอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในผู้ป่วยที่มี ความผิดปกติของตับ ไต เนื่องจากอาจเกิดการสะสมของ การบูรและเกิดพิษได้ - ควรระวังการใช้ ยาในผู้ป่วยที่ แพ้ ละอองเกสรดอกไม้
2	ยาหอมอินทจักร์	แก้ลมบาดทะจิต แก้ คลื่นเหียน อาเจียน แก้ลมจุกเสียด	<u>ชนิดผง</u> รับประทานครั้งละ 1 - 2 กรัม ละลายน้ำกระสายยา ทุก 3 - 4 ชั่วโมง ไม่ควรเกิน วันละ 3 ครั้ง น้ำกระสายยาที่ใช้ • กรณีแก้ลมบาดทะจิต ใช้ น้ำ ดอกมะลิ • กรณีแก้ คลื่นเหียนอาเจียน ใช้ น้ำลูกผักชี เทียนดำต้ม ถ้าไม่มีใช้ น้ำสุก • กรณีแก้ลมจุกเสียด ใช้ น้ำขิงต้ม <u>ชนิดเม็ด</u> รับประทานครั้งละ 1 - 2 กรัม ทุก 3 - 4 ชั่วโมง ไม่ควรเกินวัน ละ 3 ครั้ง	ห้ามใช้ ในหญิงตั้งครรภ์ ข้อควรระวัง - ควรระวังการรับประทาน ร่วมกับยาในกลุ่มสารกันเลือด เป็นลิ่ม (anticoagulant) และยา ต้านการจับตัวของเกล็ดเลือด (antiplatelets) - ควรระวังการใช้ กับผู้ป่วยที่มี ประวัติแพ้ เกสรดอกไม้
	ยาแผนไทยที่อยู่ ในเภสัชตำรับ ของโรงพยาบาล			
	ยาปรุงสำหรับ ผู้ป่วยเฉพาะราย			

1

2

2. ตำรับแผนไทยที่มีกัญชาปรุงผสม

ลำดับ	ตำรับยา	ข้อบ่งใช้	ขนาดและวิธีใช้	ข้อห้าม/ข้อควรระวัง
1	ยาแก้โรครจิต	- ภาวะเครียดที่มี อาการนอนไม่หลับ - ใช้ในผู้ป่วยที่มี อาการนอนไม่หลับ	- ลดความเครียด รับประทานครั้ง ละ 0.5 - 1กรัม วันละ 2 ครั้ง ก่อนอาหาร เช้าและเย็น - ลดภาวะเครียดที่นอนไม่หลับ	ห้ามใช้ในหญิงตั้งครรภ์ หญิงให้นม บุตร ผู้ที่มีไข้ ข้อควรระวัง - ระวังการใช้ยาตำรับที่มีระย่อม

ลำดับ	ตำรับยา	ข้อบ่งใช้	ขนาดและวิธีใช้	ข้อห้าม/ข้อควรระวัง
	ยาแก้โรคจิต (ต่อ)	เนื่องจากการทำงานที่ผิดปกติของหัวใจ เช่น ภาวะใจสั่น แน่นหน้าอก เป็นต้น - ใช้ในผู้ป่วยกลุ่มที่มีความดันสูง	ร่วมด้วย รับประทานครั้งละ 1 - 4 กรัม วันละ 1 ครั้ง ก่อนนอน น้ำกระสายยาที่ใช้ - น้ำร้อน (แทรกด้วยพิมเสน) - ถ้าหาน้ำกระสายยาไม่ได้ ให้ใช้น้ำสุกครึ่งแก้ว (125 ซีซี) แทน	เป็นส่วนประกอบ เนื่องจากสารสำคัญซึ่งมีฤทธิ์ในการลดความดัน คือ สาร reserpine และอัลคาลอยด์อื่น ๆ หากได้รับในขนาดที่สูงเกินไป มีผลลดการทำงานของประสาททำให้เกิดอาการวิงเวียนศีรษะ ปากแห้ง คัดจมูก ท้องร่วง มีนงหน้ามืด ใจสั่น ซึม มือแขนสั่น 2. ระวังในการใช้ยาในผู้ป่วยที่มีภาวะความดันโลหิตต่ำและผู้ป่วยโรคซึมเศร้า

1

2

อาการอาการหายใจลำบาก

3

4

5

6

7

8

9

1. บัญชียาจากสมุนไพรในหลักแห่งชาติ พ.ศ. 2564

	ตำรับยา	ข้อบ่งใช้	ขนาดและวิธีใช้	ข้อห้าม/ข้อควรระวัง
	ยาแผนไทยที่อยู่ในเภสัชตำรับของโรงพยาบาล			
	ยาปรุงสำหรับผู้ป่วยเฉพาะราย			

10

11

12

13

14

15

1 2. ตำรับแผนไทยที่มีกัญชาปรุงผสม

2

ลำดับ	ตำรับยา	ข้อบ่งใช้	ขนาดและวิธีใช้	ข้อห้าม/ข้อควรระวัง
	ยาไพสาลี	<ul style="list-style-type: none"> - แก้โรคลม ช่วยกระจายลม - บำรุงธาตุ บำรุงร่างกาย - ย่อยอาหาร 	<p>รับประทานครั้งละ 2 - 4 กรัม วันละ 3 ครั้ง ก่อนอาหาร เช้า กลางวันและเย็น</p> <p>น้ำกระสายยาที่ใช้</p> <p>- น้ำผึ้งรวง น้ำอ้อยแด่ น้ำนมโค</p>	<p>ห้ามใช้ในหญิงตั้งครรภ์ หญิงให้นมบุตร ผู้ที่มีไข้</p> <p>ข้อควรระวัง</p> <ul style="list-style-type: none"> - ควรระวังการรับประทานร่วมกับยาในกลุ่มสารกันเลือด
		<ul style="list-style-type: none"> - แก้ปวดเมื่อย - มีอาการร่วงแต่นอนไม่หลับ - บรรเทาอาการไอ, เสมหะ ในผู้ป่วยโรคปอดอุดกั้นเรื้อรัง (COPD) คงที่ ระดับที่ 1 - 2 	<p>- ถ้าหาน้ำกระสายยาไม่ได้ ให้ใช้น้ำสุกครึ่งแก้ว (125 ซีซี) แทน</p>	<p>เป็นลิม (anticoagulant) และยาต้านการจับตัวของเกล็ดเลือด (antiplatelet)</p> <ul style="list-style-type: none"> - ควรระวังการใช้ร่วมกับยา phenytoin, propranolol, theophylline และ rifampicin - ควรระวังการใช้ในผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูง (กรณีที่ไม่สามารถควบคุมความดันโลหิตได้) โรคหัวใจ (กรณีที่ไม่สามารถควบคุมอาการได้) ผู้ป่วยโรคแผลเปื่อยเพปติกและกรดไหลย้อน เนื่องจากเป็นตำรับยารสร้อน - ควรระวังการใช้ยานี้ในผู้ป่วยสูงอายุ - ควรระวังการใช้ยาอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในผู้ป่วยที่มีความผิดปกติของตับ ไต เนื่องจากอาจเกิดการสะสมของการบูรและเกิดพิษได้

3

4

5

6

7

8

9

10

11

12

บรรณานุกรม

- 1
2
- 3 กรมการแพทย์. (2563). *คู่มือการดูแลผู้ป่วยแบบประคับประคองและระยะท้าย*. กรมการแพทย์ กระทรวง
4 สาธารณสุข.
- 5 กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก. (2563). *แนวทางการดูแลผู้ป่วยมะเร็งระยะท้ายแบบ*
6 *ประคับประคองแบบบูรณาการ*. กรุงเทพฯ: บริษัท เบสท์สเต็ป แอ็ดเวอร์ทีซิ่ง จำกัด
- 7 กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก. (2563) *มาตรฐานการจัดบริการคลินิกกัญชาทางการแพทย์*
8 *แผนไทยในสถานพยาบาล*. กรมการแพทย์แผนไทย กระทรวงสาธารณสุข
- 9 กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก. (2562). *คู่มือการดูแลผู้ป่วยระยะสุดท้ายแบบ*
10 *ประคับประคอง (Palliative Care) แบบบูรณาการ*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: บริษัท เบสท์สเต็ป แอ็ด
11 *เวอร์ทีซิ่ง จำกัด*
- 12
13